

การมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์
กรณีศึกษาบ้านเกียดโจ้ง เมืองปะทุมพอน แขวงจำปาสัก
สาธารณรัฐประชาธิปไตย ประชาชนลาว

นายสุนทอน ไชสงคาม

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต

สาขาวิชาสังคมศาสตร์เพื่อการพัฒนา

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี

พ.ศ.2553

ลิขสิทธิ์ของบัณฑิตวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี

Communal Participation in Management of Conservative

**Tourism : A Case Study of Ban Kiat-ngong in Patumpon of
Champasak in Lao People's Democratic Republic**

Mr.Sounthone Xaysongkhame

**A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements for
the Master Degree of Social Sciences for Development
Graduate School, Ubon Ratchathani Rajabhat University**

2010

การมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ : กรณีศึกษา บ้านเกิดโง้ง
เมืองปะทุมพอน แขวงจำปาสัก สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว

นายสุนทอน ไชสงคาม *

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษากิจกรรมในการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์บ้านเกิดโง้ง 2) เพื่อศึกษาการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ 3) เพื่อศึกษาปัญหา อุปสรรคและแนวทางแก้ไขปัญหของชุมชนในการจัดการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ โดยใช้วิธีการเชิงคุณภาพ กลุ่มตัวอย่าง ประชากรของชุมชนบ้านเกิดโง้ง ประกอบด้วย ผู้รู้ในชุมชน ผู้นำที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการ ชาวบ้านทั่วไป ซึ่งเลือกโดยการเจาะจงเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูลคือแบบสัมภาษณ์และแบบพรรณนาวิเคราะห์ ผลการวิจัย พบว่า ชุมชนบ้านเกิดโง้ง เมืองปะทุมพอน แขวงจำปาสัก เห็นความสำคัญของการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ประชาชนมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ มีหน้าที่รับผิดชอบโดยตรง ทำให้เกิดความรู้สึกถึงความเป็นเจ้าของแหล่งท่องเที่ยว กิจกรรมต่าง ๆ ผลสำเร็จและดำรงอยู่ได้เนื่องจากประชาชนส่วนใหญ่เห็นถึงคุณค่าความสำคัญและประโยชน์ที่ได้รับจากการอนุรักษ์และได้รับการท่องเที่ยว ทำให้มีรายได้เพิ่มจากการทำเกษตรและการท่องเที่ยวเพิ่มมากขึ้น ประชาชนในชุมชนเริ่มตื่นตัวในการอนุรักษ์ป่าไม้เพื่อการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ตั้งแต่หลัง การเปลี่ยนแปลงการปกครอง ใน ปี ค.ศ.1975 (พ.ศ.2518) ต่อมาในปี ค.ศ. 1996 (พ.ศ.2535) ได้มีการประกาศใช้กฎหมายป่าไม้ เจ้าหน้าที่ได้มีการอบรม ให้ความรู้กับผู้นำชุมชน และผู้นำชุมชนได้เผยแพร่ความรู้ต่อประชาชน ให้มีจิตสำนึกและเกิดความรู้ความเข้าใจในการอนุรักษ์ ป่าไม้เพื่อการท่องเที่ยว และมีความรู้สึกเป็นเจ้าของทรัพยากร ผู้นำชุมชนจึงได้มีการประชุมปรึกษาหารือเพื่อจัดกิจกรรมการท่องเที่ยวซึ่งขึ้นภูาสา ชมป่าไม้ที่มีความอุดมสมบูรณ์ ที่เขวชมบริเวณวัดภูาสา เพราะบริเวณดังกล่าวเป็นแหล่งวัดโบราณที่ได้เคารพนับถือสืบเนื่องกันมาแต่บรรพบุรุษได้ถ่ายทอดสืบต่อกันมา ด้านปัญหาในการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ พบว่า ขาดแคลนเงินทุนที่ใช้ในการดำเนินกิจกรรมเกี่ยวกับการดูแลรักษาพยาบาลช้าง แหล่งอาหารช้าง และการขาดการประชาสัมพันธ์ในการดำเนินกิจกรรมของบ้านเกิดโง้ง ขาดการสนับสนุนจากหน่วยงานของรัฐอย่างต่อเนื่อง จำนวนช้างที่ใช้ในการท่องเที่ยวลดลง ค่าบริการท่องเที่ยวยังไม่มีความเหมาะสม และขาดการวางแผนรับบริการท่องเที่ยว

Abstract

The purpose of the research was to study 1. the performance of the community enterprises in Muang Ubon and 2. the factors which affected the performance. The populations were 796 community enterprise operators in Muang Ubo. The samples were 260. Statistics used in data analysis were mean, standard deviation, Pearson's co-relation coefficient and multiple regressive co-relation. **The research findings were as follows :** It was found that as for the internal factors 1.1 expectation for the benefit from the group was at a high level, 1.2 the role played by the group was at a very important level, 1.3 knowledge in running the community enterprises was moderate. With regard to the external factors, 2.1 the significance of the academics for the community enterprises was at a high level, 2.2 the support of the external agencies towards the operation of the community enterprises was moderate. Both internal and external factors were positively related to the community enterprises. The factors which affected the operation of the community enterprises were in the descending order: 1. the role of the academic in promoting agriculture, 2. knowledge in running the community enterprises 3. the expectation for the benefit from the group 4. the external support for the enterprises and 5. the role played by the group leaders in supporting the community enterprises.

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย.....	ค
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	จ
กิตติกรรมประกาศ.....	ช
สารบัญ.....	ช
สารบัญภาพ.....	ฉ
สารบัญตาราง.....	ฉ
บทที่	
1 บทนำ.....	1
ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา.....	1
วัตถุประสงค์ของการวิจัย.....	3
ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ.....	3
ขอบเขตของการวิจัย.....	3
กรอบแนวคิดในการวิจัย.....	4
นิยามศัพท์เฉพาะ.....	5
2 แนวคิดทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	7
แนวความคิดเกี่ยวกับการพัฒนาการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน.....	7
แนวความคิดเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม และวิถีชีวิตชุมชน.....	11
แนวความคิดเกี่ยวกับการจัดการธุรกิจ และระบบการจัดการคุณภาพ.....	16
แนวความคิดเกี่ยวกับการท่องเที่ยว.....	19
แนวความคิดเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของชุมชนกับการจัดการการท่องเที่ยว.....	28
แนวความคิดเกี่ยวกับการพัฒนาบุคลากร.....	42
ทฤษฎีเกี่ยวกับภาวะผู้นำ.....	42
แนวความคิดเกี่ยวกับขีดความสามารถในการรองรับของพื้นที่.....	45
แนวความคิดเกี่ยวกับการมีส่วนร่วม.....	47
แนวคิดการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์.....	55
งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	57

	หน้า
3 วิธีการดำเนินการวิจัย.....	62
ขั้นการเก็บและรวบรวมข้อมูล.....	62
ขั้นการวิเคราะห์ข้อมูล.....	64
ขั้นการเสนอผลการวิเคราะห์.....	64
4 ผลการวิเคราะห์ข้อมูล.....	66
บริบทชุมชน.....	66
กิจกรรมในการจัดการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์บ้านเกียดไฉ่.....	87
การมีส่วนร่วมของชุมชนในการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์.....	92
ปัญหา อุปสรรคและแนวทางแก้ไขปัญหาของชุมชนในการจัดการท่องเที่ยว เชิงอนุรักษ์.....	94
5 สรุป อภิปรายผลและข้อเสนอแนะ.....	96
สรุปผลการวิจัย.....	96
อภิปรายผล.....	98
ข้อเสนอแนะ.....	100
บรรณานุกรม.....	99
ภาคผนวก.....	107
ภาคผนวก ก แบบสอบถาม.....	108
ภาคผนวก ข รายชื่อผู้ให้ข้อมูล.....	120
ภาคผนวก ค ภาพประกอบการวิจัย.....	124
ประวัติผู้วิจัย.....	139

สารบัญภาพ

ภาพที่		หน้า
2.1	แสดงองค์การเป็นกระบวนการที่ต่อเนื่อง.....	17
2.2	แสดงวงจร เดมมิ่ง และการปรับปรุงคุณภาพอย่างต่อเนื่อง.....	18
2.3	แสดงระบบการท่องเที่ยว (Tourism System).....	25
2.4	แสดงการมีส่วนร่วมของชุมชนต่อการจัดการทรัพยากรการท่องเที่ยว.....	30
2.5	แสดงระบบการท่องเที่ยว (และการมีส่วนร่วมระหว่าง ภาครัฐ กับท้องถิ่นและชุมชน.....	31
2.6	แสดงการสร้างรายได้ของชุมชนส่งผลต่อการอนุรักษ์.....	31
2.7	แสดงตัวแบบ (paradigm) ของการท่องเที่ยวโดยชุมชนโดยพลังต้นทุนของชุมชน	32
2.8	แสดงภาพรวมขององค์ประกอบอุตสาหกรรมท่องเที่ยว.....	35

สารบัญตาราง

ตารางที่		หน้า
4.1	แสดงพื้นที่สภาพเศรษฐกิจ.....	67
4.2	ผลการสำรวจชนิดของพืชอยู่ในป่าขอบเขตบ้านเกียดโจ้ง เมืองปะทุมพอนแขวง จำปาสัก.....	70
4.3	แสดงพืชพรรณธรรมชาติที่ใช้ทำสมุนไพร และ ประเภทไม้ก่อสร้าง.....	75
4.4	แสดงพืชพรรณธรรมชาติประเภทพืชเป็นอาหาร.....	79
4.5	ผลการสำรวจชนิดของกล้วยไม้ในขอบเขตบ้านเกียดโจ้ง เมืองปะทุมพอนแขวง จำปาสัก.....	80
4.6	ผลการสำรวจพันธุ์พืชตระกูลมะพร้าวและไม้ไผ่ในขอบเขตบ้านเกียดโจ้ง เมืองปะทุมพอนแขวงจำปาสัก.....	83
4.7	แสดงแมลงในระบบนิเวศขอบเขตบ้านเกียดโจ้ง เมืองปะทุมพอนแขวงจำปาสัก	84
4.8	แสดงข้อมูลการท่องเที่ยวเดือนที่ 1 มกราคม ทั้งหมด 688 คน	85
4.9	แสดงข้อมูลการท่องเที่ยวเดือนที่ 2 กุมภาพันธ์ 2551 ทั้งหมด 975 คน.....	86
4.10	แสดงข้อมูลการท่องเที่ยว เดือนที่ 3 มีนาคม 2551 ทั้งหมด 352 คน	86
4.11	แสดงข้อมูลการท่องเที่ยว เดือนที่ 4 เมษายน 2551 ทั้งหมด 266 คน	86
4.12	แสดงข้อมูลการท่องเที่ยว เดือนที่ 5 พฤษภาคม 2551 ทั้งหมด 282	87
4.13	แสดงข้อมูลการท่องเที่ยวเดือนที่ 6 มิถุนายน 2551 ทั้งหมด 161 คน.....	87

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมา และความสำคัญของปัญหา

แขวงจำปาสักเป็นแขวงอันดับที่ สาม ของสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาวที่มีนักท่องเที่ยวเข้ามาเที่ยวชมรองลงมาจากนครหลวงเวียงจันทร์และหลวงพระบางและยังเพิ่มสิ่งที่น่าสนใจให้มากขึ้นกว่าเก่า เพื่อดึงดูดเอานักท่องเที่ยวให้มากขึ้นกว่าเก่าเนื่องจากว่าภาคพื้นในปัจจุบันการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์กำลังเจริญเติบโตขยายตัว ซึ่งเป็น โอกาสดีที่สุดสำหรับแขวงจำปาสัก เมืองปะทุมพร(บ้านเกิด โง้ง) และป่าสงวนแห่งชาติเซเปียน เพื่อกลายเป็นสถานที่ดึงดูดที่สำคัญให้นักท่องเที่ยวในภาคพื้นโดยมีการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและวัฒนธรรมให้ดี ในปัจจุบันกิจกรรมท่องเที่ยวที่ได้ดำเนิน ในเขตป่าสงวนแห่งชาติเซเปียนเป็นการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์เชิงอนุรักษ์อย่างไรก็ตามคุณค่าความสำคัญของธรรมชาติป่าสงวนอยู่ที่นั่นยังไม่ถูกขุดค้นออกมานำใช้หมดวัตถุประสงค์ของวิทยานิพนธ์นี้เพื่อศึกษาค้นหาคุณค่าอันแท้จริงที่มีความสำคัญต่อการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ธรรมชาติในป่าสงวนแห่งชาติเซเปียน และ เพื่อพัฒนาให้เป็นตัวแบบสำหรับประเทศ และภาคพื้นเอเชียอาคเนย์

นับว่าเป็นโอกาสที่เอื้ออำนวยสำหรับแขวงจำปาสักและแขวงอัตตะปือเพื่อปกป้องรักษาธรรมชาติและพัฒนากิจกรรมท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ธรรมชาติในเขตป่าสงวนแห่งชาติเซเปียน ซึ่งมีประชาชนมีส่วนร่วมนี้เป็นแรงด้านทรัพยากรธรรมชาติ วัฒนธรรม และ วิถีชีวิตของประชาชนที่ยังอุดมสมบูรณ์มีงมีเพื่อขุดค้นและนำไปใช้อย่างไม่วันหมด ด้วยรูปการจัดตั้งสร้างบรรดาภิกรมการท่องเที่ยวในขอบเขตป่าสงวนแห่งชาติเซเปียนให้กลมกลืนกับธรรมชาติและวัฒนธรรม ฮีตครองประเพณี และ ชีวิตการเป็นอยู่ของประชาชนบรรดาเผ่าของประชาชนในขงเขตนี้ซึ่งเพื่อสร้างความสมดุลทางด้านรายรับและกระจายรายได้และเพื่อแก้ไขความยากจนให้ชุมชนในท้องถิ่น.(แผนยุทธศาสตร์การท่องเที่ยวธรรมชาติในเขตป่าสงวนเซเปียน แผนกท่องเที่ยวแขวง จำปาสัก 2550).

แขวงจำปาสักมีพื้นที่ทั้งหมด 1,541,500 เฮกตา ในนั้นมีพื้นที่ 931,349 เฮกตา คิดเป็น 58%ของแขวง มีป่าสงวนแห่งชาติ 3 แห่ง รวมพื้นที่ 309,000 เฮกตา ตั้งอยู่ภาคใต้ของลาวแบ่งออกเป็น 2 เขตคือ เขตทุ่งเพียง 74% และเขตภูเพียง 26% ในเขตภูเพียงเป็นดินอุดมสมบูรณ์ดินบะซอนสีเหลือง (ดินภูเขาไฟเก่า) ซึ่งเป็นที่ตั้งของเมืองปากช่องแขวงจำปาสักสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว(อ้างอิง apartment for Planning and Investment (DPI) of Champasak Province

(Pakse)) เมืองประทุมพอนมีพื้นที่ทั้งหมด 261,600 เฮกตา มีประชากรทั้งหมด 51,165 คน หญิง 26,094 คน

ประชากรส่วนใหญ่มีอาชีพทำนาเป็นส่วนมากและประกอบด้วย 8 ชนเผ่าประชากรส่วนมากนับถือศาสนาพุทธและคริสเตียนเมืองประทุมพอนถือได้ว่าเป็นเมืองจตุรร่วมในการส่งเสริมการผลิตเป็นสินค้าของแขวงจำปาสัก เนื่องจากว่าพื้นที่ส่วนมากเป็นเขตทุ่งเพียงประมาณ 46% และพื้นที่ดิน 54% ที่ตั้งสูงกว่าระดับหน้าน้ำทะเล 200 หา 600 m พื้นที่ต่างๆของเมืองดังนี้

หมายเหตุพื้นที่ป่าพื้นที่ที่จับจองพื้นที่การเกษตรพื้นที่ปลูกสร้างอื่นๆจำนวน23,466 เฮกตาอยู่ในเขตป่าผลิตและส่วนหนึ่งของป่าสงวนแห่งชาติการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์เป็นแนวคิดใหม่ในการแก้ไขปัญหาผลกระทบทางเศรษฐกิจสังคมและวัฒนธรรมตลอดจนสภาพแวดล้อมที่นำกิจกรรมการท่องเที่ยวและการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมมาประสานเข้าด้วยกันซึ่งไม่เพียงแต่จะช่วยลดความขัดแย้งที่อาจเกิดขึ้นระหว่างกิจกรรมทั้งสองส่งผลเกื้อกูลซึ่งกันและกันนอกจากนี้แล้วการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์อยู่ในสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาวยังเป็นการพัฒนาท้องถิ่นด้วยเพราะว่ามันเป็นการส่งเสริมให้ชุมชนรู้จักและเข้าใจเกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติหากการงานให้ชุมชนทำให้ชุมชนมีรายรับเพิ่มขึ้นนอกจากการทำเกษตรการท่องเที่ยวในประเทศมีความสำคัญต่อเศรษฐกิจโดยรวมของประเทศมีการกำหนดนโยบายเชิงอนุรักษ์ซึ่งเป็นการท่องเที่ยวที่ครอบคลุมถึงการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมขนบธรรมเนียมประเพณีโบราณวัตถุวิถีชีวิตสิ่งแวดล้อมและทรัพยากรธรรมชาติทั้งแหล่งธรรมชาติต่างๆ ปัญหาของการจัดการท่องเที่ยวในระดับท้องถิ่นที่สำคัญคือองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นยังขาดความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการบริหารจัดการสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติเพราะฉะนั้นจึงจำเป็นต้องมีกลไกที่จะสร้างแรงจูงใจแก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในระดับต่างๆ และหน่วยงานราชการส่วนกลางในภูมิภาคให้มีการวางแผนการร่วมกันในการส่งเสริมการท่องเที่ยวในอนาคตจึงสมควรนึกถึงความสำคัญและผลที่จะตามมาต้องให้ความสำคัญการสร้างความสำเร็จของบุคคลที่เกี่ยวข้องการวางแผนที่ชัดเจนเน้นกระบวนการที่เหมาะสมอันนั้นจึงไปสู่ความสำเร็จตามเป้าหมายที่ได้ระบุไว้แล้วนั้นชุมชนบ้านเกียดไฉ่ เมืองประทุมพอน แขวงจำปาสัก การร่วมกันในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์โดยมีกิจกรรมร่วมกันซึ่งข้างขึ้นภูาสาเคนชมวิวธรรมชาติอยู่บนภูาสาชมโบราณวัตถุเก่าแก่และมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ป่าสงวนแห่งชาติเขตเขเปียน ซึ่งเป็นการส่งเสริมความเข้มแข็งให้กับชุมชนจึงเป็นสิ่งทีพึงศึกษาวิจัยอย่างยิ่งเพื่อเป็นแนวทางที่จะนำไปสู่การกำหนดแนวทางหรือมาตรการที่มีประสิทธิภาพที่สามารถใช้ในการจัดการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ในพื้นที่ต่อไปในอนาคตจากสภาพที่ได้กล่าวมาแล้วข้างต้นทำให้ผู้วิจัยมีความสนใจและอยากทราบว่าประชาชนที่อาศัยใน

พื้นที่ใกล้เคียงมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์และมีบทบาทในการมีส่วนร่วมในการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์เป็นอย่างไรมีปัญหาอุปสรรคในการเข้ามามีส่วนร่วมอย่างไร

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

ในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้กำหนดวัตถุประสงค์ในการศึกษาค้นคว้าดังต่อไปนี้

1. เพื่อศึกษากิจกรรมในการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์บ้านเกียดไฉง
2. เพื่อศึกษาการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์
3. เพื่อศึกษาปัญหาอุปสรรคและแนวทางแก้ไขปัญหของชุมชนในการจัดการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. ทำให้ทราบถึงการมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์
2. ทำให้ทราบถึงปัญหาและอุปสรรคของการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ในพื้นที่บ้านเกียดไฉง เมืองประทุมพอน แขวงจำปาสัก สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว
3. เพื่อนำข้อมูลที่ได้จากการวิจัยไปใช้เป็นแนวทางในการแก้ไขและพัฒนารูปแบบการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์

ขอบเขตของการวิจัย

ในการวิจัยครั้งนี้ได้กำหนดขอบเขตการวิจัยดังนี้

ขอบเขตด้านพื้นที่

ผู้วิจัยทำการศึกษาเฉพาะการมีส่วนร่วมในการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์บ้านเกียดไฉง เมืองประทุมพอน แขวงจำปาสัก สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว

ขอบเขตด้านเนื้อหา

ได้มุ่งวิจัยเฉพาะการมีส่วนร่วมของชุมชนในการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ ซึ่งสามารถแบ่งได้ดังนี้

1. ศึกษาความรู้ความเข้าใจของชุมชนเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์
2. ศึกษากระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนในการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์

3. ศึกษาปัญหาอุปสรรคในการมีส่วนร่วมของชุมชนในการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์

ขอบเขตด้านระยะเวลา

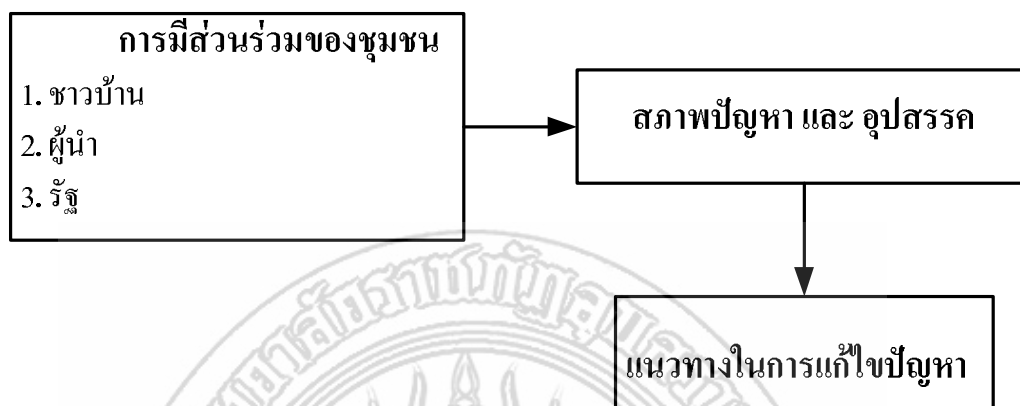
การวิจัยครั้งนี้เริ่มทำการเก็บข้อมูลตั้งแต่เปิดเป็นพื้นที่ท่องเที่ยวมาปี พ.ศ. 2535 ถึงปัจจุบัน ปี พ.ศ. 2551

ขอบเขตด้านประชากร (กลุ่มตัวอย่าง)

1. ผู้รู้ระดับชุมชน
2. ผู้นำชุมชนที่เป็นทางการ / ไม่เป็นทางการ
3. ชาวบ้านทั่วไป

กรอบแนวคิดในการวิจัย

ในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้อาศัยแนวคิดที่สำคัญ เพื่อให้งานวิจัยเกิดความสมบูรณ์ ดังนี้ แนวคิดเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของชุมชนเกี่ยวกับการจัดการท่องเที่ยว ทำให้ทราบว่าชุมชนจะต้องมีส่วนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์อย่างจริงจัง แนวคิดที่สองที่ผู้วิจัยได้ศึกษา คือแนวคิดของการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน ทำให้ทราบว่า การท่องเที่ยวตามแนวคิดนี้ นักท่องเที่ยวจะต้องท่องเที่ยวอย่างไรจึงจะไม่เป็นอันตรายต่อสิ่งแวดล้อมทุกรูปแบบ แนวคิดที่สามคือแนวคิดเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ทำให้ทราบว่าเป็นการท่องเที่ยวที่ต้องมีจิตสำนึกในความเข้าใจที่จะต้องดูแลรักษาทรัพยากรธรรมชาติและ การมีส่วนร่วมของประชาชน แนวคิดที่สี่เป็นแนวคิดเกี่ยวกับการจัดการธุรกิจและระบบการจัดการคุณภาพ ทำให้ทราบว่าเป็นการจัดการอย่างเป็นระบบมีการประสานงานและ ความร่วมมือร่วมใจจากทรัพยากรมนุษย์เพื่อให้รูปแบบการท่องเที่ยวนั้นเป็นที่พึงพอใจของนักท่องเที่ยว แนวคิดที่ห้าคือแนวคิดธุรกิจท่องเที่ยว ทำให้ทราบว่าการดำเนินธุรกิจให้บริการท่องเที่ยวแก่นักท่องเที่ยว เพื่อตอบสนองความต้องการของนักท่องเที่ยว แนวคิดที่หกแนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาบุคลากร ทำให้ทราบว่าคุณลักษณะที่เหมาะสมของบุคลากรที่เอื้อต่อการทำงานในอุตสาหกรรมท่องเที่ยวซึ่งเป็นกุญแจสำคัญที่จะนำไปสู่ความสำเร็จ แนวคิดสุดท้ายที่ผู้วิจัยได้ศึกษาเพื่อประกอบการทำวิจัยครั้งนี้คือ แนวคิดเกี่ยวกับภาวะผู้นำ ทำให้ทราบว่าคุณสมบัติของผู้ที่จะปฏิบัติงานในด้านการบริการในทุกระดับจะต้องเป็นผู้ที่มีใจรักเป็นส่วนสำคัญ ภายหลังจากการศึกษาแนวคิดทั้งหลายที่กล่าวมาข้างต้น ผู้วิจัยได้สังเคราะห์แนวคิดทั้งหลายเหล่านั้นเป็นแผนภูมิกรอบแนวคิดในการวิจัยได้ดังต่อไปนี้

แผนภูมิที่ 1.1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

นิยามศัพท์เฉพาะ

การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ หมายถึง การท่องเที่ยวรูปแบบหนึ่งที่เกี่ยวข้องกับการเดินทางไปยังแหล่งธรรมชาติและแหล่งวัฒนธรรมอย่างมีความรับผิดชอบโดยไม่ก่อให้เกิดการรบกวนหรือความเสียหายแก่ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

การมีส่วนร่วมของชุมชน หมายถึง สถานการณ์ที่ชาวบ้านบ้านเกิดเมืองประทุมพอน แขวงจำปาสักสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาวมีการรวมกลุ่มกันเองด้วยความสมัครใจเพื่อกำหนดทิศทางการทำงานร่วมกันในการคิดวางแผนและตัดสินใจเป็นการกระทำในลักษณะทำงานร่วมกันมีการรับและใช้ผลประโยชน์ร่วมกัน

ผู้รู้ หมายถึง ผู้ที่สามารถให้ข้อมูลเกี่ยวกับการจัดการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์บ้านเกิดเมือง
ผู้นำเป็นทางการ หมายถึง นายบ้าน คณะบ้าน เลขานุการพรรคของบ้าน เจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องระดับเมือง

ผู้นำไม่เป็นทางการ หมายถึง หัวหน้าหน่วย (ชาวบ้านแต่งตั้งขึ้น) กลุ่มชาวหนุ่ม ป่าไม้บ้าน
ชาวบ้านทั่วไป หมายถึง ชาวบ้านทุกคนในบ้านเกิดเมือง

ป่าป้องกัน หมายถึง ที่ดินป่าซึ่งถูกจัดแบ่งเพื่อจุดประสงค์ป้องกันแหล่งน้ำป้องกันการกัดเซาะหน้าดิน

ป่าสงวน หมายถึง ป่าไม้และที่ดินป่าไม้ซึ่งถูกจัดแบ่งเพื่อจุดประสงค์ในการปกป้องรักษาพันธุ์พืชพันธุ์สัตว์ธรรมชาติ

ป่าผลิต หมายถึง ป่าไม้และที่ดินป่าไม้ซึ่งถูกจัดแบ่งและตอบสนองความต้องการของการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม

เฮกตา หมายถึง หัวหน้าวัดแทกพื้นที่ดิน (หน่วยวัดที่ดิน) ที่ใช้ในการวัดพื้นที่ในสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว(1 เฮกตาเท่ากับ 6.25 ไร่)

แขวง หมายถึง จังหวัด

นายบ้าน หมายถึง ผู้ใหญ่บ้าน

ป่าฟื้นฟู หมายถึง ป่าไม้มีในสภาพทรุดโทรม เช่น ป่าไม้เกิดใหม่ที่ได้จัดแบ่งไว้เพื่อฟื้นฟูให้เป็นป่าธรรมชาติที่สมบูรณ์เหมือนเดิม

พื้นที่จับจอง หมายถึง พื้นที่บุคคลใดบุคคลหนึ่งจับจองไว้เพื่อทำการผลิต

พื้นที่ปลูกสร้าง หมายถึง พื้นที่เพื่อทำการปลูกสร้างบ้านเนื้อที่อยู่อาศัย

พื้นที่การเกษตรกรรม หมายถึง พื้นที่ทำการผลิตเกษตรต่างๆ

บทที่ 2

แนวคิดทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในการศึกษาในครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาแนวคิดทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเพื่อนำมาใช้มาเป็นแนวทางในการศึกษาครั้งนี้ดังนี้

1. แนวความคิดเกี่ยวกับการพัฒนาการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน
2. แนวความคิดเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม และวิถีชีวิตชุมชน
3. แนวคิดเกี่ยวกับการจัดการธุรกิจ และระบบการจัดการคุณภาพ
4. แนวคิดเกี่ยวกับการท่องเที่ยว
5. แนวคิดเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของชุมชนกับการจัดการการท่องเที่ยว
6. แนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาบุคลากร
7. ทฤษฎีเกี่ยวกับภาวะผู้นำ
8. แนวคิดเกี่ยวกับขีดความสามารถในการรองรับของพื้นที่
9. แนวคิดเกี่ยวกับการมีส่วนร่วม
10. แนวคิดการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์
11. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

แนวความคิดที่หลากหลายดังกล่าวได้ส่งผลให้ผู้วิจัยมองเห็นประเด็นต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกัน ได้อย่างครบถ้วนมากยิ่งขึ้น เพื่อให้เกิดความเข้าใจร่วมกัน จึงใคร่ขอเสนอรายละเอียดของแนวความคิดต่าง ๆ ตามลำดับดังนี้ คือ

1. แนวความคิดเกี่ยวกับการพัฒนาการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน

ராஹ்மான் கௌசுரியா (2544 க : 118-119) และบุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา (2542 : 6-8 และ 19-20) อ้างถึงที่ประชุม Rio Summit หรือ Earth Summit Conference ที่มีอนุสัญญา 1 ใน 5 ฉบับคือ Agenda 21 ถึงการพัฒนาทุกประเภทต้องเป็นการพัฒนาที่ยั่งยืน (Sustainable Development) ให้ความหมายของการท่องเที่ยวแบบยั่งยืนไว้ว่า หมายถึง การท่องเที่ยวที่ไม่เป็นอันตรายต่อสิ่งแวดล้อมทุกรูปแบบ ไม่ว่าจุดหมายปลายทางจะเป็นที่ใด จะเป็นกลุ่มใหญ่ (Mass Tourism) หรือกลุ่มเล็ก ทั้งในเมืองและชนบทส่วน การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย ได้ให้ความหมายว่าการ

ท่องเที่ยวที่ยั่งยืน หมายถึง การพัฒนาทรัพยากรการท่องเที่ยว เพื่อตอบสนองความจำเป็นทางเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม และสุนทรียภาพ โดยใช้ทรัพยากรอันทรงคุณค่าอย่างชาญฉลาด สามารถรักษาเอกลักษณ์ของธรรมชาติและวัฒนธรรมไว้นานที่สุด เกิดผลกระทบน้อยที่สุดและใช้ประโยชน์ได้ตลอดกาลยาวนานที่สุด นอกจากนี้ยังได้ให้ความหมายของการพัฒนาการท่องเที่ยวแบบยั่งยืนไว้ว่า หมายถึง การท่องเที่ยว รวมทั้งการจัดบริการอื่น ๆ ทั้งในปัจจุบันและอนาคตมีเป้าหมายสำคัญที่สุดในการพยายามที่จะก่อให้เกิดการพัฒนาที่ยั่งยืน ซึ่งจะพิจารณาได้จากองค์ประกอบ 4 ประการ คือ

1. ต้องดำเนินการภายใต้ขีดความสามารถของธรรมชาติ ชุมชน ขนบธรรมเนียม ประเพณี วัฒนธรรม วิถีชีวิตที่มีต่อขบวนการท่องเที่ยว
2. ต้องตระหนักต่อการมีส่วนร่วมของประชากร ชุมชน ขนบธรรมเนียมประเพณี วัฒนธรรม วิถีชีวิตที่มีต่อขบวนการท่องเที่ยว
3. ต้องยอมรับให้ประชาชนทุกส่วน ได้รับผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจที่เกิดจากการท่องเที่ยวอย่างเสมอภาคเท่าเทียมกัน
4. ต้องชี้้นำภายใต้ความปรารถนาของประชาชน ท้องถิ่น และชุมชน ในพื้นที่ท่องเที่ยว นั้นๆ

วิลพร ลิวเกษมสานต์ (2545 : 6) กล่าวถึงแนวความคิดของการท่องเที่ยวแบบยั่งยืนว่า มุ่งเน้นให้อุตสาหกรรมการท่องเที่ยวโดยรวมปรับสภาพจัดการเพื่อเข้าสู่ยุคใหม่ของกระแสโลกที่เปลี่ยนแปลงไป ขอบเขตการพัฒนาครอบคลุมทุกองค์ประกอบ ทุกส่วนของการท่องเที่ยว คือ

1. กิจกรรมการท่องเที่ยวจะต้องสามารถดำรงอยู่ได้
2. มีนักท่องเที่ยวเข้ามาเชื่อมโยงอย่างสม่ำเสมอ
3. ทรัพยากรการท่องเที่ยว (แหล่งท่องเที่ยว) ยังคงรักษาความดึงดูดใจไว้ได้ไม่เสื่อมคลาย
4. กิจกรรมบริการมีกำไร แม้ต้องมีการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงการให้บริการอยู่เสมอ
5. ผลกระทบที่มีต่อสิ่งแวดล้อมทั้งทางธรรมชาติ สังคม และวัฒนธรรม จะต้องมีน้อยที่สุดหรือไม่มีเลย

6. ต้องมีการจัดการที่ดีในแหล่งท่องเที่ยว

การประชุมสัมมนา Globe'90 Conference ซึ่งจัดขึ้นเมื่อเดือนมีนาคม พ.ศ. 2533 ที่เมืองแวนคูเวอร์ ประเทศแคนาดา ได้ให้คำจำกัดความของการท่องเที่ยวแบบยั่งยืนว่า เป็นการพัฒนาที่สามารถตอบสนองความต้องการของนักท่องเที่ยวและเจ้าของท้องถิ่นในปัจจุบัน ในขณะที่เดียวกันก็โดยมีการปกป้องและสงวนรักษาโอกาสต่าง ๆ ของอนุชนรุ่นหลังการพัฒนาการท่องเที่ยวแบบ

ยั่งยืนนี้ จึงหมายรวมถึงการจัดการทรัพยากรเพื่อตอบสนองความจำเป็นทางเศรษฐกิจ สังคม และสุนทรียภาพ พร้อมกับรักษาเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมและขบวนการทางระบบนิเวศได้ (ศรีพร สมบุญธรรม, 2536 : 26)

จะเห็นได้ว่า การพัฒนาการท่องเที่ยวแบบยั่งยืนนี้จะเน้นความสำคัญของสิ่งต่าง ๆ ดังนี้

1. การควบคุมคุณภาพของแหล่งท่องเที่ยว
2. การให้ความรู้เกี่ยวกับความสำคัญของแหล่งท่องเที่ยว
3. การเอาใจใส่ดูแลจำนวนและพฤติกรรมของนักท่องเที่ยว
4. การให้บริการแก่นักท่องเที่ยว

นอกจากนี้ ที่ประชุม Globe'90 ยังได้สรุปถึงลักษณะสำคัญที่ประกอบขึ้นเป็นแนวคิดของการพัฒนาการท่องเที่ยวแบบยั่งยืนไว้ 6 ประการ คือ

1. การพัฒนาการท่องเที่ยวในระดับท้องถิ่น และระดับภูมิภาค ควรส่งเสริมพัฒนาการท่องเที่ยวภายในประเทศอย่างจริงจังก่อนการพัฒนาสู่การท่องเที่ยวระหว่างประเทศอย่างค่อยเป็นค่อยไป ทั้งนี้เพื่อเป็นหลักประกันถึงความสัมพันธ์ที่เหมาะสมระหว่างจำนวนนักท่องเที่ยวกับระบบสาธารณสุขปโลกที่มีอยู่

2. การมีส่วนร่วมของคนในท้องถิ่น (Local Participation) ควรส่งเสริมให้ประชาชนในท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการตัดสินใจในโครงการต่าง ๆ ที่จะมีผลกระทบต่อวิถีชีวิตของคนส่วนใหญ่ในพื้นที่

3. ขอบเขตของการพัฒนาการท่องเที่ยว (Scale of Tourism Development) ควรพิจารณาอย่างรอบคอบถึงขอบเขตที่เหมาะสมของการพัฒนา โดยให้ความสำคัญกับขีดความสามารถในการรองรับของการพัฒนาการท่องเที่ยว (Tourism Development Carrying Capacity) ทั้งนี้ ควรพยายามผลักดันให้การท่องเที่ยว ได้รวมเข้าเป็นส่วนหนึ่งของการพัฒนาเศรษฐกิจของพื้นที่นั้น ๆ

4. การใช้วัสดุและผลผลิตจากท้องถิ่น (Local Product) ควรสนับสนุนการใช้วัสดุที่หาได้ในท้องถิ่นในการก่อสร้าง ตลอดจนการใช้ประโยชน์จากผลผลิตต่าง ๆ ของคนท้องถิ่นซึ่งจะช่วยลดดุลการค้ากับต่างประเทศได้ทางหนึ่ง และเป็นการเพิ่มรายได้ให้กับคนในท้องถิ่นนั้น ๆ ด้วย

5. การกระจายรายได้ (Income Distribution) การพัฒนาการท่องเที่ยวควรเป็นรูปแบบที่จะนำรายได้เข้าท้องถิ่นนั้นให้มากที่สุด เพื่อประโยชน์ระยะยาวของชุมชน

6. การจ้างงาน (Employment) คุณภาพของงาน สำหรับคนในท้องถิ่น ควรเป็นปัจจัยสำคัญประการหนึ่งในการวางแผนพัฒนาการท่องเที่ยว กล่าวคือ มุ่งส่งเสริมรูปแบบของงานที่มีความน่าสนใจและได้รับผลตอบแทนสูง

ศรีพร สมบุญธรรม (2536 : 26) ได้สรุปว่า อุปสรรคสำคัญในการนำเอาแนวคิดมาลงมือปฏิบัติว่าอยู่ที่ความสามารถในการสร้างความสมดุลให้เกิดขึ้นระหว่างกระแสการพัฒนาและกระแสอนุรักษ์ ซึ่งความสำเร็จจะขึ้นอยู่กับความร่วมมือจากทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง ในการใช้ทรัพยากรซึ่งมีอยู่อย่างจำกัดอย่างรอบคอบเพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดทั้งสำหรับปัจจุบันและอนาคต

ศรีสวัสดิ์ อาสาสรรพกิจ (2543 : 5) ได้กล่าวถึงแนวความคิดเกี่ยวกับการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนไว้ว่า “เป็นการพัฒนาอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวที่มีผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมและสังคมน้อยที่สุด มีความเชื่อมโยงสอดคล้องกันทั้งด้านการพัฒนาการและด้านการตลาดที่จะนำพานักท่องเที่ยวมาชื่นชมทรัพยากรการท่องเที่ยวได้เป็นประจำสม่ำเสมอ อันจะส่งผลให้เกิดการหมุนเวียนทางเศรษฐกิจที่ตอบสนองต่อการพัฒนาสิ่งแวดล้อมและสังคมอย่างต่อเนื่อง”

ภราเดช พัทฒวิเชียร (2544 :12) ได้อ้างคำกล่าวของ ศ.นพ. ประเวศวะสี ในงานสัมมนางานเทศกาลเที่ยวเมืองไทยเมื่อปลายปี 2543 ถึงการท่องเที่ยวว่า “เป็นจุดคานงัดของการแก้ไขปัญหาของประเทศ” นั่นคือ หากใช้การท่องเที่ยวให้เป็นประโยชน์แล้วก็จะช่วยแก้ปัญหาของประเทศได้อย่างถาวร แม้กระทั่งสร้างให้เกิดความภาคภูมิใจในท้องถิ่น ด้วยแนวคิดที่ว่า ถ้าท้องถิ่นรู้จักวัฒนธรรมตัวเอง รู้จักประวัติศาสตร์ของตัวเอง แล้วพัฒนาองค์ความรู้จากท้องถิ่นนั้น ก็จะกลายเป็นทรัพยากรทางการท่องเที่ยว ขณะเดียวกันท้องถิ่นก็รู้จักตัวเองมากขึ้น รู้จักที่จะรักษาธรรมชาติให้ยั่งยืนและได้รับการดูแลฟื้นฟู เมื่อมองภาพดี ๆ แล้ว จะเห็นว่าการท่องเที่ยวจะเป็นจุดขัดแย้งที่จะแก้ไขให้ชาติไทยพ้นภัยเศรษฐกิจและแก้ปัญหาสังคมได้ นอกจากนี้การท่องเที่ยวยังเป็นกระบวนการการเรียนรู้ที่ดีที่สุดไม่ว่าจะเป็นการเรียนเพื่อชีวิต การเรียนนอกระบบ การเรียนนอกห้องเรียน ล้วนได้จากไปรู้เห็นทั้งสิ้น

นอกจากนี้ ออร์ ศรีแพร (2544 : 4-10) ได้กล่าวถึงการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนว่า คือ การประกอบเครื่องให้ครบทุกอย่าง และความสมดุล คือ ความยั่งยืน เพราะฉะนั้นองค์กรหรือระบบที่จะยั่งยืนต้องเรียนรู้ได้และมีความถูกต้อง เมื่อจะมองระบบการท่องเที่ยวให้มีพลังจะต้องมีจินตนาการให้ใหญ่ นำมาซึ่งวัตถุประสงค์ของระบบการท่องเที่ยวจำนวน 10 ข้อ คือ 1) เพื่อยกระดับจิตสำนึก ศักดิ์ศรี และคุณค่าของการเป็นคนไทย 2) เพื่อกระตุ้นการวิจัย 3) เพื่อส่งเสริมวัฒนธรรม 4) เพื่อส่งเสริมความเข้มแข็งของชุมชนท้องถิ่น 5) เพื่อส่งเสริมให้มนุษย์กับมนุษย์ได้สัมผัสและได้พัฒนาจิตใจให้สูงขึ้น (human touch) 6) สร้างและกระจายรายได้อย่างเป็นธรรม 7) ก่อให้เกิดความสุขอย่างสร้างสรรค์ 8) ให้การท่องเที่ยวเป็นการพัฒนาการศึกษา 9) ส่งเสริมให้เกิดสังคมโปร่งใสและยุติธรรม และ 10) พัฒนาระบบการจัดการ (management made the impossible possible) การจัดการที่ดีนั้นจะทำให้สิ่งที่เป็นไปได้ให้เป็นไปได้ การจะทำให้ระบบการท่องเที่ยวทั้ง 10 ประการมีพลัง คือ การสร้างวิสัยทัศน์ร่วม (shared vision) ซึ่งถือว่าการจัดการสมัยใหม่

ถ้าคนมีวิสัยทัศน์ร่วมกันหมด เขาจะทำเองโดยไม่ต้องใช้คำสั่ง และเขาจะรักในสิ่งนั้น ต้องทำเป็นกระบวนการต่อเนื่อง มีการประชุมเคลื่อนไหวให้คนไทยทั้งหมดเข้ามาร่วมในเรื่องการท่องเที่ยว (tourism for all and all for tourism) โดยที่การท่องเที่ยวต้องเป็นประโยชน์ต่อคนทั้งหมด แล้วคนทั้งหมดต้องเข้ามาร่วมในเรื่องการท่องเที่ยวด้วยการสร้างวิสัยทัศน์ร่วมกัน เมื่อมีวิสัยทัศน์ร่วมแล้ว จะเกิดสิ่งต่าง ๆ

มานิตา มัตนาวิ (2544 : 35-37) กล่าวถึงการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนไว้ในเรียงความ เรื่อง “ทำอย่างไรจะให้การท่องเที่ยวไทยยั่งยืน” ว่า การจะพัฒนาให้การท่องเที่ยวไทยยั่งยืนได้ต้องมีความเข้าใจทางจิตวิทยาเบื้องต้นก่อนว่าสินค้าทางการท่องเที่ยวมีทั้งที่เป็นรูปธรรมและนามธรรม ด้านรูปธรรม ได้แก่ ทรัพยากรธรรมชาติ ซึ่งสามารถแบ่งได้เป็นสิ่งที่เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติ และสิ่งที่มนุษย์สร้างสรรค์ขึ้น ส่วนในด้านนามธรรมนั้น ผลผลิตขั้นสุดท้ายของการท่องเที่ยวก็คือ “ความรู้สึกที่ดี” ภายหลังจากการท่องเที่ยวนั่นเอง การจะสร้าง “ความฝัน” หรือ “ความรู้สึกที่ดี” ให้แก่นักท่องเที่ยวได้นั้น จะต้องเน้นที่การวางแผนทางการส่งเสริมการท่องเที่ยวที่ยั่งยืนในทุก ๆ ด้าน ซึ่งก็คือ ทำการพัฒนาการท่องเที่ยวให้สามารถตอบสนองความต้องการของนักท่องเที่ยวและผู้เป็นเจ้าของท้องถิ่นในปัจจุบันให้ได้ โดยที่ที่มีการจัดการทรัพยากรต่างๆ เพื่อตอบสนองความจำเป็นทางเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อมตามธรรมชาติ ในขณะที่ยังคงสามารถรักษาเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมและระบบนิเวศไว้ด้วยสรุป ความหมายของการท่องเที่ยวแบบยั่งยืนที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้คือ การใช้ประโยชน์ร่วมกันระหว่างปัจจัยที่เกื้อหนุนให้เกิดการท่องเที่ยวในชุมชน บ้านหนองซาด ตำบลคำเขื่อนแก้ว อำเภอสิรินธร จังหวัดอุบลราชธานี ด้วยการจัดการธุรกิจชุมชนในหมู่บ้านท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์โดยชุมชนมีส่วนร่วม เพื่อให้เป็นรูปแบบใหม่เพื่อการท่องเที่ยวที่ยั่งยืน ภายใต้อาณัติความร่วมมือร่วมใจด้วยการมีส่วนร่วมจากบุคคลภายในชุมชน องค์กรพัฒนาเอกชน และการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย การท่องเที่ยวเพื่อความยั่งยืนจะมุ่งเน้นการจรรโลงและรักษาไว้ซึ่งวัฒนธรรม ประเพณี ภูมิปัญญาท้องถิ่น และที่สำคัญที่เน้นเป็นการมีส่วนร่วมของชุมชนกับองค์กรภายนอกและผู้ประกอบการธุรกิจนำเที่ยวในการดำเนินงานธุรกิจชุมชนด้วยกระบวนการเรียนรู้จากโครงการท่องเที่ยวนี้ สามารถอำนวยความสะดวกด้านรายได้ และสร้างองค์ความรู้ในด้านการอนุรักษ์วัฒนธรรมและ การจัดการให้แก่ชุมชนได้อย่างยั่งยืน

2. แนวความคิดเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม และวิถีชีวิตชุมชน

สถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งประเทศไทย (2540 : 2-31) ได้ให้ความหมายของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ (Ecotourism) ไว้ว่า หมายถึง การท่องเที่ยวอย่างมีความ

รับผิดชอบในแหล่งธรรมชาติที่มีเอกลักษณ์เฉพาะถิ่น และแหล่งวัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องกับระบบนิเวศ โดยมีกระบวนการเรียนรู้ร่วมกันของผู้เกี่ยวข้อง ภายใต้การจัดการสิ่งแวดล้อม และการท่องเที่ยวอย่างมีส่วนร่วมของท้องถิ่น เพื่อมุ่งเน้นให้เกิดจิตสำนึกต่อการรักษาระบบนิเวศอย่างยั่งยืน ขอบเขตของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศจึงครอบคลุมองค์ประกอบหลัก (Key Elements) 4 ด้าน ได้แก่ ด้านพื้นที่ท่องเที่ยว ด้านรูปแบบการจัดการ ด้านกิจกรรมการท่องเที่ยว และด้านผู้เกี่ยวข้อง ดังนี้

1. ด้านพื้นที่ท่องเที่ยว (Nature-based Tourism) เป็นการท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวที่เกี่ยวข้องกับธรรมชาติเป็นหลัก มีแหล่งท่องเที่ยวธรรมชาติที่มีเอกลักษณ์เฉพาะถิ่น (Identity of Authentic or Endemic or Unglue) ทั้งนี้รวมถึงแหล่งวัฒนธรรมและประวัติศาสตร์ที่เกี่ยวข้องกับระบบนิเวศ (Ecosystem) ในพื้นที่แหล่งท่องเที่ยวนั้น

2. ด้านการจัดการ (Sustainable Managed Tourism) เป็นการท่องเที่ยวที่มีความรับผิดชอบต่อสังคม (Responsible Travel) ไม่มีผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมและสังคม (No or Low Impact) มีการจัดการที่ยั่งยืนครอบคลุมถึงการอนุรักษ์ทรัพยากร การจัดการสิ่งแวดล้อม การป้องกันและจำกัดมลพิษ และควบคุมการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างมีขอบเขต

3. ด้านกิจกรรมและกระบวนการ (Environmental Education-based Tourism) เป็นการท่องเที่ยวที่เอื้อต่อกระบวนการเรียนรู้ (Learning process) โดยมีการให้การศึกษา (Education) เกี่ยวกับสภาพแวดล้อมและระบบนิเวศของแหล่งท่องเที่ยวเป็นการเพิ่มพูนความรู้ (Knowledge) ประสบการณ์ (Experience) ความประทับใจ (Appreciation) เพื่อสร้างความตระหนักและปลูกจิตสำนึกที่ถูกต้องทั้งต่อนักท่องเที่ยว ประชาชนท้องถิ่น และผู้ประกอบการที่เกี่ยวข้อง

4. ด้านการมีส่วนร่วม (Community Participation-based Tourism) เป็นการท่องเที่ยวที่มีการคำนึงถึงการมีส่วนร่วมของชุมชน (Involvement of local community of people participation) โดยให้ชุมชนท้องถิ่นในแหล่งท่องเที่ยวมีส่วนร่วมเกือบตลอดกระบวนการเพื่อก่อให้เกิดผลประโยชน์ต่อท้องถิ่น (local benefit) ซึ่งได้หมายความรวมถึงการกระจายรายได้ การยกระดับคุณภาพชีวิต การได้รับผลตอบแทนเพื่อกลับมาบำรุงรักษาและจัดการแหล่งท่องเที่ยวด้วย และในที่สุดชุมชนท้องถิ่นจะมีส่วนในการควบคุมการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างมีคุณภาพ โดย เริ่มต้นจากระดับรากหญ้า (grass root) จนถึงการปกครองท้องถิ่น และอาจรวมถึงการมีส่วนร่วมของผู้ที่เกี่ยวข้อง จึงเป็นการท่องเที่ยวอย่างมีส่วนร่วมของชุมชน

จะเห็นได้ว่า ข้อกำหนดที่ชัดเจนของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศนี้ขึ้นอยู่กับความสมบูรณ์ และลักษณะของพื้นฐานที่เป็นหลักการทั้ง 4 ด้าน หากการท่องเที่ยวได้มีการประกอบกันที่สมบูรณ์

ของลักษณะดังกล่าวแล้ว จัดได้ว่าเป็นการท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่สมบูรณ์ หากขาดหรือปราศจากข้อใดข้อหนึ่งไป ความสมบูรณ์จะลดน้อยลง จนอาจต้องจัดเป็นการท่องเที่ยวรูปแบบอื่น

แต่การท่องเที่ยวเชิงนิเวศจะมีความแตกต่างไปจากการท่องเที่ยวทั่วไปหลายประการดังนี้

<u>การท่องเที่ยวทั่วไป</u>	<u>การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ</u>
1. เน้นการเพิ่มรายได้ทางเศรษฐกิจ	1. เน้นความพึงพอใจของนักท่องเที่ยว
2. ไม่จำกัดรูปแบบและขนาดของนักท่องเที่ยว	2. จำกัดรูปแบบและขนาดของนักท่องเที่ยว
3. การจัดการอย่างง่าย ๆ และราคาถูก	3. การจัดการที่ดี
4. สร้างความพึงพอใจแก่นักท่องเที่ยว	4. ให้การศึกษาและสร้างจิตสำนึกแก่นักท่องเที่ยว

บุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา (2542 : 279-280) กล่าวว่า จากองค์ประกอบหลัก 4 ด้าน สามารถจะนำไปสู่มาตรฐานของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ 8 ประการ ดังนี้

1. การท่องเที่ยวเชิงนิเวศต้องมีระบบการจัดการที่ดี 4 ด้าน คือ
 - 1.1 ด้านการให้ข้อมูลล่วงหน้าเพื่อทำความเข้าใจกับนักท่องเที่ยว
 - 1.2 ด้านการจัดรายการนำเที่ยวที่เน้นเอกลักษณ์ของแหล่งท่องเที่ยว
 - 1.3 ด้านการกำหนดการปฏิบัติตัวของนักท่องเที่ยว
 - 1.4 ด้านการตลาดท่องเที่ยวที่คำนึงถึงความสามารถรองรับของพื้นที่ในแหล่งท่องเที่ยว

2. ต้องมีจิตสำนึกต่อการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม
- 3) ต้องมีโครงการร่วมกับคนในชุมชนท้องถิ่น কিন่าไรสู่แหล่งท่องเที่ยว
- 4) ต้องมีระบบการให้ความรู้ความเข้าใจแก่นักท่องเที่ยว
- 5) ต้องมีระบบการสร้างคุณภาพแก่บุคลากรที่เกี่ยวข้อง
- 6) ต้องมีระบบการรักษาความปลอดภัย
- 7) ต้องมีระบบการให้บริการที่มีคุณภาพ
- 8) ต้องมีการร่วมมือกับชุมชนท้องถิ่นเพื่อสร้างงาน และกระจายรายได้สู่ท้องถิ่น

แนวคิดเรื่องการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ได้รับการตอบสนองเป็นอย่างดีทั้งภาครัฐและเอกชนในการตระหนักถึงการพัฒนากการท่องเที่ยวที่ไม่ทำลายสิ่งแวดล้อม แม้การท่องเที่ยวเชิงนิเวศจะมีแนวคิดมุ่งพัฒนาเพื่อให้เกิดผลทางเศรษฐกิจ แต่ในขณะเดียวกันก็มุ่งอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมในแหล่งท่องเที่ยวด้วย เพื่อชุมชนท้องถิ่นนั้นมีคุณภาพชีวิตและความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น

วิไลพร ลีวเกษมสานต์ (2545 : 6) กล่าวว่า การท่องเที่ยวเชิงนิเวศว่ามีหัวใจสำคัญอยู่ที่การมีจิตสำนึกในความเข้าใจที่จะดูแลรักษาทรัพยากรธรรมชาติและมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการเชิงบูรณาการร่วมกันของทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องและนำเสนอแนวทางการดำเนินงานไว้ว่า การมี

ความตระหนักถึงคุณค่าและความสำคัญในการใช้ประโยชน์จากธรรมชาติ วัฒนธรรมและวิถีชีวิตของชุมชนในท้องถิ่น (Awareness) การใส่ใจต่อกระบวนการเรียนรู้และองค์ความรู้ในการพัฒนาทรัพยากรท่องเที่ยว (Attention) และการปฏิบัติงานหรือการทำงานให้สำเร็จคล่องตามแผนที่วางไว้ (Action) เป็นองค์ประกอบที่สำคัญที่จะก่อให้เกิดความชื่นชมและประทับใจในผลสำเร็จของงานนั้น (Appreciation)

รำไพพรรณ แก้วสุริยะ (2543 : 1) กล่าวถึง การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม (Conservation Tourism) ว่าเป็นส่วนหนึ่งของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ซึ่งเป็นรูปแบบหนึ่งของการจัดการการท่องเที่ยวที่มีคุณภาพเพื่อการพัฒนาสู่การท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมเป็นการเดินทางไปยังสถานที่ท่องเที่ยวที่มีวัฒนธรรมดั้งเดิม มีเอกลักษณ์ท้องถิ่น เพื่อชื่นชมและเพลิดเพลินในสถานที่ท่องเที่ยว ทั้งได้รับความรู้ความเข้าใจต่อสภาพสังคมวัฒนธรรมและวิถีชีวิตของคนในท้องถิ่นบนพื้นฐานของการมีจิตสำนึกต่อการรักษาสภาพแวดล้อมของแหล่งท่องเที่ยว และประชาชนในท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการจัดการ ทั้งยังได้กล่าวด้วยว่าการท่องเที่ยวชมวิถีชีวิตชนบท (Rural Tourism or Village Tourism) เป็นกิจกรรมหนึ่งของการท่องเที่ยวในแหล่งวัฒนธรรม (Cultural Tourism) เป็นการเดินทางเที่ยวชมหมู่บ้านในชนบทที่มีลักษณะวิถีชีวิตและผลงานสร้างสรรค์อันเป็นเอกลักษณ์พิเศษ มีความโดดเด่น เพื่อตื่นตาตื่นใจได้รับความรู้ความเพลิดเพลิน ประสบการณ์ใหม่ จากการดูผลงานสร้างสรรค์และภูมิปัญญาพื้นบ้านมีความเข้าใจในวัฒนธรรมท้องถิ่นและรักษาคุณค่าของ สภาพแวดล้อม โดยประชาคมในท้องถิ่นมีส่วนร่วมต่อการจัดการการท่องเที่ยว นักท่องเที่ยวสามารถเรียนรู้ได้จากองค์ประกอบของภูมิปัญญาพื้นบ้าน ได้แก่ การสร้างบ้านเรือน การประดิษฐ์ของใช้เพื่อการดำรงชีวิต ภาษาที่ใช้พูดจากหรือภาษาท้องถิ่น อาหารพื้นบ้านและวัฒนธรรมการกิน การแต่งกายพื้นบ้านและชุดแต่งกายในงานต่าง ๆ เครื่องดนตรีพื้นบ้าน และการประกอบอาชีพหลักในหมู่บ้าน เป็นต้น

ยุวดี นิรัตน์ตระกูล (2544 : 5-9) กล่าวถึงการท่องเที่ยวชนบทและการท่องเที่ยวชุมชน (Rural & Community Based Tourism) เป็นรูปแบบของการท่องเที่ยวซึ่งกำลังได้รับความนิยมในในกลุ่มบุคคลที่เกี่ยวข้อง ตั้งแต่ระดับกำกับนโยบายลงมาถึงระดับปฏิบัติการปรากฏขึ้นทั่วไปในกลุ่มประเทศต่าง ๆ ทั่วโลก โดยสามารถจะมองได้หลายมิติแต่ถ้าจะมองในมิติของการจัดการแล้ว จะให้ความสำคัญกับจิตวิญญาณของชุมชน การรักษาไว้ซึ่งสภาพธรรมชาติที่สวยงาม สภาพสังคม/วัฒนธรรมของชุมชน มีหลักการที่กว้าง พิจารณาในรายละเอียด อาทิ การจัดการด้านการให้การศึกษามุมชนถือว่าเป็นขั้นตอนแรกที่ต้องดำเนินการให้ชุมชนภูมิใจในตนเองเห็นศักยภาพและตัวตนที่ดำรงอยู่ สร้างแรงจูงใจให้ชุมชนเกิดความต้องการอนุรักษ์และดำรงความเป็นตัวตนต่อไป และการจัดการด้านการให้บริการท่องเที่ยวเป็นการดำเนินการ โดยองค์กรพัฒนาเอกชน/

ผู้ประกอบการท่องเที่ยว/ชุมชน/สถาบันการศึกษา หรือหลายองค์กรร่วมกันดำเนินงาน เป็นการให้บริการท่องเที่ยวไม่มีตัวแบบที่แน่นอน แต่จุดร่วมประการหนึ่ง คือ จะต้องสร้างให้เกิดความมีส่วนร่วมของชุมชน และผลประโยชน์ จะต้องตกอยู่ในชุมชน นอกจากนี้ ยังได้กล่าวต่ออีกว่า ชุมชนส่วนใหญ่ของไทยยังอยู่บนฐานเศรษฐกิจที่พึ่งพาตัวเอง แต่หากเริ่มที่โจทย์ว่าจะหารายได้เข้าสู่ชุมชนอย่างไร คำตอบก็อาจจะอยู่ที่การคาดหวังที่จำนวนครั้งจำนวนคนที่มากขึ้นของนักท่องเที่ยว ชุมชนจะคิดเรื่องการลงทุนเพื่อแสวงหารายได้ซึ่งอาจจะนำไปสู่ความคิดที่จะพึ่งพาปัจจัยภายนอก ซึ่งยากที่จะควบคุม สิ่งที่สำคัญและเป็นด่านแรกที่ชุมชนจะต้องคิดเมื่อจะดำเนินการเรื่องการท่องเที่ยว คือ การสร้างให้ชุมชนหรือท้องถิ่นเกิดความภาคภูมิใจในตนเอง มีทรัพยากรที่สามารถพึ่งพาตนเองทางการผลิตมีกลุ่มองค์กรชุมชนที่เข้มแข็ง สิ่งเหล่านี้จะเป็นพื้นฐานที่ดีที่จะทำให้เกิดการพัฒนาการท่องเที่ยวที่ยั่งยืนภายใต้ต้นทุนชุมชนที่มีอยู่

ชวितย์ สิริเวชกุล (2544 : 52-56) ได้สรุปการบรรยายของ Dr. Erik Holm Petersen ผู้เชี่ยวชาญพิเศษจากองค์กรการท่องเที่ยวโลก (WTO) ที่กล่าวถึงหัวใจสำคัญของการท่องเที่ยวเชิงชุมชน คือ การมีส่วนร่วมของชุมชนอันรวมถึงกิจกรรมทางการท่องเที่ยวซึ่งชาวบ้านในชุมชนเป็นผู้ดำเนินการ ทั้งนี้ การท่องเที่ยวเชิงชุมชนจะเกิดขึ้นไม่ได้เลยหากขาดการมีส่วนร่วมของชุมชน ซึ่งรูปแบบของการท่องเที่ยวลักษณะนี้ ได้แก่

1. การจำหน่ายสินค้าที่เป็นเอกลักษณ์ของชุมชน (product sales)
2. กิจกรรมการแสดงทางวัฒนธรรม (cultural shows)
3. กิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงหมู่บ้าน (village based activities)
4. กิจกรรมการพักผ่อนในหมู่บ้าน ซึ่งมีทั้ง การจัดแคมป์ การจัดที่พักแรมแบบโฮมสเตย์ และการจัดสิ่งอำนวยความสะดวกและที่พักแรมในหมู่บ้าน

สรุปได้ว่า การท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่เกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์และวิถีชีวิตชุมชนนั้น สิ่งที่สำคัญที่สุดก็คือ การมีส่วนร่วมของชุมชน ผู้ซึ่งเป็นเจ้าของท้องถิ่น ต้องให้ความสำคัญกับจิตวิญญาณของชุมชน จะต้องเริ่มจากความตระหนักถึงคุณค่าของท้องถิ่นของตนเอง สภาพสังคมและวัฒนธรรม วิถีชีวิตพื้นบ้านของชุมชนการรักษาไว้ซึ่งสภาพสังคมและวัฒนธรรม วิถีชีวิตพื้นบ้านของชุมชนการรักษาไว้ซึ่งสภาพธรรมชาติที่สวยงามเสียก่อน แล้วจึงคิดดำเนินการจัดกิจกรรมทางการท่องเที่ยวให้มีความหลากหลายเหมาะสมกับความพร้อมและศักยภาพตนเอง โดยทั้งนี้ต้องยึดองค์ประกอบ 4 ประการของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศไว้เสมอ

3. แนวคิดเกี่ยวกับการจัดการธุรกิจ และระบบการจัดการคุณภาพ

พยอม วงศ์สารศรี (2538 : 31-36) ได้ให้ความหมายของการจัดการไว้ 3 ประเด็น คือ

1. การจัดการเป็นศิลปะของการใช้บุคคลอื่นทำงานให้แก่องค์กร โดยการสนองตอบความต้องการ ความคาดหวังและจัดโอกาสให้เขาเหล่านั้นมีความเจริญก้าวหน้าในการทำงาน

2. การจัดการเป็นกระบวนการที่เป็นระบบ มีการประสานงาน และความร่วมมือร่วมใจจากทรัพยากรมนุษย์ กระบวนการในขั้นตอนต่าง ๆ นี้ไม่ได้เริ่มต้นและสิ้นสุดในแต่ละขั้นตอนของตัวมันเอง แต่เป็นการดำเนินการที่ต่อเนื่องหมุนเวียนไปเรื่อย ๆ ขั้นตอนบางตอนอาจจะเข้าไปแทรกในขั้นตอนใดขั้นตอนหนึ่งก็ได้ ฉะนั้น คำว่ากระบวนการนี้ จึงมีลักษณะต่อเนื่องเป็นวัฏจักร (cycle) ไม่มีการสิ้นสุดดังภาพที่ 2.1

3. การจัดการคือ กลุ่มของผู้จัดการในความหมายนี้จะมององค์การเป็นบุคคลที่ทำหน้าที่บริหารหรือจัดการกิจการต่างๆ ในองค์กร เป็นผู้ดำเนินการตัดสินใจ กำหนดเป้าหมายขององค์การ และประสานงานให้สมาชิกในองค์กรดำเนินการไปในทิศทางที่เป็นเป้าหมายร่วมกัน

ภาพที่ 2.1 แสดงองค์การเป็นกระบวนการที่ต่อเนื่อง

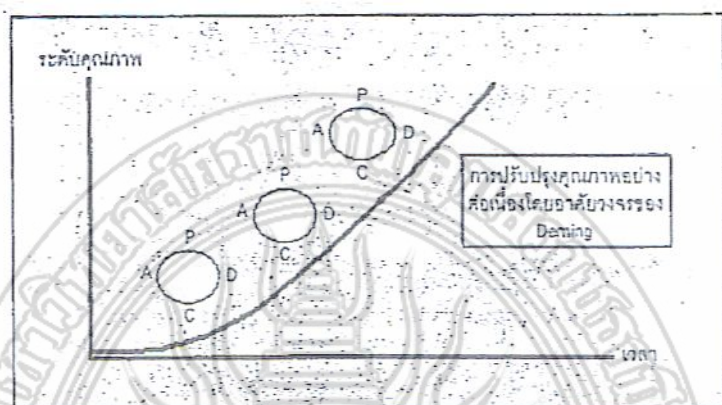
ที่มา : (พยอม วงศ์สารศรี. 2538 : 33)

พยอม วงศ์สารศรี (2538: 33) ได้ให้นิยามของการจัดการว่า คือ กระบวนการที่ผู้จัดการใช้ศิลปะและกลยุทธ์ต่าง ๆ ดำเนินกิจการตามขั้นตอนต่าง ๆ โดยอาศัยความร่วมมือร่วมใจของสมาชิกในองค์กร การตระหนักถึงความสามารถ ความถนัด ความต้องการ และความมุ่งหวังด้านความเจริญก้าวหน้าในการปฏิบัติงานของสมาชิกในองค์กรควบคู่ไปด้วยองค์การจึงจะสัมฤทธิ์ผลตามเป้าหมายที่กำหนดไว้ นอกจากนี้ ยังได้กล่าวถึงความสำคัญของการจัดการไว้เป็น 4 ข้อ คือ 1) การจัดการเป็นสมอขององค์กร 2) เป็นเทคนิควิธีการที่ทำให้สมาชิกในองค์กรเกิดจิตสำนึก ร่วมกันในการปฏิบัติงาน มีความตั้งใจ เต็มใจช่วยเหลือให้องค์กรประสบความสำเร็จ 3) เป็นการกำหนดขอบเขตในการทำงานของสมาชิกในองค์กรไม่ให้ซ้ำซ้อนกัน ทำให้การปฏิบัติงานเป็นไปด้วยราบรื่น รวดเร็ว และมีประสิทธิภาพ และ 4) การจัดการเป็นการแสวงหาวิธีการที่ดีที่สุดในการปฏิบัติงานให้องค์กรเกิดประสิทธิผล และประสิทธิภาพสูงสุด

วิฑูรย์ สิมะโชคดี (2543 : 111-112) กล่าวถึง การจัดการโดยอาศัยองค์กรแห่งการเรียนรู้ว่า ผู้ที่รู้ปัญหาที่ดีที่สุด คือ ผู้ปฏิบัติงาน และผู้ที่จะปรับปรุงงานได้ดีที่สุด คือ ผู้ปฏิบัติงานและผู้ที่จะปรับปรุงงานได้ดีที่สุด คือ ผู้ที่รู้ปัญหาจริงวิธีการแก้ปัญหาและปรับปรุงงานแบบง่าย ๆ และมีประสิทธิภาพ คือ การใช้เทคนิคการแก้ปัญหาแบบ QC (QC Problem Solving Technique) ที่อาศัยวงจรการแก้ปัญหาหรือวงจรเดมมิง (Deming Cycle) ซึ่งรู้จักกันดีในรูปของ วงจร PDCA เป็นหลัก ซึ่งเริ่มต้นด้วย P (Planning) คือ ต้องรู้ว่าเป้าหมายของการผลิตหรือบริการคืออะไร ตามด้วย D (Do) คือ ลงมือทำตามแผนงานทำตามขั้นตอนที่กำหนดไว้ ตามด้วย C (Check) คือ ตรวจสอบผลลัพธ์ของการทำงานว่าได้งานตามแผนหรือไม่ โดยเปรียบเทียบผลผลิตที่ได้กับเป้าหมายที่วางไว้ว่าทำได้มากกว่าหรือน้อยกว่าอย่างไรบ้าง ทำผิดหรือถูกมากน้อยเพียงใด จากนั้นจึงตามด้วย A (Act) คือ กำหนดให้เป็นมาตรฐาน หรือปรับปรุงงานให้ดีขึ้นต่อไป

นอกจากนี้ยังกล่าวเสริมอีกว่าวงจร PDCA นี้ จะต้องหมุนรอบต่อไปเรื่อย ๆ แบบไม่มีวันหยุด ต้องทำกันเป็นวัฏจักร คือ ตั้งเป้าหมาย - ลงมือทำ - เปรียบเทียบผล-ปรับปรุงให้ดีขึ้น-ตั้งเป้าหมาย (รอบใหม่)-ลงมือทำ เรื่อยไป เป็นต้น วงจร PDCA จึงเป็นทั้งเทคนิคในการแก้ปัญหาและปรับปรุงงานพร้อมกันในตัวการดำเนินการตามวัฏจักรหรือวงจร PDCA อย่างต่อเนื่องนี้ จะทำให้พนักงานเกิดการเรียนรู้ และสามารถสร้าง “องค์กรแห่งการเรียนรู้” ได้ในที่สุด แต่สิ่งสำคัญที่จะทำให้การแก้ปัญหาและการปรับปรุงงานได้ผลสูงสุด ก็คือการเก็บรวบรวมข้อมูล (ปัญหา) ได้อย่างถูกต้องเป็นจริง และมีการดำเนินการอย่างต่อเนื่องจริงจัง ซึ่งสอดคล้องกับ อานาจ ชีระวนิช (2544 : 324) วงจร PDCA (plan-do-check-act circle) และการปรับปรุงคุณภาพอย่างต่อเนื่อง (continuous quality improvement) เป็นเครื่องมือที่ QC นำไปใช้โดยจะทำการวางแผนปฏิบัติ ตรวจสอบ และปรับปรุงแก้ไขงาน หมุนเวียนกันไปอย่างไม่มีวันสิ้นสุด ซึ่งจุดมุ่งหมายที่แท้จริงของการใช้วงจร

PDCA นั้นไม่ใช่เพียงเพื่อความพยายามในการที่จะรักษาระดับของคุณภาพให้เป็นไปตามมาตรฐานผลิตภัณฑ์ที่กิจการกำหนดขึ้นเท่านั้น แต่สิ่งที่สำคัญยิ่งกว่านั้นคือ เราใช้วงจร PDCA เพื่อปรับปรุงคุณภาพอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้คุณภาพผลิตภัณฑ์ยกระดับต่อไปอย่างไม่มีการสิ้นสุดดังภาพที่ 2.2

ภาพที่ 2.2 แสดงวงจร เดมมิ่ง และการปรับปรุงคุณภาพอย่างต่อเนื่อง
ที่มา : (อำนาจ ชีระวนิช. 2544 : 324)

วิฑูรย์ สิมะโชคดี (2543 : 258) ได้กล่าวถึง การปรับปรุงอย่างต่อเนื่อง (Continuous Improvement) ว่าเป็นวัตถุประสงค์ที่สำคัญยิ่งของ TQM (Total Quality Management) หรือ การบริหารคุณภาพทั่วทั้งองค์กร ซึ่งการปรับปรุงอย่างต่อเนื่อง คือ ความสามารถในการทำงานให้ งานสินค้า หรือบริการมีคุณภาพมากขึ้นหรือดีขึ้นเรื่อย ๆ โดยไม่มีสภาพที่หยุดนิ่งคงที่หรือสภาพที่ ดีที่สุด ต้องเชื่อว่า ทุกอย่างสามารถปรับปรุงให้ดีขึ้นเสมอ รวมถึงคุณภาพชีวิตการทำงานที่จะดี ขึ้นด้วย และ ภารกิจที่สำคัญประการหนึ่งของผู้บริหาร ก็คือ การสร้างบรรยากาศในที่ทำงานให้ เอื้ออำนวยต่อการให้พนักงานทุกระดับบริหารและระดับปฏิบัติการสามารถแลกเปลี่ยนความคิดเห็น กันอย่างเต็มที่ รวมทั้งตัวผู้บริหารเองจะต้องเปิดกว้างสำหรับพนักงานทุก ๆ คน เพื่อให้แน่ใจว่าจะ ได้รับฟังความคิดเห็นของพนักงานทุกระดับชั้นมากที่สุด นอกจากนี้ ได้กล่าวถึงคำนิยามของ TQM หรือ การบริหารคุณภาพทั้งทั้งองค์กร ตามมาตรฐานสากล ISO/CD 8402-1 TQM คือ วิธีใน การบริหารองค์กรที่มุ่งเน้นเรื่องคุณภาพ โดยสมาชิกทุกคนขององค์กรนั้นมีส่วนร่วม และมุ่งหมายที่ ผลกำไรระยะยาว ด้วยการสร้างความพึงพอใจให้แก่ลูกค้า รวมทั้งการสร้างผลประโยชน์แก่หมู่ สมาชิกขององค์กรและแก่สังคมด้วยและหลักการสำคัญของ TQM มี 3 ประการ คือ

1. การมุ่งเน้นที่ลูกค้า (Customer Focus) ด้วยการยึดเอาการสร้างความปลอดภัยแก่ลูกค้า หรือการสนองตอบความต้องการของลูกค้าให้ได้เป็นศูนย์กลางของการบริหารจัดการองค์กร

2. การบริหารกระบวนการ (Process Management) ด้วยการมุ่งเน้นที่การบริหารจัดการ หรือการปรับปรุงกระบวนการ เพื่อผลิตสินค้าหรือให้บริการที่มีคุณภาพด้วยราคาที่เหมาะสมแก่ลูกค้า

3. การให้ทุกคนมีส่วนร่วม (Total Involvement) ด้วยการมุ่งเน้นให้ผู้บริหารพนักงาน และผู้เกี่ยวข้องทั้งหมดทุกคนมีส่วนร่วมในการปรับปรุงงานหรือปรับปรุงกระบวนการ เพื่อให้ทุกคนเป็นส่วนหนึ่งของผลสำเร็จในการสร้างคุณภาพที่สามารถสร้างความพอใจให้แก่ลูกค้าได้

จากแนวคิดการจัดการธุรกิจดังกล่าวข้างต้น จะเห็นได้ว่าในการดำเนินงานธุรกิจ หรือกิจการใดก็ดี การทำงานเป็นกระบวนการแบบต่อเนื่องเป็นวัฏจักรมีความจำเป็นมากขึ้นทุกขณะ เพื่อให้เกิดการปรับปรุงพัฒนาทั้งบุคลากร และสินค้าหรือการบริการให้ดียิ่งขึ้นไปเรื่อย ๆ อย่างไม่มีที่สิ้นสุด เช่นเดียวกับ วงจรของเดมมิง ซึ่งจะเป็ประโยชน์มากขึ้นเมื่อนำมาใช้ร่วมกับการบริหารคุณภาพทั้งทั้งองค์กร (TQM) การดำเนินงานของโครงการหมู่บ้านท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมโดยชุมชนมีส่วนร่วมบ้านหล่อซาก็เช่นกัน จำเป็นต้องมีการประเมินผลการดำเนินงานที่ผ่านมาโดยเร็ว เพื่อนำผลการประเมินนั้น มาพัฒนาและปรับปรุงการจัดการให้เป็นระบบที่ดีและมีคุณภาพ มีความต่อเนื่องของการทำงานในทุกขั้นตอน ทั้งนี้เพื่อเตรียมรองรับการเพิ่มจำนวนของนักท่องเที่ยวที่จะมาเที่ยวชมหมู่บ้านมากขึ้นในอนาคต

4. แนวคิดเกี่ยวกับการท่องเที่ยว

แนวคิดเกี่ยวกับองค์ประกอบของแหล่งท่องเที่ยว

การจะจัดว่าสถานที่ใดเป็นจุดที่น่าสนใจของนักท่องเที่ยวและจัดเป็นแหล่งท่องเที่ยวได้นั้น จะต้องประกอบด้วยองค์ประกอบหลาย ๆ อย่างผสมผสานกัน ดังมีผู้กล่าวถึงองค์ประกอบของแหล่งท่องเที่ยวไว้หลายท่านด้วยกัน เช่น

McIntosh & Goeldner (1986 : 200) ได้ให้ความเห็นตรงกันว่า แหล่งท่องเที่ยวต้องประกอบด้วยทรัพยากรท่องเที่ยวทางธรรมชาติ ปัจจัยพื้นฐาน ระบบการขนส่ง สิ่งอำนวยความสะดวก การต้อนรับอย่างมีมิตรไมตรี และทรัพยากรท่องเที่ยวด้านวัฒนธรรม

Collier and Harraway (1997 : 18) มีความเห็นสอดคล้องกันว่า การท่องเที่ยวจะบรรลุวัตถุประสงค์นั้น แหล่งท่องเที่ยวจะต้องประกอบด้วยองค์ประกอบสำคัญ 3 ประการ หรือ “3As” คือ

1.) สิ่งดึงดูดใจ (Attraction) เกิดจากการสถานที่ (Site) หรือเหตุการณ์ (Events) สถานที่อาจเกิดจากธรรมชาติหรือมนุษย์สร้างขึ้น แต่เหตุการณ์ที่น่าประทับใจเกิดจากมนุษย์สร้างเพียงอย่างเดียว

2.) สิ่งอำนวยความสะดวก (Amenities) ความสะดวกสบายทำให้นักท่องเที่ยวเดินทางเข้าไปถึงสถานที่ได้รวดเร็วปลอดภัย และสะดวกสบายยิ่งขึ้น ดังนั้นการก่อสร้างปัจจัยพื้นฐาน เช่น ระบบการขนส่ง ระบบสื่อสาร ระบบสาธารณูปโภค เช่น ไฟฟ้า ประปา จึงเป็นสิ่งจำเป็นอย่างยิ่งในแหล่งท่องเที่ยว

3.) การเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว (Accessibility) การเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยวจะต้องมีระบบการขนส่งซึ่งประกอบด้วยเส้นทาง ยานพาหนะ สถานี และผู้ประกอบการการขนส่ง มีวัตถุประสงค์เพื่ออำนวยความสะดวกและสิ่งของไปยังจุดหมายปลายทาง

ภราเดช พยัฆวิเชียร (2544 : 13) กล่าวว่า ชุมชนที่มีความสุขที่สุด มีรายได้พอสมควร มีสิ่งแวดล้อมที่ดี ไม่มีโจรผู้ร้าย นั่นก็คือแหล่งท่องเที่ยวที่ดีที่สุด

รวิไพพรรณ แก้วสุริยะ (2544 ก : 2) ได้กล่าวถึงกระแสการท่องเที่ยวของโลกในศตวรรษที่ 21ว่า ในสหัสวรรษใหม่หรือศตวรรษที่ 21 กระแสการอนุรักษ์ธรรมชาติและวัฒนธรรมเป็นปัจจัยสำคัญที่นักท่องเที่ยวใช้เป็นมาตรการตัดสินใจเลือกแหล่งท่องเที่ยวที่รักษาสีเขียวหรือ Green Tourism นักวิจัยตลาดการท่องเที่ยวจากองค์การการท่องเที่ยวโลก (World Tourism Organization : WTO) ได้สำรวจทัศนคติของนักท่องเที่ยว พบว่า เปลี่ยนไปจากเดิมที่นิยม 3 S คือ Sea Sand Sun นั้น ได้ลดบทบาทลงเปลี่ยนเป็นการรักษาสิ่งแวดล้อมและการพัฒนาอย่างยั่งยืน คำนิยม “3 S ใหม่” คือ “S” Security หมายถึง ความปลอดภัยทั้งจากภัยธรรมชาติและความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน “S” Sanitation หมายถึง ความสะอาดปราศจากเชื้อโรคและมลพิษต่าง ๆ และ “S” Satisfaction หมายถึง ความพึงพอใจ ความประทับใจ ทั้งสถานที่ท่องเที่ยวและบริการ

มนัส สุวรรณ และคณะ (2541ก : 4) กล่าวถึง ทรัพยากรท่องเที่ยวว่าเป็นสินค้าทางการท่องเที่ยว และเป็นจุดหมายปลายทางที่นักท่องเที่ยวจะเดินทางเข้ามาท่องเที่ยว ซึ่งทรัพยากรท่องเที่ยว หมายถึง สิ่งดึงดูดความสนใจของนักท่องเที่ยวให้เกิดการเดินทางไปเยือน หรือไปท่องเที่ยว โดยการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย ได้แบ่งทรัพยากรท่องเที่ยวออกเป็น 3 ประเภท คือ

1.) ทรัพยากรท่องเที่ยวประเภทธรรมชาติ เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่มีความงามตามธรรมชาติ สามารถดึงดูดให้คนไปเยือนหรือไปท่องเที่ยวยังพื้นที่นั้น

2.) ทรัพยากรท่องเที่ยวประเภทประวัติศาสตร์โบราณสถาน และโบราณวัตถุ เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่มนุษย์สร้างขึ้นตามความประสงค์หรือประโยชน์ของมนุษย์เองทั้งที่เป็นมรดกในอดีตและได้สร้างเสริมในปัจจุบัน แต่มีผลดึงดูดให้คนไปเยือนหรือท่องเที่ยวยังพื้นที่นั้น

3.) ทรัพยากรท่องเที่ยวประเภทศิลปวัฒนธรรมประเพณีและกิจกรรม เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่มนุษย์สร้างขึ้นในรูปแบบของการดำเนินชีวิตของผู้คนในสังคมซึ่งปฏิบัติยึดถือ สืบทอดต่อกันมาตลอดจนกิจกรรมต่างๆ ที่มีผลต่อการดึงดูดให้คนไปเยือนหรือไปท่องเที่ยวยังพื้นที่นั้น เช่น สภาพชีวิตในชนบท หมู่บ้านชาวเขา ตลาดน้ำ ศูนย์วัฒนธรรม สวนสนุก การแสดงสินค้าพื้นบ้าน การแข่งขันกีฬา งานเทศกาลประเพณีต่างๆ เป็นต้น

สรุปได้ว่า แหล่งท่องเที่ยวที่มีศักยภาพในปัจจุบัน ควรจะต้องประกอบด้วยองค์ประกอบสำคัญ 3 ประการ คือ องค์ประกอบด้านดึงดูดใจ ด้านสิ่งอำนวยความสะดวก ด้านการคมนาคมขนส่งที่สามารถเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยวได้ ความมีไมตรีด้วยสำนึกของความเป็นเจ้าของบ้านที่ดีตามประเพณีการต้อนรับของแต่ละท้องถิ่น หรือแต่ละกลุ่มชาติพันธุ์ ความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน ความสะอาด สุขอนามัยที่ดีของแหล่งท่องเที่ยว และเพื่อสนับสนุนให้นักท่องเที่ยวได้เที่ยวชมแหล่งท่องเที่ยวนั้นๆ ด้วยความสบายใจและเป็นสุข รวมทั้ง ความรู้สึกประทับใจที่ นักท่องเที่ยวจะมีต่อสถานที่ซึ่งเป็นแหล่งท่องเที่ยวและการบริการที่ได้รับ

แนวคิดธุรกิจท่องเที่ยว

บุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา (2542 : 108-109) ได้ให้ความหมายของธุรกิจท่องเที่ยว หมายถึง การดำเนินธุรกิจให้บริการท่องเที่ยวแก่นักท่องเที่ยว เพื่อตอบสนองความต้องการของนักท่องเที่ยว อันจะทำให้นักท่องเที่ยวเกิดความพึงพอใจ โดยหวังได้รับผลกำไรจากการดำเนินธุรกิจเป็นสิ่งตอบแทน โดยในส่วนของบริการท่องเที่ยวนั้นจะหมายถึง บริการที่รองรับให้ความสะดวกสบายและบันเทิงแก่นักท่องเที่ยว ถือเป็นอุปทานการท่องเที่ยว (Tourism Supply) ซึ่งในบางโอกาสก็เป็นตัวดึงดูดใจให้เกิดการท่องเที่ยว ดังนั้น ธุรกิจท่องเที่ยวจำต้องให้บริการท่องเที่ยวที่มีคุณภาพแก่นักท่องเที่ยวโดยจะมีลักษณะสำคัญอยู่ 7 ประการคือ 1) คุณภาพบริการท่องเที่ยวจะเกี่ยวพันกับความคาดหวังและประสบการณ์ของนักท่องเที่ยว ไม่ได้อยู่ที่ตัวสินค้าทางการท่องเที่ยว 2) เป็นผลจากการเปรียบเทียบบริการที่คาดหวังว่าจะได้รับการบริการจริง 3) เป็นเรื่องเกี่ยวกับจิตใจ เพราะนักท่องเที่ยวเป็นผู้ประเมินคุณภาพ มิใช่ผู้บริหารหน่วยงาน 4) เป็นการประเมินค่าจากผลการบริการและวิธีการให้บริการแก่ลูกค้าด้วย 5) เป็นเรื่องความต้องการของนักท่องเที่ยวที่แตกต่างกันในแต่ละตลาด 6) เป็นเรื่องที่ถูกกำหนดจากอิทธิพลความต้องการของนักท่องเที่ยว คุณค่าของบริการประสบการณ์ที่ผ่านมาของนักท่องเที่ยว สถานการณ์แวดล้อมและปัจจัยอื่นๆ 7) จะเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดตามกาลเวลาและพฤติกรรมของนักท่องเที่ยว ซึ่งธุรกิจท่องเที่ยวจะมีองค์ประกอบที่สำคัญอยู่

5 ธุรกิจ ได้แก่ 1) ธุรกิจการขนส่ง 2) ธุรกิจที่พักแรม 3) ธุรกิจอาหารและบันเทิง 4) ธุรกิจนำเที่ยว และมัคคุเทศก์ และ 5) ธุรกิจจำหน่ายสินค้าที่ระลึก

ในที่นี้ ขอกล่าวถึงธุรกิจนำเที่ยว และธุรกิจจำหน่ายสินค้าที่ระลึก ซึ่งเป็นกิจกรรมทางการท่องเที่ยวซึ่งชุมชนดำเนินการอยู่ในพื้นที่ที่กรณีศึกษาของการค้นคว้าอิสระในครั้งนี้

บุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา (2542 : 118-119) กล่าวถึง ธุรกิจนำเที่ยวว่า หมายถึง การประกอบธุรกิจให้บริการหรืออำนวยความสะดวกเกี่ยวกับการเดินทาง สถานที่พัก อาหาร ทัศนอาจร และมัคคุเทศก์แก่นักท่องเที่ยว โดยอาจแบ่งธุรกิจนำเที่ยวตามสากลได้ 3 ประเภท ดังต่อไปนี้ คือ 1) ประเภทนำเที่ยวภายในประเทศ (Domestic) จัดรายการนำนักท่องเที่ยวต่างชาติเที่ยวประเทศไทย (Inbound Tour) และ 3) ประเภทนำนักท่องเที่ยวชาวไทยไปเที่ยวยังต่างประเทศ (Outbound Tour) พร้อมกับกล่าวเสริมว่า ตามปกติ ธุรกิจนำเที่ยวมักมีส่วนการตลาดที่เป็นการท่องเที่ยวแบบมวลชน (Mass Tourism) ซึ่งก็ไม่ขัดแย้งกับการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน แต่ปัญหามีอยู่ว่าจะทำอย่างไรให้ธุรกิจนำเที่ยวมีระดับขั้นของความยั่งยืนที่เข้มข้นขึ้น ซึ่งสามารถแบ่งประเภทธุรกิจท่องเที่ยวแบบยั่งยืนตามลักษณะความเข้มข้นได้ 3 ประเภท คือ

1.) ประเภทเชิงรู้สึกไว (Sensitive Tour Operator) เป็นผู้ประกอบธุรกิจนำเที่ยวที่ใส่ใจกับความวิตกกังวลของชุมชนท้องถิ่นในแหล่งท่องเที่ยวจึงมักสร้างรูปแบบการท่องเที่ยวที่มีผลกระทบสภาพแวดล้อมน้อยที่สุด แต่ยังมีจุดประสงค์หลักเพื่อทำกำไร

2.) ประเภทเชิงเสริม (Constructive Tour Operator) สร้างรูปแบบการท่องเที่ยวที่มีผลกระทบสภาพแวดล้อมน้อยที่สุด และในขณะเดียวกันจะบริจาครายได้ส่วนหนึ่งให้กับกิจกรรมอนุรักษ์สภาพแวดล้อมของชุมชนท้องถิ่นในแหล่งท่องเที่ยว

3.) ประเภทเชิงปฏิบัติจริง (Proactive Tour Operator) เป็นผู้ประกอบธุรกิจนำเที่ยวที่มีบทบาทชัดเจนในการอนุรักษ์สภาพแวดล้อมของแหล่งท่องเที่ยว และพยายามรักษาปรับปรุงคุณภาพของพื้นที่แหล่งท่องเที่ยวที่เข้าไปท่องเที่ยว ตลอดจนจัดตั้งโครงการกองทุนคืนกำไรสู่สังคมเพื่อสงวนไว้เป็นกองทุนอนุรักษ์แหล่งท่องเที่ยว

ผู้ประกอบการธุรกิจนำเที่ยวจะต้องมีรายการนำเที่ยว เพื่อนำเสนอให้นักท่องเที่ยวได้เลือกเดินทางตามความพอใจ ซึ่ง ฉัตรแก้ว สิมารักษ์ (2542 : 52) ได้แบ่งประเภทของรูปแบบการจัดการรายการนำเที่ยวออกเป็น 2 ประเภทใหญ่ ๆ คือ

1.) การจัดนำเที่ยวตามความต้องการของลูกค้า(Tailor-made) การจัดรายการนำเที่ยวรูปแบบนี้ นักท่องเที่ยวไม่ว่าจะเดินทางท่องเที่ยวเป็นกลุ่มหรือรายบุคคลก็สามารถให้ทางบริษัทนำเที่ยวจัดรายการนำเที่ยวให้ตามที่ต้องการ

2.) การจําหน่ายที่เตรียมไว้ล่วงหน้า (Ready-made) รายการนำเที่ยวประเภทนี้ทางบริษัทนำเที่ยวจะจัดเตรียมไว้ล่วงหน้า มีรายการนำเที่ยวหลากหลาย โดยทางบริษัทนำเที่ยวจะจัดพิมพ์รายการนำเที่ยวและจําราคาขายไว้เรียบร้อยแล้ว นักท่องเที่ยวสามารถเลือกซื้อได้ในทันทีตามความพอใจ

บุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา (2542 : 109-112) แบ่งรูปแบบการจัดรายการนำเที่ยวของบริษัทนำเที่ยวออกเป็น 9 รูปแบบ คือ 1) รูปแบบการจัดการรายการนำเที่ยวตามลักษณะการเหมาจ่าย แบบมีผู้นำ และแบบไม่มีผู้นำ 2) ตามลักษณะความต้องการของลูกค้า หรือ บริษัทนำเที่ยว 3) ตามลักษณะอาณาเขต คือ ภายในประเทศ หรือภายนอกประเทศ 4) ตามลักษณะการเดินทาง คือ สมาชิก ทัวร์, คนเดียว, หลายคน, ส่งเสริมการท่องเที่ยว 5) ตามระยะทางใกล้และไกล 6) ตามลักษณะการซื้อเหมาจ่ายหรือเลือกจ่าย 7) ตามระยะเวลา ครึ่งวัน หรือ มากกว่า 1 วัน 8) ตามจุดนำชมประเภทชมเมืองชมภูมิทัศน์หรือแหล่งบันเทิงยามราตรี 9) ตามวัตถุประสงค์ของการท่องเที่ยวได้แก่ คูบ้านเมือง การเดินทางและ ทัวร์พิเศษ

จากรูปแบบการจัดการรายการนำเที่ยวต่าง ๆ ข้างต้น พบว่า ชนิดของรายการนำเที่ยวมีความหลากหลายเพื่อตอบสนองความต้องการของนักท่องเที่ยว โดยนักท่องเที่ยวสามารถเลือกซื้อรายการนำเที่ยวต่าง ๆ ได้ตามความพอใจของตน บริษัทนำเที่ยวก็สามารถนำรูปแบบการจัดการรายการนำเที่ยวดังกล่าวไปประยุกต์ใช้ได้ตามโอกาสและความเหมาะสม

ในการจัดการรายการนำเที่ยวของธุรกิจนำเที่ยวมักจัดรูปแบบการนำเที่ยวที่มีผู้นำเที่ยวหรือมัคคุเทศก์ซึ่ง บุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา (2542 : 120 และ 133) ถือว่ามัคคุเทศก์เป็นบุคลากรที่สําคัญต่อการท่องเที่ยวมากและรอบรู้ ได้กล่าวไว้ในนิตยสารธุรกิจท่องเที่ยว “รอบรู้เรื่องมัคคุเทศก์” ได้ให้ความหมายของมัคคุเทศก์ว่า มัคคุเทศก์ คือ ผู้ทำหน้าที่ให้บริการพานักท่องเที่ยวไปยังสถานที่ต่าง ๆ และให้ความรู้เกี่ยวกับสถานที่วัตถุ และบุคคลโดยได้รับค่าตอบแทนมัคคุเทศก์จึงมีหน้าที่หลักที่จะต้องปฏิบัติต่อนักท่องเที่ยว คือต้องให้บริการที่ประทับใจด้วยคุณภาพ ปกป้องทรัพยากรและอุตสาหกรรมท่องเที่ยว ไม่ลบหลู่คู่มหันตศาสนาอื่น มีทัศนคติที่ดี พัฒนาตนเองให้มีคุณภาพ คุณวุฒิ และคุณธรรมในการปฏิบัติงาน เป็นแบบอย่างในการอนุรักษ์ทรัพยากรการท่องเที่ยวให้ยั่งยืนทางธรรมชาติสิ่งแวดล้อมและศิลปวัฒนธรรมถือปฏิบัติตามคำสั่งกฎระเบียบแบบแผนขนบธรรมเนียมประเพณีอันดีงามของสถานที่ท่องเที่ยวทุกแห่ง ตลอดจนการปฏิบัติตามกฎหมายและระเบียบทางราชการ

ในส่วนธุรกิจจำหน่ายสินค้าที่ระลึกนั้น บุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา (2542 : 120-122) กล่าวว่า หมายถึง ผู้ประกอบธุรกิจจำหน่ายสินค้าใด ๆ ที่นักท่องเที่ยวซื้อและนำกลับไปยังภูมิลำเนาของตนไม่ว่าจะมีวัตถุประสงค์เพื่อใช้สอยในชีวิตประจำวัน หรือเพื่อเป็นของที่ระลึกเก็บไว้เตือนใจถึงถิ่นที่

เคยไปเยือนหรือเป็นของฝากญาติมิตร ซึ่งสินค้าที่ระลึกมักมีลักษณะที่สำคัญอยู่ 7 ประการ ดังต่อไปนี้ คือ 1) เป็นสินค้าเอกลักษณ์ของท้องถิ่นที่ไปท่องเที่ยว 2) เป็นสินค้าที่หายากและราคาแพง 3) เป็นสินค้าที่มีราคาถูกลงกว่าที่วางขายในภูมิภาคอื่นของนักท่องเที่ยว 4) เป็นสินค้าที่ออกแบบผลิตภัณฑ์แปลกหรือมีประโยชน์ใช้สอย 5) เป็นสินค้าที่มีรูปร่าง ขนาดและน้ำหนักเหมาะสมต่อการขนส่ง 6) เป็นสินค้าที่ใช้วัสดุและแรงงานในท้องถิ่นนั้น และ 7) เป็นสินค้าที่มีการแสดงขั้นตอนการผลิตให้นักท่องเที่ยวเห็นหรือทดลองทำ

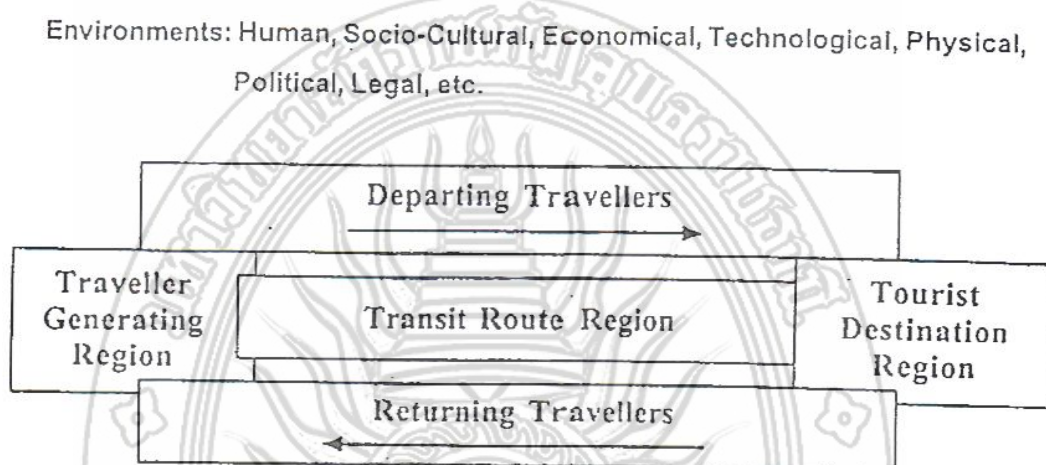
ในการศึกษา รูปแบบการจัดการหมู่บ้านท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม โดยชุมชนมีส่วนร่วม บ้านหนองชาดนั้น ผู้วิจัยมุ่งศึกษาความพร้อมของชุมชนและสภาพพื้นที่ เพื่อนำมาวิเคราะห์เป็นรูปแบบการจัดการด้านการท่องเที่ยวที่เป็นไปได้และเหมาะสมกับชุมชนซึ่งเป็นชาวเขาเผ่าอาข่า นักท่องเที่ยวส่วนใหญ่ เดินทางมากับคณะทัวร์ในลักษณะเตรียมพร้อม และท่องเที่ยวคนเดียว รูปแบบการท่องเที่ยวเป็นรายการนำเที่ยวตามจุดนำชม คือ เพียงการเดินทางเที่ยวชมรอบหมู่บ้านเพียงระยะเวลาสั้นประมาณ 1 ชั่วโมง โดยมีผู้นำคือ มัคคุเทศก์หมู่บ้าน ซึ่งเป็นเยาวชนหรือชาวบ้านที่อาศัยอยู่ในบ้านหนองชาด ส่วนสินค้าที่ระลึกจากงานฝีมือของชาวบ้านอย่างแท้จริงนั้น ยังต้องการพัฒนาคุณภาพและรูปแบบ เพื่อพัฒนาปรับปรุงในอันที่จะสร้างประโยชน์ ทั้งที่เป็นความสุขใจแก่นักท่องเที่ยว และรายได้แก่ชุมชนให้มากขึ้นในอนาคต

การจัดการการท่องเที่ยว

จุฑามาศ จันทรัตน์ (2541 : 9-11) กล่าวว่า ในการที่การท่องเที่ยวของไทยจะก้าวไปสู่ ทศวรรษหน้าอย่างมีมาตรฐานและสามารถแข่งได้ในระดับสากล ผู้บริหารจัดการและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องทั้งภาครัฐและภาคเอกชนควรต้องมองการท่องเที่ยวอย่างเป็นระบบและตระหนักถึงความ เป็นอันหนึ่งอันเดียวกันของระบบนี้ เพราะทุกส่วนล้วนมีความสำคัญ และจำเป็นต้องพิจารณา 2 เรื่องหลักต่อไปนี้ได้อย่างถี่ถ้วน คือ

1) ระบบการท่องเที่ยว (Tourism System) ซึ่ง Leiper (1979 : 390-407) อธิบายว่า การท่องเที่ยวมิใช่เป็นอุตสาหกรรม แต่หากคือระบบ ดังแผนภูมิที่ 2.3 เริ่มต้นจากนักท่องเที่ยวมีความต้องการในการเดินทางท่องเที่ยวด้วยเหตุผลและแรงกระตุ้นแตกต่างกันไป จากนั้น จึงเริ่มหาข้อมูลเกี่ยวกับสถานที่ท่องเที่ยวต่าง ๆ จากตัวแทนบริษัทนำเที่ยว หน่วยงานประชาสัมพันธ์ต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องแล้วจึงตัดสินใจเดินทางออกจากที่อยู่เดิม (travelers generating region) โดยอาศัยการคมนาคมรูปแบบใดรูปแบบหนึ่ง (Departing Travelers) ไปจุดหมายปลายทาง (Tourist Destination Region) ซึ่งได้จัดเตรียมสถานที่พักรูปแบบต่าง ๆ ไว้รองรับนักท่องเที่ยว และ ณ จุดหมายปลายทางแห่งนั้น นักท่องเที่ยวก็เกี่ยวประสพการณ์จากการเข้าร่วมกิจกรรมต่าง ๆ มากมาย ส่วนที่สำคัญ คือ การต้อนรับจากเจ้าของบ้านจะเห็นได้ว่า ประสพการณ์ที่ดีหรือไม่ของนักท่องเที่ยวขึ้นอยู่กับ

ให้บริการของหลายองค์กร ซึ่งมีความเกี่ยวเนื่องอยู่ในระบบการท่องเที่ยว ซึ่งมีความเกี่ยวเนื่องอยู่ในระบบการท่องเที่ยว แม้ว่าแต่ละองค์กรที่กล่าวมาข้างต้นจะมีบทบาทในการให้บริการที่แตกต่างกันไป ทุกองค์กรล้วนแต่มีส่วนในการรับผิดชอบต่อความพึงพอใจและประสบการณ์ (Customer Satisfaction) โดยรวมของนักท่องเที่ยวด้วยกันทั้งสิ้น

ภาพที่ 2.3 แสดงระบบการท่องเที่ยว (Tourism System)

ที่มา : (จุฑามาศ จันทรัตน์. 2541 : 404)

2) ลักษณะเฉพาะของผลิตภัณฑ์การท่องเที่ยว (Tourism Product (S)) ซึ่ง Leiper (1990:12) ให้คำตอบว่า ผลิตภัณฑ์การท่องเที่ยวมีลักษณะเป็น “Partial Industrialization” คือ มี 2 ส่วน คือ

ส่วนที่หนึ่ง เกี่ยวข้องกับการแลกเปลี่ยน (market activities) โดยนักท่องเที่ยวซื้อบริการจากภาคเอกชน

ส่วนที่สอง ไม่มีการแลกเปลี่ยน ไม่ได้มีไว้เพื่อขาย แต่หากเป็นสาธารณสมบัติ (Public Goods) เช่น ชายหาดที่สวยงาม คนไทยที่มีความเอื้ออาทร วัฒนธรรมไทยที่มีความเป็นเอกลักษณ์ สิ่งเหล่านี้อยู่นอกเหนือการควบคุมของภาคเอกชน และเป็นส่วนหนึ่งซึ่งต้องแบ่งปันและใช้ร่วมกันระหว่างนักท่องเที่ยวและเจ้าของบ้าน (host community) ซึ่งส่วนนี้ทำให้ผลิตภัณฑ์การท่องเที่ยวมีลักษณะเฉพาะแตกต่างจากการขายสินค้าอื่น ๆ เพราะจะต้องมีการพึ่งพาอาศัยกัน ต้องอาศัยความร่วมมืออย่างใกล้ชิด การท่องเที่ยวจึงจะนำไปสู่ประโยชน์แก่ทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องอย่างแท้จริง

มนัส สุวรรณ และคณะ (2541ก : 6) กล่าวถึงการจัดการการท่องเที่ยวว่า หมายถึง การกระทำอย่างมีเป้าหมายที่สอดคล้องกับหลักการ ทฤษฎี และแนวคิดที่เหมาะสม ยิ่งไปกว่านั้น ยังต้องคำนึงสภาพที่แท้จริง รวมทั้งข้อจำกัดต่าง ๆ ของสังคมและสภาพแวดล้อม การกำหนด แนวทาง มาตรการ และแผนปฏิบัติการที่ต้องคำนึงถึงกรอบความคิดที่ใดกำหนดไว้ มิฉะนั้นแล้ว การจัดการท่องเที่ยวจะดำเนินไปอย่างไรทิศทางและประสบความสำเร็จ

นอกจากนี้ ในการศึกษาแนวทางการบริหารและจัดการการท่องเที่ยวในพื้นที่รับผิดชอบ ขององค์การบริหารส่วนตำบล (อบต.) ด้วยประเด็นของการบริหารและจัดการ 5 ประเด็น คือ การโฆษณาประชาสัมพันธ์ การสำรวจและพัฒนาทรัพยากรท่องเที่ยว และการรักษาความปลอดภัยในแหล่งท่องเที่ยว โดยนำเสนอรูปแบบการบริหารจัดการท่องเที่ยวที่น่าจะเป็นให้ อบต. ได้พิจารณาตามความเหมาะสม น่าจะให้มีการบริหารจัดการ อบต. ในรูปแบบใดจาก 6 รูปแบบ ต่อไปนี้ (มนัส สุวรรณ และคณะ, 2541ก : 102)

- 1.) อบต. ดำเนินการเอง โดยมีที่ปรึกษาจากภายนอก
- 2.) อบต. ดำเนินการบริหารและจัดการเองทั้งหมด
- 3.) ดำเนินการโดยมีคณะกรรมการร่วมจากหลายฝ่ายที่เกี่ยวข้อง
- 4.) ดำเนินการในรูปแบบสหกรณ์
- 5.) ให้องค์กรประชาชนภายในหมู่บ้านดำเนินการเอง
- 6.) จ้างหรือให้สัมปทานกับบริษัทเอกชนจากภายนอก

มนัส สุวรรณ และคณะ (2543 : 23) สรุปภาพรวมการบริหารจัดการด้านการท่องเที่ยวในพื้นที่ความรับผิดชอบของ อบต. ว่าควรดำเนินการโดยรูปแบบที่ 3 คือ โดยคณะกรรมการร่วมจากหลายฝ่ายที่เกี่ยวข้องซึ่งจะเหมาะสมที่สุดและรองลงมาคือ รูปแบบที่ 2 ซึ่งดำเนินการโดย อบต. โดยมีที่ปรึกษาจากภายนอกให้ความช่วยเหลือ

Adhikary, M. (1995 : 23) ได้เสนอรูปแบบการจัดการการท่องเที่ยว (7'S Model) เพื่อปรับใช้กับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ไว้ดังนี้

- 1.) กลยุทธ์ (Strategy) หมายถึง กลยุทธ์ที่จะสะท้อนให้เห็นถึงความผสมผสานกลมกลืนกันระหว่างวัตถุประสงค์ การจัดลำดับความสำคัญ การควบคุม และขอบเขตของกิจกรรมต่าง ๆ ของการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ โดยการเลือกกลยุทธ์ที่เหมาะสมที่สุด ซึ่งต้องประกอบไปด้วยกลยุทธ์ในการวางแผนการดำเนินงานที่สามารถปฏิบัติได้ และต้องเป็นไปตามนโยบายของการท่องเที่ยวแห่งชาติด้วย เช่น บริษัทที่ทำธุรกิจเกี่ยวกับการท่องเที่ยวจะต้องมีเป้าหมายที่ชัดเจน เพื่อที่จะสามารถหากกลยุทธ์ที่เหมาะสมที่นำไปสู่เป้าหมายนั้น

2.) โครงสร้าง (Structure) หมายถึง โครงสร้างในองค์กรซึ่งควรจะเกี่ยวข้องกับการจัดลำดับชั้นและการแบ่งหน้าที่ให้เหมาะสม เพราะการมีโครงสร้างที่ดีจะเป็นกุญแจที่สำคัญนำไปสู่ความสำเร็จในการจัดการการท่องเที่ยว ในบางประเทศจะมีกระทรวงการท่องเที่ยวซึ่งจะเป็นผู้จัดการและดูแลทุกอย่างที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว ทั้งองค์กรการท่องเที่ยวระดับชาติ เจ้าของธุรกิจนำเที่ยว ตัวแทนการท่องเที่ยวของภาคเอกชนที่มีส่วนเกี่ยวข้องรวมทั้งกลุ่มเจ้าของโรงแรมที่พัก ยานพาหนะ มัคคุเทศก์ โดยแต่ละหน่วยจะทำงานในลักษณะเชื่อมโยงกัน มีเครือข่ายจัดการที่เหมาะสม เช่น ถ้ามีแนวคิดทางด้านระบบนิเวศ ก็จะสามารถเข้าไปในนโยบายของกระทรวง และสามารถทำให้การพัฒนาการท่องเที่ยวประสบผลสำเร็จได้ อย่างไรก็ตาม โดยที่โครงสร้างองค์กรยังขึ้นอยู่กับรูปแบบของ RASI ด้วยซึ่งหมายถึงความรับผิดชอบ (Responsibility) อำนาจหน้าที่ (Authority) การสนับสนุน (Support) และข่าวสารข้อมูล (Information) เพราะการจัดการการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ก็เหมือนกับธุรกิจอื่น ๆ ที่จะต้องมีผู้มีอำนาจคอยควบคุมดูแลแบ่งหน้าที่รับผิดชอบไปตามลำดับชั้น มีผู้นำในการจัดกิจกรรมการท่องเที่ยวทำให้บริการแก่นักท่องเที่ยวในเรื่องต่าง ๆ และที่สำคัญคือการให้ข่าวสารข้อมูลแก่นักท่องเที่ยวซึ่งควรเริ่มตั้งแต่จุดแรกที่นักท่องเที่ยวมาถึง เช่น ท่าอากาศยาน สถานีรถไฟ และสถานีขนส่ง

3.) ระบบ (System) หมายถึง ระบบในการจัดการการท่องเที่ยวซึ่งมีความหมายที่ครอบคลุมไปถึงระบบการดำเนินงาน การปฏิบัติการ การเงิน การจัดการทรัพยากรมนุษย์ การตลาด และระบบอื่น ๆ ด้วย โดยทุกระบบต้องมีการประสานความร่วมมือกันและมีความสัมพันธ์กันในทุกขั้นตอน

4.) บุคลากร (Staff) หมายถึง บุคลากรนับเป็นส่วนสำคัญที่ทำให้การดำเนินการต่าง ๆ สำเร็จลุล่วงไปด้วยดี โดยเฉพาะบุคคลที่ทำหน้าที่บริการนักท่องเที่ยวจะต้องพิจารณาอย่างรอบคอบโดยคัดสรรบุคคลที่มีความละเอียดรอบคอบ มีความผูกพันกับงานรับผิดชอบให้ความช่วยเหลือนักท่องเที่ยวด้วยความเต็มใจ มีความจริงใจซื่อสัตย์ ทำงานดีประสบผลสำเร็จและสามารถทำให้นักท่องเที่ยวพึงพอใจเป็นสำคัญ

5.) ทักษะ (Skill) หมายถึง ทักษะในการทำงานทุกอย่างจะต้องอาศัยความชำนาญงานจึงจะดีและมีประสิทธิภาพโดยขึ้นอยู่กับปัจจัย 3 อย่างคือ ความรู้ ทักษะ และทัศนคติต่องานความรู้ในงานเป็นสิ่งจำเป็นอันดับแรกในการที่จะทำให้การทำงานต่าง ๆ มีประสิทธิภาพ ความรู้ไม่ได้หมายถึงเพียงแต่รู้ว่าทำอะไร แต่ต้องรู้ทุกอย่างว่าคืออะไร ที่ไหน อย่างไร และทำไม รวมทั้งเข้าใจและสามารถนำไปประยุกต์ใช้ได้ซึ่งความรู้ที่นั่นอาจจะเป็นความรู้ที่เป็นทางการท่องเที่ยวควรจะมีทั้งความรู้และทักษะในงานที่เกี่ยวข้องเฉพาะสาขาด้วย เพราะธุรกิจการท่องเที่ยวต้องการผู้ที่มีความรู้และทักษะเฉพาะทางเป็นพิเศษ

6.) รูปแบบ (Style) หมายถึง การรวมกันระหว่างบุคลากรและทักษะ รูปแบบในการดำเนินงานซึ่งในแต่ละพื้นที่จะมีรูปแบบที่แตกต่างกันในการจัดการ โดยปกติจะแบ่งเป็น 2 ส่วน คือ การสั่งการจากผู้บังคับบัญชาลงสู่ผู้ใต้บังคับบัญชา (Top down style) และ (Bottom-up) เป็นการร่วมกันในการวางแผน การจัดการได้รับความร่วมมือจากทุกฝ่าย จึงมักประสบความสำเร็จในการจัดการ

7.) การแบ่งปัน (Share) หมายถึง การแลกเปลี่ยนประสบการณ์ความคิดเห็น ความรู้ซึ่งนำไปสู่การจัดการการท่องเที่ยวได้ดีที่สุด นักท่องเที่ยวแต่ละประเทศจะมีความแตกต่างกันในหลาย ๆ ด้านการแลกเปลี่ยนประสบการณ์จะทำให้ได้รับความรู้ และประสบการณ์มากมายที่เป็นประโยชน์นับว่าเป็นสิ่งสำคัญและจำเป็น โดยเฉพาะผู้ที่เริ่มจะทำธุรกิจทางการท่องเที่ยวได้นำข้อมูลต่าง ๆ มาวางแผนเพื่อนำไปสู่เป้าหมายที่ได้กำหนดไว้

สรุปได้ว่า การจัดการการท่องเที่ยว ซึ่งเป็นการดำเนินงานด้านธุรกิจนั้น การจัดการควรเป็นไปอย่างมีขั้นตอน มีคณะทำงานที่มีประสิทธิภาพ มีกลยุทธ์ โครงสร้าง ระบบ บุคลากร ทักษะ รูปแบบ และการแบ่งปันผลประโยชน์แก่ทุกฝ่ายอย่างเป็นธรรม ได้ประโยชน์สูงสุดกับทุกฝ่าย เพราะการจัดการที่เป็นไปด้วยดีและมีระบบ จะป้องกันการสับสน ซ้ำซ้อน ผู้บริหาร และ ผู้ปฏิบัติการมีสมาธิ สามารถคิดรูปแบบการบริการและกิจกรรมใหม่ ๆ ได้มากขึ้น เพื่อกิจการของตนและเพื่อนักท่องเที่ยว แม้ส่วนของ อนาคต. ก็มีความจำเป็นที่จะต้องศึกษาลักษณะการทำงานของภาคธุรกิจท่องเที่ยวไว้ด้วยเช่นกัน เพื่อความเข้าใจในธรรมชาติของธุรกิจ สะดวกในการทำงานให้ประสานงานกันสำหรับกิจกรรมด้านการท่องเที่ยวและอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องเพื่อพัฒนาการท่องเที่ยวในความรับผิดชอบของตนให้ก้าวหน้า มั่นคง และยั่งยืนต่อไป

5. แนวคิดเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของชุมชนกับการจัดการการท่องเที่ยว

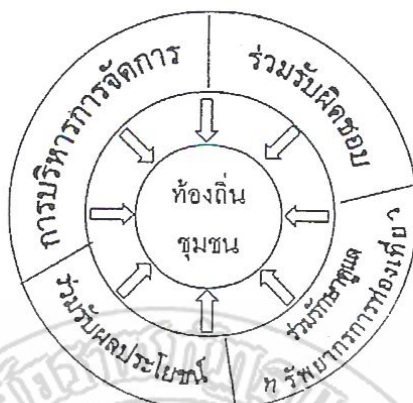
ในปัจจุบันนี้ เป็นที่ยอมรับกันทั่วไปในทุกวงการว่า การมีส่วนร่วมของประชาชน หรือ ชุมชนมีส่วนร่วม เป็นองค์ประกอบที่สำคัญ และจะขาดเสียไปไม่ได้ในการดำเนินงานและพัฒนากิจกรรมและโครงการต่าง ๆ โดยเฉพาะสำหรับประชาชน และชุมชนในชนบท ไม่เว้นแม้แต่การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ เพื่อการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน

เจมส์ คี บีนทง (2528 : 22) ได้แบ่งขั้นตอนที่ประชาชนควรมีส่วนร่วมไว้เป็น 4 ขั้นตอน คือ 1) การมีส่วนร่วมในการค้นหาปัญหาและสาเหตุของปัญหาของชาวชนบท 2) การมีส่วนร่วมในการวางแผนดำเนินกิจกรรม เป็นขั้นตอนต่อไปที่ขาดไม่ได้ 3) การมีส่วนร่วมในการลงทุนและปฏิบัติ 4) การมีส่วนร่วมในการติดตามและประเมินผล เป็นขั้นตอนสุดท้ายที่สำคัญ

อย่างยิ่ง เช่นกัน เพราะถ้าหากการติดตามงานและการประเมินผลงานขาดการมีส่วนร่วมของชาวชนบท แต่การดำเนินงานโดยบุคคลภายนอก ชาวชนบทย่อมจะไม่ได้ประเมินตนเองว่างานที่ทำไปนั้นได้รับผลดี ได้รับประโยชน์หรือไม่อย่างใด การดำเนินกิจกรรมอย่างเดียวกันในโอกาสต่อ ๆ ไป จึงอาจเกิดปัญหาได้

สถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย (2544 : 209) กล่าวว่า การวางแผน การพัฒนา และการบริหารที่จะให้เกิดความยั่งยืน จะต้องเริ่มต้นและมีรากฐานบนความพร้อมของชุมชนท้องถิ่น โดยการกระตุ้นให้ชุมชนและผู้บริหารการท่องเที่ยวในท้องถิ่นนั้นหาประวัติศาสตร์ตำนานภูมิปัญญา และวัฒนธรรมท้องถิ่นเสียก่อน จนเกิดความเข้าใจอันถ่องแท้เกี่ยวกับความเป็นมาของท้องถิ่น ความรู้และความเข้าใจเกี่ยวกับท้องถิ่นนี้ จะเป็นเครื่องมือสำคัญในการกำหนดทิศทางการพัฒนาการท่องเที่ยวที่เหมาะสม และความรู้ที่เกิดขึ้นยังเป็นแหล่งข้อมูลที่ใช้ในการให้ความรู้กับนักท่องเที่ยว หรือเป็นที่มาของคำโฆษณา (advertising cliché) ตลอดจนสัญลักษณ์ประจำถิ่น (Mascot) ดอกไม้ต้นไม้ประจำเมือง ดังนั้น ชุมชนและผู้บริหารท้องถิ่นที่มีความพร้อมและมีความเข้าใจในคุณค่าของทรัพยากรท่องเที่ยวในท้องถิ่นของตนเท่านั้น จึงจะสามารถรักษาทรัพยากรท่องเที่ยวในท้องถิ่นให้ยั่งยืนได้ ความรู้เกี่ยวกับท้องถิ่นที่แน่นแฟ้น ยังสามารถตอบสนองความต้องการทางปัญญาและจิตวิญญาณ ซึ่งเป็นต้องการที่ละเอียดอ่อนและมีคุณค่า (และอาจจะรวมมูลค่าสูง) ด้วยแหล่งความรู้เหล่านั้น ยังเป็นที่มาของการสร้างมูลค่าเพิ่มแก่สินค้าและบริการ การท่องเที่ยวได้อีกด้วย หากความคิดนี้เป็นที่ยอมรับ วิธีการวางแผนและจัดการท่องเที่ยวต้องเริ่มที่การเตรียมความพร้อมของชุมชน และความพร้อมด้านความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น ในแหล่งท่องเที่ยวก่อนที่จะมาเปิดตลาดการท่องเที่ยว

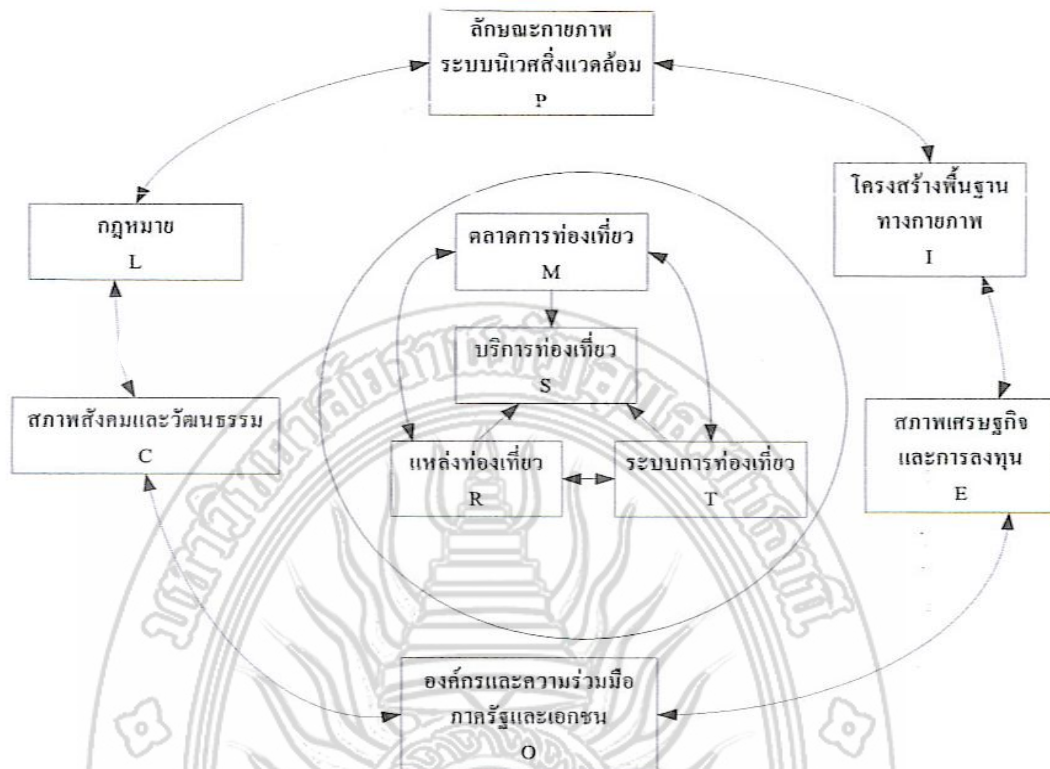
ภักดี รัตนผล (2544 : 4-6) กล่าวถึงแผนปฏิบัติการ 21 ที่เกี่ยวข้องกับกระแสการท่องเที่ยวของโลกในการพัฒนาการท่องเที่ยวที่ยั่งยืน โดยเฉพาะกระแสการพัฒนาคนโดยการมีส่วนร่วมของประชาชนและท้องถิ่น เป็นแรงผลักดันต่อการปรับเปลี่ยนแนวคิด และวิธีการจัดการการท่องเที่ยวไปสู่การดำเนินงานแบบมีส่วนร่วมระหว่างภาครัฐ ท้องถิ่น ชุมชน และภาคเอกชน ให้เกิดความเหมาะสม เป็นไปในทิศทางเดียวกัน ทั้งขอบเขต ภารกิจ และวิธีการดำเนินการเริ่มจากต้องให้ชุมชนและท้องถิ่นเข้าไปมีส่วนร่วม นับตั้งแต่การร่วมคิด ร่วมดำเนินการ ร่วมรับผิดชอบ ร่วมดูแลรักษา และร่วมรับประโยชน์ในการจัดการทรัพยากรท่องเที่ยวในท้องถิ่นและชุมชนของตนเอง ดังภาพที่ 2.4

ภาพที่ 2.4 แสดงการมีส่วนร่วมของชุมชนต่อการจัดการทรัพยากรการท้องถิ่น
ที่มา : (ภักดี รัตนผล. 2544 : 4)

บทบาทการมีส่วนร่วมระหว่างภาครัฐกับท้องถิ่นและชุมชนต่อการพัฒนาที่ยั่งยืนในระบบการท้องถิ่น (ดังภาพที่ 2.5) ว่ามีปัจจัยสำคัญที่เป็นข้อพิจารณา คือ 1) แหล่งสถานที่ท้องถิ่น 2) ตลาดการท้องถิ่น และ 3) บริการท้องถิ่น ซึ่งปัจจัยทั้ง 3 ส่วนนี้ จะต้องสัมพันธ์เกี่ยวเนื่องและพิจารณาร่วมกับระบบนิเวศและสิ่งแวดล้อม สภาพเศรษฐกิจและสังคม องค์กรและการมีส่วนร่วมของรัฐและเอกชนและระเบียบกฎหมายที่เกี่ยวข้อง ในทิศทางปัจจุบันและอนาคต ควรเป็นไปในลักษณะที่ภาครัฐเป็นหน่วยงานสนับสนุน โดยท้องถิ่น ชุมชน และภาคเอกชนเป็นหน่วยดำเนินการบริหารจัดการภายใต้วัตถุประสงค์ร่วม คือ การพัฒนาที่ยั่งยืน โดยมีเหตุผลสนับสนุนใน 4 ประการคือ

1. ตามข้อบัญญัติรัฐธรรมนูญในเรื่องการมีส่วนร่วมของประชาชนต่อการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม
2. เพื่อสร้างการมีส่วนร่วม ความรับผิดชอบ และความรู้สึกในความเป็นเจ้าของต่อการทรัพยากรแหล่งท้องถิ่นในท้องถิ่น และชุมชน
3. จากข้อกำหนดและแนวทางในการกระจายอำนาจในการจัดการ งบประมาณ และการคลัง จากส่วนกลาง และส่วนภูมิภาคลงสู่ท้องถิ่นอันจะส่งผลให้ท้องถิ่นมีรายได้เพียงพอที่จะดึงดูดและพัฒนาแหล่งท้องถิ่นในท้องถิ่นและชุมชนของตนเอง
4. จากข้อเท็จจริงที่ปรากฏว่า คนในท้องถิ่นจะมีความรู้สึกรักและหวงแหนทรัพยากรแหล่งท้องถิ่นของเขาเองมากกว่าคนอื่น

ภาพที่ 2.5 แสดงระบบการท่องเที่ยว (และการมีส่วนร่วมระหว่าง ภาครัฐ กับท้องถิ่นและชุมชน ต่อการพัฒนาการท่องเที่ยวที่ยั่งยืน)

ที่มา : (สถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งประเทศไทย. 2540 : 58)

ความร่วมมือระหว่างภาครัฐท้องถิ่นและชุมชนต่อการส่งเสริมการท่องเที่ยว จะสามารถสร้างรายได้ให้แก่จังหวัดและประชาชนในท้องถิ่น ตลอดจนพัฒนาและยกระดับคุณภาพชีวิตของประชาชนในท้องถิ่น และประการสำคัญ ทำให้ชุมชนและท้องถิ่น มีความรับผิดชอบและมีความรัก ห่วงแหนในทรัพยากรธรรมชาติที่เขามีอยู่ดังภาพที่ 2.6

ภาพที่ 2.6 แสดงการสร้างรายได้ของชุมชนส่งผลต่อการอนุรักษ์

ที่มา : (ภักดี รัตนผล. 2544 : 8)

ภักดี รัตนผล (2544 : 11) กล่าวเสริมว่า จากกระแสการท่องเที่ยวในเชิงนิเวศ หรือ การท่องเที่ยวในเชิงวัฒนธรรม องค์กรที่เหมาะสมที่สุดจะเป็นผู้บริหารจัดการเองคือ ชุมชนและ องค์กรปกครองท้องถิ่นระดับล่างสุด คือ องค์กรบริหารส่วนตำบล เนื่องจากเป็นเจ้าของพื้นที่ เจ้าของทรัพยากรการท่องเที่ยว มีความผูกพันแนบแน่นกับธรรมชาติสิ่งแวดล้อมของตนมาตั้งแต่ เกิด จนตาย กล่าวอีกนัยหนึ่งในแต่ละชุมชนมีพลังทางสังคมเป็นพลังต้นทุน และมีพลัง ทางธรรมชาติอยู่เป็นพื้นฐานหรือต้นทุนสำหรับการพัฒนาท่องเที่ยวของตนเองอยู่ในตัว ซึ่งอาจ สรุปรูปเป็นตัวแบบ (Paradigm) ของการท่องเที่ยวโดยชุมชน แสดงพลังต้นทุนของชุมชน ดังภาพที่ 2.7 พร้อมการอธิบายได้ดังต่อไปนี้

1. ต้นทุนทางสังคม (Social Capital) ซึ่งได้แก่ กลุ่มต่าง ๆ 3 ลักษณะ

1.1 กลุ่มซึ่งรวมตัวกันตามธรรมชาติ เช่น กลุ่มผู้นำทางธรรมชาติ กลุ่มผู้อาวุโส

1.2 กลุ่มที่รวมตัวกันเพื่อร่วมทำกิจกรรมร่วมกัน มีระเบียบ กฎเกณฑ์ของกลุ่ม เช่น กลุ่มออมทรัพย์ กลุ่มทอผ้า กลุ่มผลิตสินค้าหัตถกรรม กลุ่มแพทย์แผนไทย เป็นต้น

1.3 กลุ่มองค์กรปกครองท้องถิ่น (Local authority) คือ องค์กรที่มาจากการเลือกตั้ง มีงบประมาณของตนเอง ส่วนหนึ่งถือได้ว่าเป็นองค์กรประชาธิปไตยพื้นฐานของประเทศ

2. ต้นทุนทางธรรมชาติ และต้นทุนทางวัฒนธรรม

ป่าเขา ลำเนาไพร น้ำตก แม่น้ำ ถ้ำ น้ำพุร้อน โขดหิน ภูเขา ปะการัง ทะเล ล้วน แล้วแต่เป็นต้นทุนทางธรรมชาติของการท่องเที่ยว หรือ เป็นทรัพยากรท่องเที่ยวที่เป็นรากฐาน สำคัญของเศรษฐกิจที่เกิดขึ้นเองโดยไม่ต้องสร้างขึ้นใหม่ เพียงแต่รู้จักการใช้ที่ถูกต้อง ไม่ทำลายรู้จัก บูรณะฟื้นฟูเมื่อสึกหรอ หรือเสื่อมโทรมลงเท่านั้น

ดังนั้น จะเห็นได้ว่า ในแต่ละชุมชนชนบท มีต้นทุนที่สำคัญ 2 ประการดังกล่าวเป็น “ทุนเดิม” แต่สิ่งที่จะเชื่อมพลังหรือต้นทุนทั้งสองนี้ คือ การจัดการ ที่มีประสิทธิภาพจะทำให้พลัง ทางสังคม พลังทางธรรมชาติถูกใช้อย่างเหมาะสมเพื่อการท่องเที่ยว และจะส่งผลให้ชุมชนรายได้ ของตนเอง เพียงพอที่จะไม่ต้องพึ่งพาสังคมภายนอก กลายเป็นชุมชนเข้มแข็ง พึ่งตนเองและที่สำคัญ ยิ่งคือ ผลพลอยได้ที่จะทำให้ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ตลอดจนวัฒนธรรม ประเพณี และวิถีชีวิตดั้งเดิมมีความยั่งยืนตลอดไป

ภาพที่ 2.7 แสดงตัวแบบ (paradigm) ของการท่องเที่ยวโดยชุมชนโดยพลังต้นทุนของชุมชน
ที่มา : (ภักดี รัตนผล. 2544 : 11)

ไตรรัตน์ สุนทรประภัสสร (2543 : 6) ได้เสนอแนวคิดต่อที่ประชุมทุ่งทานตะวันบานที่จังหวัดลพบุรี ว่า การท่องเที่ยววันนี้ไปถึงเวลาแล้วที่ต้องประสานความร่วมมือด้านชุมชน เอกชน กับ ภาครัฐในการมีส่วนร่วมในการจัดการท่องเที่ยวแบบมีความสนใจพิเศษ และสามารถกระทำได้ใน 4 แนวทาง คือว่า

1. ชุมชน-รัฐ เป็นการดำเนินธุรกิจท่องเที่ยวโดยชุมชน และรัฐให้การสนับสนุน ข้อดี ของแนวทางนี้ คือ ก่อให้เกิดการกระจายผลตอบแทนอย่างเป็นธรรมต่อชุมชน เพราะเป็นการประกอบการของชุมชนโดยตรง

2. เอกชน-ชุมชน การสนับสนุนการท่องเที่ยวโดยการมีส่วนร่วมระหว่างธุรกิจ เอกชนและชุมชน จุดเด่นของแนวทางนี้คือ การพยายามประสานประโยชน์ที่เหมาะสมของทั้งสองฝ่าย นั่นคือ ผู้ประกอบการได้ผลตอบแทนในการประกอบการที่สามารถสร้างจุดเด่นให้แตกต่างจากผู้ประกอบการอื่น ในขณะที่ชุมชนซึ่งมีบทบาทในการช่วยดึงดูดนักท่องเที่ยวก็ได้ส่วนแบ่งในผลตอบแทนนั้นด้วย

3. เอกชน-รัฐ เป็นแนวทางที่เกิดขึ้นในระดับประเทศหรือระดับเมือง โดยรัฐบาลกลางหรือรัฐบาลท้องถิ่นร่วมมือกับผู้ประกอบการในการพัฒนาการท่องเที่ยว

4. รัฐ-ชุมชน-เอกชน เป็นแนวทางที่ให้ทั้งภาครัฐ ชุมชนและเอกชนมีส่วนร่วมกัน ในการพัฒนาการท่องเที่ยว และสิ่งสำคัญในการพัฒนาของแนวทางนี้ก็คือ การสร้างความเห็นพ้อง ต้องกันของทั้ง 3 ส่วน โดยชุมชนควรมีโอกาสในการกำหนดการพัฒนาการท่องเที่ยวในท้องถิ่นของเขาเอง เพื่อให้เกิดการกระจายผลตอบแทนที่เป็นธรรมและเกิดการดูแลรักษาสิ่งแวดล้อมอย่างมีประสิทธิภาพขณะที่รัฐและเอกชนให้การสนับสนุนการบริการที่ชุมชนไม่สามารถให้บริการเองได้

นำชัย ทนุผล (2545 : 48) กล่าวว่า ในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศซึ่งอยู่บนฐานคติของการท่องเที่ยวแบบยั่งยืนนั้น การจะพัฒนาศักยภาพการบริหารจัดการเพื่อให้สามารถใช้การท่องเที่ยวเชิงนิเวศเป็นฐานเศรษฐกิจของชุมชนในระยะยาวได้ จำต้องอาศัยการมีส่วนร่วมของชาวบ้านเป็นหลัก รูปแบบของการมีส่วนร่วมอย่างแท้จริงต้องเป็นรูปแบบของความร่วมมือกัน (cooperation) ของคนในชุมชน หรือการสร้างพลังอำนาจ (empowerment)

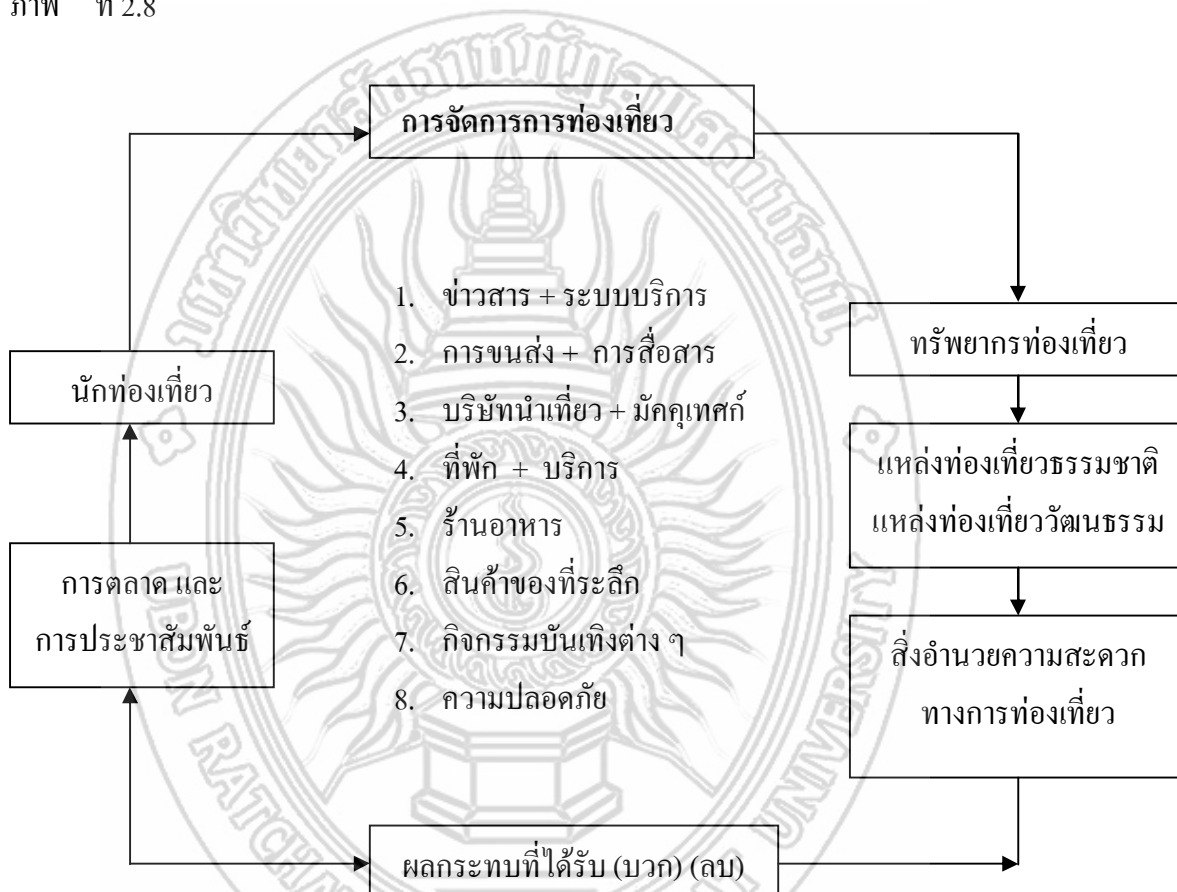
Ziffer (1999 : 30-31) ได้ให้ข้อเสนอแนะว่า การจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่ประสบความสำเร็จนั้น จำเป็นต้องดำเนินบนพื้นฐานของแนวทาง 5 ประการ คือ

1. ต้องเกิดจากการบูรณาการบนความร่วมมือของบุคคลทุกฝ่าย
2. การวางแผน โครงการต้องมีความระมัดระวังและเป็นการดำเนินการพัฒนาแบบค่อยเป็นค่อยไป
3. ต้องมีการให้การศึกษาและฝึกอบรมแก่บุคคลทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง
4. แผนงานและโครงการต้องได้รับความเห็นชอบจากชุมชนท้องถิ่น
5. ควรมีการติดตามและประเมินผลดำเนินงานทุกระยะ

กัญญา แสงแก้ว (2545 : 33) สรุปว่าการมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนาการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน ซึ่งผู้เชี่ยวชาญด้านการตลาดและการพัฒนาการท่องเที่ยวขององค์การการท่องเที่ยวโลก ซึ่งได้เข้ามาศึกษาและให้คำปรึกษากับการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย ว่า

1. เปลี่ยนวิธีการพัฒนาการท่องเที่ยวในชุมชนจากการพักในชุมชน (homestay) มาเป็นการพัฒนาการท่องเที่ยวชุมชนโดยทั่วไปโดยให้ชุมชนมีส่วนร่วม
2. ในการพัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวกด้านที่พักแรมใหม่ แหล่งท่องเที่ยวนั้นจะต้องให้ชุมชนมีส่วนร่วมและได้รับประโยชน์ให้มากที่สุด
3. ควรให้มัคคุเทศก์นำอธิบายเมื่อนักท่องเที่ยวเยี่ยมชมหมู่บ้านหรือสวนเกษตรของชุมชน
4. ส่งเสริมให้มีการใช้ทรัพยากรในท้องถิ่นในการเดินป่าให้มากที่สุด
5. พัฒนาโครงการพัฒนาการทำธุรกิจท่องเที่ยวของหมู่บ้านให้เกิดขึ้นโดยการริเริ่มของท้องถิ่น

รำไพพรรณ แก้วสุริยะ (2544 ก : 4-6) กล่าวถึงการจัดการการท่องเที่ยวชมวิถีชีวิตชนบทว่า ต้องมองในภาพรวมภาพรวมของอุตสาหกรรมท่องเที่ยว ซึ่งเป็นองค์ประกอบของการจัดการการท่องเที่ยวที่มีความสัมพันธ์เป็นวงจร แต่ละส่วนมีผลกระทบต่อกันและกัน องค์ประกอบของการจัดการ การบริการ การท่องเที่ยว ซึ่งมีความสำคัญและสัมพันธ์กันเป็นวงจรของแต่ละส่วนซึ่งต้องมีการจัดการอย่างเป็นระบบ เพราะแต่ละส่วนมีผลกระทบต่อกัน โดยอธิบายสรุปได้ดังภาพ ที่ 2.8

แผนภูมิที่ 2.8 แสดงภาพรวมขององค์ประกอบอุตสาหกรรมท่องเที่ยว

ที่มา : (รำไพพรรณ แก้วสุริยะ. 2544ก : 5)

1. ข่าวสารและการบริการข้อมูลต่างๆ ที่นักท่องเที่ยวควรรู้ก่อนเดินทาง ควรมีการจัดการให้พร้อม แจ่มราคาค่าบริการชัดเจน อาจทำเป็นแผ่นปลิว เอกสารแผ่นพับ แคตตาล็อก (ตามแต่งบประมาณดำเนินการ) เผยแพร่ให้กว้างขวาง ตลอดจนการตอบข้อมูลทางโทรศัพท์ที่สอบถามต้องชัดเจน

2. การขนส่งและการสื่อสาร การบริการเดินทางสู่หมู่บ้าน ต้องคำนึงถึงความสะดวกในการเข้าถึงของยานพาหนะ ควรแจ้งกำหนดการเดินทางและค่าบริการเป็นราคาเดียวกันชัดเจนมีป้ายแจ้งข่าวการบริการไว้ที่สถานที่จอดรถ หรือท่าเรือ หากเป็นสถานที่ท่องเที่ยวจะต้องคำนึงถึงที่จอดรถสะดวก ค่าบริการจอดมีหรือไม่ต้องชัดเจน ส่วนการสื่อสาร หมายถึง ระบบการโทรศัพท์ระบบการส่งจอง ควรทันสมัยตามกระแสโลก (E-Commerce, E-Tourist) รวมถึงการบริการจัดส่งทางพัสดุในระบบต่างๆ ด้วย

3. การนำชมสถานที่ และการจัดการการบริการอำนวยความสะดวกด้านสถานที่

- การจัดเส้นทางเดินชมในหมู่บ้าน เส้นทางนั้นอาจเป็นเส้นทางที่ขั้บรถชมจี๊จกรยานชมหรือเดินชม หรือพายเรือตามคลองเล็กๆ ตามแต่ลักษณะการเดินทางและเวลาของนักท่องเที่ยว เส้นทางชมอาจจัดการเดินทางแบบเป็นวงรอบหรือวงกลมก็ได้

- ควรมีมัคคุเทศก์ที่รอบรู้นำชม อาจเป็นมัคคุเทศก์ท้องถิ่นต้องสามารถใช้ภาษาการสื่อสารได้ชัดเจนรอบรู้

- ดูแลรักษาหมู่บ้านให้สะอาดและคงไว้ซึ่งความเป็นเอกลักษณ์ดั้งเดิม หากมีการจัดกิจกรรมเพิ่มเติมในหมู่บ้านเพื่อสร้างงานบริการเพิ่มขึ้น ต้องแจ้งรายการและราคาค่าบริการให้ชัดเจน

- เพื่อความสะดวกในการเดินทาง ควรทำป้ายชี้ทาง (ถ้ามีความพร้อมบางแห่งอาจทำป้ายสื่อความหมาย อธิบายถึงสิ่งนั้นอย่างนั้นๆ) บางแห่งทำหนังสือคู่มือนำชมหมู่บ้านจำหน่ายไว้ด้วย

- สถานที่ท่องเที่ยว ร้านอาหาร และที่จำหน่ายสินค้าของที่ระลึก ควรจัดบริการห้องสุขา (สะอาด) ไว้ด้วย

- กรณีที่มีนักท่องเที่ยวต่างประเทศไปเที่ยวกันมาก ควรจัดให้มีระบบการแลกเงินตรา หรือบริการใช้บัตรเครดิตได้

4. ท้องถิ่นใดมีบริการที่พักอาจเป็น โรงแรม รีสอร์ท เกสต์เฮ้าส์หรือโฮมสเตย์ ต้องสะอาดได้ระดับมาตรฐานการบริการสากลของการบริการในที่พักดี

5. การจัดทำอาหาร ต้องสะอาด คำนึงถึงสุขอนามัยและคุณภาพชีวิตของนักท่องเที่ยว ราคาชัดเจน ควรมีการจัดระบบรักษาสิ่งแวดล้อม มีระบบการดักไขมัน การจัดการขยะ การบำบัดน้ำเสีย เป็นต้น

6. การจัดทำสินค้าของที่ระลึก ต้องคำนึงถึงความมีเอกลักษณ์ท้องถิ่นอาจปรับปรุงรูปแบบ สี สัน ตามรสนิยมของตลาด ควรเป็นผลิตภัณฑ์ที่สะอาด (Green and Clean Product) ผลิตภัณฑ์ที่มีระบบการจัดการรักษาสิ่งแวดล้อมและวัฒนธรรมพื้นบ้าน มีการแจ้งราคาชัดเจน

ควรสร้างมาตรฐานสินค้าให้ได้ระดับสากล ทั้งควรมีการกำหนดราคาสินค้าให้ชัดเจน การบรรจุหีบห่อเพื่อสะดวกในการถือ การหอบหิ้ว

7. กิจกรรมบันเทิงต่าง ๆ หากเป็นกิจกรรมในหมู่บ้าน ควรคงเอกลักษณ์และวัฒนธรรมดั้งเดิม ทั้งควรมีการจัดการให้นักท่องเที่ยวมีส่วนร่วมในกิจกรรมนั้น ๆ เพื่อความบันเทิงและการเรียนรู้วัฒนธรรมท้องถิ่น อันเป็นการแลกเปลี่ยนวัฒนธรรมท้องถิ่นซึ่งกันและกัน

8. การรักษาความปลอดภัย จะต้องมีจัดการอย่างมีระบบ คำนึงถึงหลักการเป็นเจ้าของบ้านที่ดี ดูแลความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน

ทั้งนี้ยังกล่าวแนะถึงการที่จะทำให้ให้นักท่องเที่ยวไปเที่ยวในหมู่บ้านอย่างสม่ำเสมอตลอดทั้งปี และใช้เวลาเที่ยวในพื้นที่นาน ๆ เพื่อการใช้จ่ายเงินมากขึ้นว่า คณะกรรมการหมู่บ้านและชุมชนในหมู่บ้านที่รับผิดชอบเรื่องการพัฒนาการท่องเที่ยวจะต้องร่วมกันคิดร่วมวางแผน และร่วมกันจัดการในทุก ๆ อย่าง ซึ่งควรจะต้องมีวิธีการดังนี้

1. หมั่นประชุม เพื่อประเมินผลการจัดการ ค้นหาสาเหตุของปัญหา จุดอ่อนต่าง ๆ เพื่อร่วมกันปรับปรุงให้มีเอกลักษณ์อย่างดั้งเดิม เพิ่มคุณภาพบริการ อำนวยความสะดวกให้มากขึ้นในระดับสากล บางครั้งต้องติดต่อขอให้ที่ปรึกษาจากสถาบันการศึกษา รับผิดชอบการให้ความรู้ด้านการพัฒนาท้องถิ่น เป็นคณะทำงานร่วมอีกคณะหนึ่ง

2. พิจารณามูลคณในหมู่บ้านว่า มีความสามารถในการให้บริการในระดับใด หากยังมีจุดอ่อนเช่น ความรู้ความสามารถในการอธิบาย ในการจัดทำงาน จำเป็นต้องให้ความรู้เพิ่มเติม อาจเป็นการจัดอบรมให้ความรู้ในหมู่บ้าน หรือให้ทุนการศึกษาไปดูงานเพื่อนำตัวอย่างแบบอย่างมาจัดการ หรือพิจารณาให้ทุนการศึกษาเจ้าหน้าที่ในหมู่บ้านเข้ารับการศึกษาในบางหลักสูตรเพิ่มเติมที่สถาบันการศึกษาในพื้นที่

3. พิจารณาจัดทำแผนส่งเสริมการท่องเที่ยว การประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยว แผนการตลาด การโฆษณา ให้ข้อมูลข่าวสารกระจายถึงนักท่องเที่ยวกลุ่มเป้าหมายต่าง ๆ โดยผ่านสื่อมวลชน ทั้งในระดับท้องถิ่น ภูมิภาค นานาชาติ ทุกระดับ อย่างไรก็ตาม การส่งเสริมการท่องเที่ยวและการตลาด เพื่อให้นักท่องเที่ยวเดินทางไปเที่ยวอย่างสม่ำเสมอ นั้น ต้องคำนึงถึงขีดความสามารถในการรองรับของพื้นที่และการบริการด้วย

ร่ำไปพรรณ แก้วสุริยะ (2544ค : 46) ได้กล่าวถึง การจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชนในคอลัมน์ “แหล่งท่องเที่ยว” ของ อนุสาร อ.ส.ท. หลายฉบับ พอสรุปความได้ดังต่อไปนี้ ชุมชนมีส่วนร่วมในการจัดการหรือการพัฒนา ต้องรวมพลังจากประชาชนทุกคนจัดตั้งกลุ่ม ชุมชน หรือองค์กรชุมชน หรือประชาคมให้ได้ คือ ทุกครัวเรือนในหมู่บ้านอาจรวมกันสองสามหมู่บ้าน ประชุมปรึกษาหารือตั้งผู้แทนกลุ่มของตนเพื่อรับผิดชอบพันธกิจ (กิจการงานที่ผูกพันอยู่กับตัวเรา)

กิจกรรมใด ๆ ทั้งการท่องเที่ยวหรือการพัฒนาในด้านต่าง ๆ ในพื้นที่ที่ประชาชนทุกคนร่วมเป็นเจ้าของ ที่เป็นมรดกทางธรรมชาติและมรดกทางวัฒนธรรม ทุกคนเป็นผู้มีส่วนได้ประโยชน์และส่วนเสีย ผลประโยชน์ (Stakeholder) จึงควรร่วมกันจัดตั้งผู้แทนกลุ่มของท่านโดยลงมติแต่งตั้งคณะทำงาน หนึ่งชุดประกอบด้วย

- ประธานกลุ่ม
- รองประธาน กับผู้ร่วมคณะอีก 3 หรือ 5 คน เพื่อให้เป็นเลขที่สำหรับลงมติในที่ประชุม จะได้ไม่มีเสียงข้างที่มากไม่เสมอกัน
- เลขานุการ ทำหน้าที่บันทึกการประชุมและงานจัดทำเอกสารทั้งหมด
- ปฏิคม หรือผู้ประสานงาน หรือประชาสัมพันธ์ ทำหน้าที่ติดต่อกับเครือข่ายหรือหน่วยงานอื่นๆ และหน้าที่ส่งเสริมการตลาดท่องเที่ยวที่กลุ่มรับผิดชอบเป็นเจ้าของด้วย
- ทรัพย์กัญ หรือสมุหบัญชี หรือเจ้าหน้าที่การเงิน รับผิดชอบด้านการทำบัญชีและระบบการเงินทั้งหมด

ผู้ร่วมคณะทำงานให้กับประธานและรองประธานทั้ง 3 หน้าที่นี้ อาจตั้งผู้ช่วยร่วมกันทำงานอีกได้ โดยคณะงานชุดนี้มีอายุการทำงานอยู่ 2 ปี จึงเลือกตั้งกันใหม่ หากได้รับเลือกตั้งเข้าใหม่ซ้ำอีกครั้ง ทำงานอีก 2 ปี ในครั้งต่อไป คณะทำงานนี้จะต้องหมดสิทธิ์ทำหน้าที่ที่คล้ายกับการตั้งชมรมหรือสมาคม ควรมีการกระจายหน้าที่แบ่งงานรับผิดชอบกันด้วย เมื่อจัดตั้งผู้แทนกลุ่มได้แล้ว อาจตั้งชื่อกลุ่มให้จำได้ง่าย ซึ่งคณะทำงานกลุ่มนี้ ทางราชการ เรียกว่ากลุ่มชุมชน หรือองค์กรชุมชน มีพันธกิจดูแลส่วนที่ได้ผลประโยชน์ของชุมชน

เพื่อให้การจัดการหรือพัฒนาเป็นไปอย่างสอดคล้องกัน ชุมชนสามารถจัดการได้ดังต่อไปนี้

1. ร่วมพิจารณากิจกรรมการท่องเที่ยวในพื้นที่ ขึ้นอยู่กับการยอมรับของประชาชนในพื้นที่ ต้องไม่เกิดผลกระทบต่อสภาพแวดล้อม ไม่เกิดมลพิษ ไม่เกิดผลเสียต่อวัฒนธรรม รักษาความเป็นอัตลักษณ์ (ความเป็นเผ่าพันธุ์ดั้งเดิม) ไว้ได้ แม้วิถีชีวิตจะเปลี่ยนแปลงไปบ้างแต่คุณภาพชีวิตของคนในหมู่บ้านต้องดีขึ้น
2. ร่วมกำหนดแผนงานและกฎระเบียบ ผู้เป็นประธานกลุ่มแต่ละองค์กรจะต้องร่วมเข้าประชุมกับคณะกรรมการองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เพื่อร่วมจัดทำแผนพัฒนา
3. ร่วมบริหารจัดการองค์กรชุมชนอยู่ในฐานะเป็นเจ้าของพื้นที่แหล่งท่องเที่ยวจะต้องมีส่วนได้รับผลประโยชน์ทั้งในทางตรงและทางอ้อม
4. ร่วมประเมินผลการแก้ปัญหา ต้องร่วมกันประเมินผลร่วมกันวิเคราะห์ปัญหา ร่วมกันแก้ไขปัญหา เพื่อฟื้นฟูแหล่งท่องเที่ยวและวัฒนธรรมท้องถิ่น

ในด้านของการจัดระบบบัญชีของชุมชน รำไพพรรณ แก้วสุริยะ (2545ค : 116) ได้กล่าวถึงหน้าที่และภารกิจของคณะกรรมการบริหารองค์กรชุมชนที่สำคัญที่สุดก็คือ การจัดระบบการเงินขององค์กรชุมชน ผู้ที่รับผิดชอบในตำแหน่งเหรัญญิกหรือสมุหบัญชีจะต้องทำงานอย่างโปร่งใส เปิดเผยข้อมูลให้ชุมชนทราบได้ เมื่อกำหนดบุคคล กำหนดหน้าที่แล้ว เหรัญญิกอาจมีผู้ช่วยทำงานอีกตำแหน่งหนึ่ง โดยมีขั้นตอนของการทำงาน ดังนี้

ภารกิจแรก คือ กำหนดระบบระเบียบ การรับเงิน การจ่ายเงิน ขององค์กรชุมชนให้ทราบและถือปฏิบัติอย่างเคร่งครัด ต้องมีวินัยทางการเงิน

ภารกิจต่อไป คือ การรายงานผลทางการเงินให้คณะกรรมการและชุมชนทราบทุก 6 เดือน และสิ้นปี ระเบียบการเงิน การจ่ายเงิน ทุกครั้งที่คณะกรรมการ หรือประชาชนสมาชิกของชุมชนมาติดต่อเรื่องรับเงิน หรือจ่ายเงิน ต้องมีใบเสร็จรับเงิน หรือหลักฐานการจ่ายเงินกำกับเป็นหลักฐาน

การรายงานสถานภาพทางการเงินให้คณะกรรมการ และสมาชิกทราบอย่างโปร่งใส ผู้รับผิดชอบเรื่องการเงิน เหรัญญิก หรือสมุหบัญชี จะต้องทำบัญชีรายรับ รายจ่ายและดุลการเงินให้ทราบตามวาระที่แจ้งประชุม โดยรายงานได้อย่างโปร่งใส

การทำบัญชีรับ-จ่าย จัดทำบัญชีรับเงินจ่ายเงินได้อย่างง่าย ๆ โดยบันทึกลงสมุดไว้

ส่วนเรื่อง รายได้ รายจ่าย ระบบบัญชีของชุมชน รำไพพรรณ แก้วสุริยะ (2545ง :122-123) ได้อธิบายว่า เพื่อการทำงานที่สะดวกและโปร่งใสนั้น เหรัญญิกหรือสมุหบัญชีของชุมชนต้องมีระบบการทำงานของตนเองอย่างเคร่งครัด เพื่อเป็นที่ไว้วางใจของสมาชิก การจ่ายเงินการรับเงินทุกครั้งต้องมีใบสำคัญการรับเงิน ใบสำคัญการจ่ายเงิน ผู้ลงนามรับเงินและจ่ายเงินไว้เป็นหลักฐานแสดงได้ บางชุมชนเขาวางระเบียบว่า ผู้จ่ายเงินจะต้องมีลายมือชื่อของประธานและเจ้าหน้าที่การเงินกำกับด้วย

- การจัดฝึก่อบรม การเดินทางดูงาน ต้องมีค่าใช้จ่ายซึ่งคณะกรรมการบริหารชุมชนจะต้องรับผิดชอบด้วย

- การจัดฝึก่อบรม การเดินทางดูงาน ต้องมีค่าใช้จ่ายซึ่งคณะกรรมการบริหารชุมชนจะต้องรับผิดชอบด้วย

- การจ่ายเงินเป็นไปตามมติของคณะกรรมการ

- ระบบการจัดทำบัญชีและการเงินนั้น นับว่ามีความจำเป็นต้องจัดทำให้ชัดเจนมีการรายงาน และเป็นที่ยอมรับของชุมชน

- เมื่อระบบการเงินบัญชีชัดเจน โปร่งใสแล้วการทำงาน การบริหารงาน ในชุมชนทุกคนมีความราบรื่น ชุมชนมีคุณภาพที่ดี ท้องถิ่นนั้นเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่น่าเที่ยว น่าอยู่ น่าพักผ่อนที่ประทับใจของนักท่องเที่ยวทุกระดับทั้งในประเทศและต่างประเทศ

วรรณพร วนิชชานุกร (2542 : 20) ได้กล่าวถึงการมีส่วนร่วมของชุมชนในท้องถิ่นในนิเวศท่องเที่ยว : การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ว่า การกำหนดให้ชุมชนใน ท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการพัฒนานั้น นับว่าเป็นโอกาสในการคืนอำนาจการจัดการทรัพยากรให้กับผู้เป็นเจ้าของ ดังนั้นคนในท้องถิ่นจึงควรได้เข้ามามีส่วนร่วมในการวางแผนตัดสินใจ นับตั้งแต่การท่องเที่ยวควรจะเป็นในลักษณะใดชนิดหนึ่ง และปริมาณของนักท่องเที่ยวที่ชุมชนต้องการ การกำหนดอัตราการขยายตัวที่สม่ำเสมอ ตลอดจนมีหน้าที่ควบคุมดูแลคุณภาพของสิ่งแวดล้อมและทรัพยากรให้อยู่ในสภาพที่ดีอยู่เสมอ ผลตอบแทนของชุมชนในท้องถิ่นเกิดจากการตกลงร่วมกันของแต่ละแห่งว่าควรเป็นในรูปแบบใด และสิ่งที่สำคัญคือ การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์นี้ควรเป็นขนาดเล็กที่คนในท้องถิ่นเป็นเจ้าของในธุรกิจ และมีสิ่งที่จะต้องคำนึงถึงคือ

1. สิ่งอำนวยความสะดวก ควรเป็นแบบธรรมดาที่ไม่มีราคาแพงอย่างที่นักท่องเที่ยวแบบ เก๋ ๆ ต้องการ จึงไม่ต้องใช้เงินทุนสูงมาก

2. ธุรกิจที่คนในท้องถิ่นเป็นเจ้าของและดำเนินการไม่จำเป็นต้องทำตามลักษณะของตะวันตกหรือนานาชาติ ควรใช้ผลผลิตที่ใดในท้องถิ่น ไม่เพียงจะเป็นผลิตภัณฑ์ที่เพิ่มมากขึ้นจากการท่องเที่ยว แต่ยังช่วยลดการไหลออกของรายได้ อันเกิดจากการใช้แรงงานจากต่างประเทศที่มาดำเนินงานธุรกิจขนาดใหญ่ และเป็นของต่างประเทศอีกด้วย

3. ผลกำไรไม่ต้องส่งคืนกลับประเทศแม่

จากเอกสารประกอบการประชุมเชิงปฏิบัติการของ วาย.เอ็ม.ซี.เอ. เชียงราย และสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัยภาคเหนือ (2543 : 33-35) ได้ยืนยันความคิดเห็นผู้ให้สัมภาษณ์ เรื่องการท่องเที่ยวกับชุมชนอย่างเป็นเอกฉันท์ว่า ชุมชนแต่ละแห่งพึ่งพาตัวเองได้แม้ไม่มีการท่องเที่ยว เพราะชุมชนมีอยู่ก่อนมีการท่องเที่ยว ชาวบ้านส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรเป็นหลัก การท่องเที่ยวเป็นเพียงรายได้เสริม ทุกชุมชนมีจุดเด่นของตนเอง สามารถพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวได้ พร้อมกันนี้ได้เสนอแนวทางในการบริหารจัดการการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ไว้อย่างน่าสนใจดังต่อไปนี้

1. การเตรียมความพร้อมชุมชนร่วมกับการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย หรือองค์กรเอกชนที่เกี่ยวข้องในพื้นที่ ดังนี้ 1) ทำความเข้าใจในเรื่องการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์และผลกระทบที่ปรากฏในที่อื่น ๆ 2) รวบรวม ทบทวนวัฒนธรรม ประเพณีและวิถีชีวิตของชุมชน 3) สำรวจทรัพยากรการท่องเที่ยวที่มีอยู่และจัดทำประวัติความเป็นมาของแหล่งท่องเที่ยวนั้นๆ 3) จัดทำ

แผนการท่องเที่ยวและปฏิทินการท่องเที่ยวประจำปี และ 5) ประสานงานกับหน่วยงานในพื้นที่ที่เกี่ยวข้อง

2. การสร้างความเข้าใจและความร่วมมือกับชุมชน 1) ประชุมทำความเข้าใจกับชุมชนในการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนมีส่วนร่วม 2) ตกลงทำความเข้าใจในเรื่องการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์และการจัดกิจกรรมการท่องเที่ยวของชุมชนโดยจัดโปรแกรมการท่องเที่ยวที่สอดคล้องกับวิถีชีวิตของคนในชุมชน 3) ตกลงทำความเข้าใจในเรื่องการจัดการและการแบ่งปันผลประโยชน์ 4) จัดอบรมให้ความรู้การจัดการท่องเที่ยวแก่ชุมชนและ 5) ศึกษาความต้องการของนักท่องเที่ยว

3. การตลาด/ประชาสัมพันธ์ 1) เน้นการประชาสัมพันธ์ในแนวราบผ่านกลุ่มคนและสื่อต่าง ๆ โดยข้อมูลที่ประชาสัมพันธ์ต้องเป็นจริง 2) วางแผนการประชาสัมพันธ์โดยขอความร่วมมือกับการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยและผู้ประกอบการ

4. การดำเนินงานการท่องเที่ยว 1) ทำการปลูกจิตสำนึกเรื่องการอนุรักษ์ให้แก่ทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง 2) การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยเป็นตัวแทนในการกระตุ้นให้เกิดการวางแผนการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ในระดับจังหวัด องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นดำเนินการระดับตำบล 3) จัดทำแผนพัฒนาการท่องเที่ยวทั้งแหล่งท่องเที่ยวเก่าและแหล่งท่องเที่ยวใหม่ 4) จัดเสวนา เพื่อให้ได้แนวความคิดการจัดกิจกรรมการท่องเที่ยว 5) ดำเนินการในรูปคณะกรรมการหรือสหกรณ์สามารถตรวจสอบได้ และมีการจัดการที่ดี 6) การท่องเที่ยวต้องเน้นการรักษาธรรมชาติ และวิถีชีวิต หรือพื้นฟูของเดิม หลีกเลี่ยงการปรุงแต่ง 7) คนในชุมชนมีโอกาสนำชมและบอกเล่าเรื่องราวของชุมชนให้แก่นักท่องเที่ยวโดยตรง มีคฤหาสน์เป็นผู้แปลตามคำบอกเล่า นั้น ๆ 9) ชุมชนและผู้ประกอบการท่องเที่ยวประสานงานกันในการวางแผนการท่องเที่ยว การอนุรักษ์ และการแก้ปัญหาที่เกิดขึ้น การแบ่งปันผลประโยชน์ต้องมีความเป็นธรรม 10) องค์กรท้องถิ่นและจังหวัดสนับสนุนงบประมาณในการปรับปรุงระบบสาธารณูปโภค 11) องค์กรท้องถิ่นออกระเบียบควบคุมดูแลการก่อสร้างการผูกขาด และออกระเบียบที่เอื้อประโยชน์ต่อการอนุรักษ์ และใช้อำนาจหน้าที่ตามกฎหมาย 12) จัดให้มีการประชุมเพื่อประเมินผลการดำเนินงานบ่อยๆ และ 13) องค์กรท้องถิ่น/ชุมชน ดูแลให้มีกิจกรรมที่ก่อให้เกิดรายได้แก่คนในชุมชนอย่างยุติธรรม

นอกจากนี้ ยังได้ให้เกณฑ์การประเมินความสำเร็จของการจัดการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ ซึ่งจะพิจารณาได้จากรายการต่อไปนี้ คือ 1) จากสถิติจำนวนนักท่องเที่ยวที่เพิ่มขึ้น 2) จากความเข้าใจในเรื่องการอนุรักษ์ธรรมชาติและวัฒนธรรม และมีความพึงพอใจของนักท่องเที่ยว 3) จากความเปลี่ยนแปลงของธรรมชาติ วัฒนธรรมและความปลอดภัยของชุมชน 4) จากการดำรงอยู่ของวัฒนธรรมและภูมิปัญญาของชาวบ้านจากรายได้เพิ่มขึ้นและมีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้นของคนในชุมชน

6. แนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาบุคลากร

วิฒนชัย ชูมาก (2543 : 42-44) กล่าวถึง คุณลักษณะที่เหมาะสมของบุคลากรที่เอื้อต่อการทำงานในอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวซึ่งเป็นคุณแจดอกสำคัญที่จะไปสู่ความสำเร็จ มีอยู่ 3 ลักษณะใหญ่ ๆ คือ

1. คุณสมบัติด้านทัศนคติ คือ บุคลากรที่จะทำงานในอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว จำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องมีทัศนคติต่ออาชีพและจะยังให้มีพฤติกรรมที่เอื้อประโยชน์ต่ออุตสาหกรรมท่องเที่ยว การจะมีทัศนคตินั้นจะเกิดได้จากองค์ประกอบต่อไปนี้ คือ

1.1 มีความรู้เกี่ยวกับลักษณะของอุตสาหกรรมท่องเที่ยวว่ามีลักษณะอย่างไร เช่น ลักษณะยืดหยุ่นเฉพาะฤดูกาล

1.2 การเห็นความสำคัญของอุตสาหกรรมท่องเที่ยว ทั้งต่อตนเองและต่อผู้อื่น ทั้งส่วนตนและส่วนรวม

1.3 ความรู้สึกภาคภูมิใจอาชีพ ไม่ว่าจะทำหน้าที่ใด ทุกตำแหน่งล้วนมีความสำคัญในอันที่จะทำให้อุตสาหกรรมท่องเที่ยวเจริญก้าวหน้า ประสบความสำเร็จได้เท่าเทียมกัน

2. คุณสมบัติด้านลักษณะนิสัย บุคคลที่จะทำงานในอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว จำเป็นต้องมีคุณสมบัติด้านลักษณะนิสัยที่เอื้อต่อการทำงานบางประการ คือ

2.1 นิสัยกระตือรือร้น กระฉับกระเฉง ชอบให้บริการแก่ผู้อื่นด้วยความเต็มใจ ยิ้มแย้มแจ่มใส มีมนุษยสัมพันธ์ที่ดีทั้งต่อนักท่องเที่ยวและต่อเพื่อนร่วมงานในทุกระดับ

2.2 มีความเห็นอกเห็นใจและมีความอดทน

2.3 มีความสามารถ ความยืดหยุ่นในการแก้ปัญหาเฉพาะหน้า

2.4 ความสามารถในการปรับตัว ทั้งต่อนักท่องเที่ยวและต่อเพื่อนร่วมงานและต่อสิ่งแวดล้อม โดยเฉพาะการปรับตัวให้เข้ากับเพื่อนร่วมงาน เป็นสิ่งสำคัญที่จะทำให้งานประสบความสำเร็จได้ด้วยดี ความสามัคคีระหว่างเพื่อนร่วมงานจะสร้างความประทับใจให้แก่ นักท่องเที่ยว

7. ทฤษฎีเกี่ยวกับภาวะผู้นำ

ศิริวรรณ เสรีรัตน์ (2539 : 257-261) กล่าวว่า การชักนำ (Leading) เป็นกระบวนการที่มีอิทธิพลในการจูงใจบุคคลอื่นให้ทำงานร่วมกันเพื่อบรรลุเป้าหมายขององค์การ ซึ่งต้องอาศัยภาวะผู้นำ โดยสามารถอธิบายรายละเอียดได้ดังนี้

1. ภาวะผู้นำ เป็นศิลปะที่จำเป็นและสำคัญอย่างยิ่งต่อนักบริหารที่จะนำองค์กรไปสู่ความสำเร็จ ผู้นำเป็นผู้ตัดสินใจ กำหนดปัญหา วางแผนและรับผิดชอบต่อความอยู่รอดหรือการพัฒนาขององค์กร การเสริมสร้างผู้นำเป็นศิลปะแบบหนึ่งที่ต้องเรียนรู้และพัฒนาได้ หรือ หมายถึงความสามารถของบุคคลในการใช้อำนาจและจูงใจให้ผู้อื่นปฏิบัติตามจรรยาบรรณเป้าหมายขององค์กร (Organizational goals) หรือ หมายถึง ศิลปะหรือกระบวนการในการใช้อิทธิพลให้ผู้อื่น ทำตามจนประสบความสำเร็จตามเป้าหมายของกลุ่ม ภาวะผู้นำต้องอาศัยการจูงใจ บุคคลจะไม่ได้รับการพิจารณาให้เป็นผู้นำ เว้นแต่เขาจะจูงใจบุคคลอื่นได้

2. ผู้นำ (Leader) เป็นบุคคลที่ทำให้องค์กรประสบความสำเร็จ โดยใช้อิทธิพล จูงใจผู้อื่นให้ปฏิบัติตาม มีส่วนทำให้เกิดวิสัยทัศน์ขององค์กรและพนักงาน รวมทั้งผู้นำที่สามารถใช้อำนาจอิทธิพลต่าง ๆ ทั้งโดยตรงและโดยอ้อมเพื่อนำกลุ่มประกอบกิจกรรมใดกิจกรรมหนึ่ง

3. ทฤษฎีคุณลักษณะผู้นำ (Trait theories of leadership) เป็นทฤษฎีซึ่งเกี่ยวกับลักษณะตัวของผู้นำ ซึ่งแม้ว่าคุณลักษณะของผู้นำต่าง ๆ จะไม่เท่ากันในทุกสถานการณ์ สามารถสรุปคุณลักษณะและทักษะของผู้นำที่มีประสิทธิภาพ (Characteristics of effective leader) ได้ดังนี้ คือ

3.1 คุณลักษณะ (Traits) ที่ควรมี คือ : 1) รู้จักปรับตัวเข้ากับสถานการณ์ต่าง ๆ 2) มีความตื่นตัวต่อสภาวะแวดล้อมทางสังคม 3) มีความทะเยอทะยานสูง 4) มีความเชื่อถือและสามารถสร้างสรรค์ประโยชน์ 5) มีลักษณะประนีประนอม 6) รู้จักปรับตัวเข้ากับสถานการณ์ต่าง ๆ 7) มีความตื่นตัวต่อสภาวะแวดล้อมทางสังคม 8) มีความทะเยอทะยานสูง 9) มีความเชื่อถือและสามารถสร้างสรรค์ประโยชน์ 10) มีลักษณะประนีประนอม 11) มีความเด็ดขาด 12) ลูกน้องสามารถพึ่งพาได้ และ 13) เป็นผู้ทรงอำนาจ

3.2 ทักษะ (Skills) ผู้นำควรจะเป็นผู้ที่มีทักษะ ดังนี้ : 1) มีความเฉลียวฉลาด 2) มีทักษะในความคิด 3) มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ 4) มีทักษะในเชิงการพูด รู้จักผูกมิตรไมตรี 5) มีวาทศิลป์ มีทักษะทางการพูด 6) มีความรู้เกี่ยวกับงาน 7) มีทักษะในการจัดการอย่างเป็นระบบ 8) มีทักษะในการชักนำจูงใจผู้อื่น และ 9) มีทักษะทางสังคมสูง

दन्य तेयनपुठम (2540 : 133) กล่าวถึง บทบาทใหม่ของหัวหน้างานในยุคโลกาภิวัตน์ ซึ่งสามารถอธิบายได้ตามแนวโน้มการจัดการธุรกิจที่เปลี่ยนแปลงไปได้ดังนี้

1. การเปลี่ยนแนวคิดของการจัดการ คือ บริหารแบบให้อำนาจหน้าที่ (Empowerment) เพื่อกระตุ้นให้ผู้บริหารหรือหัวหน้างานรู้จักหน้าที่ จะมอบหมายและกระจายอำนาจหน้าที่ให้กับพนักงานในระดับรอง ๆ ลงไป จะไม่เป็นการรวมอำนาจการตัดสินใจทั้งหมดไว้ที่ตนแต่ผู้เดียว ลูกน้องสามารถตัดสินใจในงานรับผิดชอบได้มากขึ้น รู้สึกว่างานทำทายนมากขึ้น

2. การเปลี่ยนวิธีการจัดการจากกำกับและควบคุม เป็นการสอน แนะนำงาน ส่วนวิธีการที่จะสอน แนะนำงาน หรือ การเป็นที่ปรึกษาให้กับทีมงานนั้น หัวหน้าหรือผู้บริหารจะต้องสร้างให้มีความชัดเจนในเป้าหมายร่วมกัน ความเข้าใจหรือรู้กระบวนการ/ขั้นตอนในการทำงานทั้งกระบวนการ มีความสามารถที่จะสอนตามขั้นตอน/กระบวนการในการทำงาน เข้าใจพฤติกรรม และวิธีการทำให้คนเรียนรู้และอยากทำงาน สามารถที่จะทบทวนการดำเนินงานตามกระบวนการได้ตั้งแต่เริ่มต้น ขณะดำเนินการและสิ้นสุดการดำเนินงาน กระตุ้นให้ลูกน้องเกิดความรับผิดชอบต่อตนเอง มีทักษะในการประชุม หรือชี้แจงการทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ

3. การสร้างทีมงานแบบสั่งการตนเอง (Self-Directed Team, : SDT) เป็นแนวคิดการจัดการสมัยใหม่ที่ต้องการรูปแบบทีมที่แตกต่างไปจากเดิม โดยเน้นความรับผิดชอบในงานที่ได้รับมอบหมาย การทบทวนผลงาน การตัดสินใจ การรายงานผลต่อผู้บริหาร การร่วมมือทำงานกับกลุ่มงานอื่น และมีความตระหนักในคุณภาพของผลลัพธ์ที่เกิดจากสมาชิกของทีมมากกว่าหัวหน้ากลุ่มหรือทีมแบบเดิม

สิ่งที่จำเป็นสำหรับทักษะที่จะสร้างความสำเร็จของทีมงานแบบ SDT โดยที่ทุกคนในทีมจะต้องสร้างทักษะต่อไปนี้ คือ ภาวะผู้นำ การประชุมที่มีประสิทธิภาพ การตัดสินใจแบบประชาธิปไตย การสื่อสารข้อความ การบริหาร โครงการ การให้ข้อมูลย้อนกลับ และการแนะนำงาน มนุษยสัมพันธ์ การปรับปรุงวิธีการทำงาน และการบริหารความคิดที่แตกต่าง

สรุปได้ว่า คุณสมบัติของผู้ที่จะปฏิบัติงานในด้านการบริการในทุกระดับจะต้องเป็นผู้ที่ใจรัก เป็นส่วนสำคัญ ประกอบกับคุณลักษณะส่วนตัว ทักษะความรู้ซึ่งจะต้องหามาเสริมให้กับตนเอง ความเป็นผู้นำ มีความสำคัญ ประกอบกับคุณลักษณะส่วนตัว ทักษะความรู้ซึ่งจะต้องหามาเสริมให้กับตนเอง ความเป็น ผู้นำ มีความสำคัญยิ่งในการที่จะสร้างศรัทธา โน้มน้าวจิตใจให้เพื่อนร่วมงาน ผู้ได้บังคับบัญชา หรือชาวบ้านในชุมชนเช่นบ้านหนองชาด คล้อยตามและร่วมมือปฏิบัติงานต่าง ๆ ให้เป็นไปตามแผนงานอย่างเรียบร้อยและรวดเร็ว ทั้งต้องสามารถทำให้บุคคลรอบข้างได้แสดงความคิดเห็นเชิงสร้างสรรค์เพื่อให้ส่วนร่วมได้แนวคิดใหม่ๆ ในการพัฒนางานให้ดียิ่งขึ้นต่อไปอีกด้วย ดังนั้น ผู้ที่ได้รับเลือกให้เป็นผู้หน้านั้น มิใช่มีเพียงความซื่อสัตย์สุจริตอย่างเดียว จะช่วยให้งานประสบความสำเร็จได้ จึงจำเป็นจะต้องแสวงหาจุดอ่อนของตน พยายามแก้ไข และเรียนรู้ทักษะใหม่ ๆ เพื่อการนำผู้อื่นอย่างทันสมัยและมีอริยาสัยไมตรีอีกด้วย

8. แนวคิดเกี่ยวกับขีดความสามารถในการรองรับของพื้นที่

มนัส สุวรรณ (2541ข : 7) ได้กล่าวถึง การจัดการตามขีดความสามารถในการรองรับการท่องเที่ยวที่สำคัญมี ดังนี้

1. ขีดจำกัดทางสิ่งแวดล้อม หมายถึง การจัดการขีดความสามารถในการรองรับการท่องเที่ยวที่เกี่ยวข้องกับการรักษาสสมดุลระหว่างสภาพแวดล้อมทางกายภาพ กับประสบการณ์ของนักท่องเที่ยว ในที่นี้ จึงหมายถึง จำนวนคนมากที่สุดที่สามารถใช้ประโยชน์จากแหล่งท่องเที่ยวได้ โดยไม่ก่อให้เกิดความเปลี่ยนแปลงด้านสิ่งแวดล้อมทางกายภาพ และไม่ทำให้ประสบการณ์ที่นักท่องเที่ยวได้รับมีคุณภาพลดลงจนไม่อาจยอมรับได้

2. ขีดจำกัดทางการตลาด แนวทางนี้เสนอว่า ขีดความสามารถในการรองรับตลาดการท่องเที่ยวจะถึงวิกฤต เมื่อจำนวนนักท่องเที่ยวเพิ่มขึ้นจนถึงระดับที่ไปขัดขวางความสามารถของแหล่งท่องเที่ยวในการให้ประสบการณ์ที่มีคุณภาพแก่นักท่องเที่ยว

3. ขีดจำกัดของชุมชน กล่าวได้ว่า เป็นขีดจำกัดความสามารถในการรองรับการท่องเที่ยวที่ขึ้นอยู่กับความสามารถของแหล่งท่องเที่ยวในการรองรับการท่องเที่ยว ก่อนที่ชุมชนบริเวณนั้นจะรู้สึกผลกระทบทางลบที่เกิดขึ้น

พิสิฐ เจริญวงศ์ (2544 : 27) ซึ่งเป็นผู้เชี่ยวชาญอาวุโสประจำศูนย์ภูมิภาคว่าด้วยโบราณคดีและวิจิตรศิลป์ (SPAFIA) ได้ร่วมอภิปรายเรื่อง “การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ : วิถีสู่การท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน” ได้กล่าวถึงขีดความสามารถในการรองรับของพื้นที่ว่าควรทำให้การท่องเที่ยวเป็นศาสตร์อย่างหนึ่ง ต้องช่วยกันคิดว่าจะจัดการอย่างไรให้การท่องเที่ยวมีประโยชน์มากกว่าโทษ โดยคำนึงถึง 3 M ได้แก่

1. Minimum คือ การกำหนดจำนวนนักท่องเที่ยวน้อยที่สุดควรมีจำนวนเท่าใด ซึ่งการกำหนดเช่นนี้จะเหมาะกับการท่องเที่ยวบางประเภทที่รับนักท่องเที่ยวมากไม่ได้

2. Mile-tourism เป็นการกำหนดจำนวนนักท่องเที่ยวโดยเฉลี่ยซึ่งอยู่ในระดับกลาง ๆ ของขีดความสามารถในการรองรับของพื้นที่แหล่งท่องเที่ยว

3. Mass-tourism ขีดความสามารถในการรองรับของแหล่งท่องเที่ยวแต่ละแห่งมีไม่เท่ากัน จึงต้องควรมีการกำหนดจำนวนนักท่องเที่ยวสูงสุดที่จะเข้ามาชมในพื้นที่ ทั้งนี้ต้องขึ้นอยู่กับการจัดการที่ดีของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องด้วย

การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (2541 : 69-70) การศึกษาทบทวนแผนพัฒนาการท่องเที่ยวภาคเหนือตอนบน ได้ศึกษาถึงปัญหาความสามารถรองรับของแหล่งท่องเที่ยวใน

ภาคเหนือตอนบน โดยได้ใช้ปัจจัยดังต่อไปนี้ร่วมกันในการพิจารณากำหนดความสามารถในการรองรับของแหล่งท่องเที่ยว คือ

1. พื้นที่สำหรับรองรับนักท่องเที่ยว ได้แก่ พื้นที่จอดรถ พื้นที่ตั้งสิ่งบริการ เช่น ร้านอาหาร ร้านขายของที่ระลึก ห้องสุขา เป็นต้น พื้นที่สำหรับกิจกรรมต่างๆ เช่น ทางเดิน ที่ชมวิว ที่ชมสิ่งที่มีคุณค่าในสถานที่ท่องเที่ยว ที่สำคัญสำหรับไหว้พระ เป็นต้น พื้นที่ที่จะใช้เป็นที่กำจัดขยะ และสถานที่บำบัดน้ำเสีย เป็นต้น ซึ่งหากแหล่งท่องเที่ยวใดมีพื้นที่กว้างขวาง ก็กล่าวได้ว่ามีความสามารถในการรองรับสูง

2. ความเปราะบางของพื้นที่ หมายถึง โอกาสที่สิ่งที่มีคุณค่าในพื้นที่ ไม่ว่าจะทั้งทางด้านสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติ ด้านศิลปวัฒนธรรมก็ตาม จะได้รับความเสียหายถ้ามีนักท่องเที่ยวเข้าไปในพื้นที่พร้อม ๆ กันในจำนวนที่มากเกินไป และโดยเฉพาะสิ่งที่มีคุณค่าบางอย่าง หากได้รับความเสียหายแล้ว อาจใช้เวลานานมากในการฟื้นฟูกลับสู่สภาพเดิม หรืออาจไม่สามารถทำให้กลับสู่สภาพเดิมได้

3. ข้อจำกัดด้านการจัดให้มีสิ่งบริการ เช่น น้ำใช้ น้ำดื่ม การกำจัดขยะและการบำบัดน้ำเสีย ไฟฟ้า และระบบสื่อสารคมนาคม

4. การบริหารจัดการ หมายถึง ความสามารถในการจัดการ เช่น การวางแผนการใช้พื้นที่ให้กระจายออกไป ไม่ให้รวมกันอยู่เพียงบางตำแหน่งในปริมาณที่ก่อให้เกิดผลเสียความสามารถที่จะควบคุมนักท่องเที่ยวให้อยู่ในพื้นที่ที่จัดเตรียมไว้ให้โดยไม่ให้เข้าไปในพื้นที่ที่เสี่ยงจะเกิดความเสียหาย รวมทั้งการที่มีระบบการบริหารที่ดีและมีกฎหมายรองรับชัดเจน

รุ่งทิพ ว่องปฏิการ (2544 : 23) ได้กล่าวถึงการจัดการการท่องเที่ยว และการวางแผนทางเกี่ยวกับกระแสการเดินทางของนักท่องเที่ยว ว่า อาจกำหนดให้มีการจัดการและมาตรการในการควบคุมจำนวนนักท่องเที่ยวตามแนวคิดของการพัฒนาแบบยั่งยืน ซึ่งคำนึงในเรื่องการสงวนและปกป้องสิ่งแวดล้อม รวมถึงทรัพยากรสำหรับคนรุ่นต่อไป อาทิ พิจารณารายการนำเที่ยว ใช้เส้นทางนำเที่ยวให้เกิดประโยชน์สูงสุด สร้างข้อจำกัดชั่วคราวในการเดินทางเข้าไปยังพื้นที่ เปิดให้มีการขายบัตรที่ระบุวันและเวลาในการเดินทางเข้าพื้นที่ เพื่อให้ทราบจำนวนล่วงหน้า ลดขนาดของกลุ่มนักท่องเที่ยวที่จะเข้าไปในพื้นที่ กำจัดพื้นที่ในการจอดรถกำหนดให้มีข้อห้ามเพื่อมิให้มีกีฬาหรือรูปแบบในการท่องเที่ยวที่สร้างความเสียหายกับสิ่งแวดล้อม เป็นต้น นอกจากนี้ จำเป็นต้องมีการจัดการอย่างมืออาชีพ และมีการผสมผสานอย่างเหมาะสม การสร้างเครือข่ายระหว่างกันทั้งในด้าน “การจัดการในการเข้าไปยังพื้นที่บางแห่ง” และ “การจัดการด้านการจราจรอย่างเหมาะสม” จะทำให้ประสบความสำเร็จตามวัตถุประสงค์ที่วางไว้

ภิญโญ แสงแก้ว (2545 : 33) สรุปข้อเสนอแนะของผู้เชี่ยวชาญด้านการตลาดและการพัฒนาการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน จากองค์การการท่องเที่ยวโลก เพื่อลดการที่บริษัทนำเที่ยวนำนักท่องเที่ยวไปชมหมู่บ้านที่อาจก่อความรบกวนและไม่เคารพชุมชนเท่าที่ควร ดังนี้ ควรให้มัคคุเทศก์ท้องถิ่นเป็นผู้นำชมและอธิบาย ควรมีการจัดจุดให้ข่าวสาร จุดบริการของมัคคุเทศก์และศูนย์ศิลปหัตถกรรมอยู่ในชุมชน เส้นทางท่องเที่ยวในหมู่บ้านควรให้ผ่านจุดน่าสนใจที่สำคัญ เพื่อมัคคุเทศก์จะได้อธิบายได้ทั่วถึง นักท่องเที่ยวควรจ่ายค่าเข้าชมหมู่บ้าน ซึ่งรวมค่าตัวมัคคุเทศก์ท้องถิ่นด้วย

จากการศึกษาความสามารถในการรองรับของพื้นที่ดังกล่าวข้างต้น ในการจัดการหมู่บ้านท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม โดยชุมชนมีส่วนร่วมบ้านหนองซาด มีความจำเป็นต้องคำนึงถึงขีดความสามารถในการรองรับการท่องเที่ยวของพื้นที่ เนื่องจาก สภาพพื้นที่หมู่บ้านหนองซาดจัดว่าอยู่ในกลุ่มแหล่งท่องเที่ยวที่มีความสามารถในการรองรับต่ำ จำเป็นต้องมีการกำหนดจำนวนนักท่องเที่ยวสูงสุดที่สามารถจะเข้ามาชมหมู่บ้านได้ โดยพิจารณาจากความสามารถทั้งในด้านกายภาพ สังคม และความรู้สึกรักหวงแหนของชาวบ้านในชุมชน อาจกล่าวได้ว่า การจัดการขีดความสามารถในการรองรับของพื้นที่ ก็คือ การหาความสมดุลระหว่างความต้องการของนักท่องเที่ยวหรือผู้ประกอบการธุรกิจท่องเที่ยว กับความต้องการของชุมชนผู้เป็นเจ้าของแหล่งท่องเที่ยวนั้น ๆ ซึ่งถ้ามีความสมดุลแล้ว ความยั่งยืนจะบังเกิดขึ้นแก่ผู้เกี่ยวข้องทั้งสองฝ่ายและต่อการท่องเที่ยวที่ยั่งยืนด้วยเช่นกันในอนาคต

9. แนวคิดเกี่ยวกับการมีส่วนร่วม

ในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 5 กล่าวถึง การมีส่วนร่วมของประชาชนที่ ได้ถูกนำมาใช้ แต่เนื่องจากได้มีนักวิชาการหลายท่านให้ความหมายของคำไว้แตกต่างกันหลาย ความหมายและจะเห็นได้ว่าที่ผ่านมารัฐได้นำเอาความหมายของการมีส่วนร่วมของประชาชนไปใช้เป็นเครื่องมือในการให้ประชาชนเข้าร่วมกิจกรรมหรือโครงการที่เจ้าหน้าที่ของรัฐเป็นผู้กำหนด เนื่องมาจากมีนักวิชาการได้ให้ความหมายของการมีส่วนร่วมไว้แตกต่างกัน ดังนี้

ความหมายของการมีส่วนร่วม

บันนัถร์ อ่อนดำ (2521 : 199-200) กล่าวถึงการระดมประชาชนเข้าสู่กระบวนการพัฒนาชนบทตามแนวความคิดของการมีส่วนร่วมของประชาชนว่าหมายถึง การระดมชาวบ้านเข้ามามีส่วนร่วมในการตัดสินใจในการกำหนดปัญหาในการจัดลำดับความที่สำคัญของปัญหาการแก้ไข ปัญหาและขั้นตอนในการแก้ไขปัญหาของตนในแนวความคิดของการมีส่วนร่วมของ

ประชาชนมีสมมติฐานว่าถ้าหากประชาชนมีส่วนร่วมในการตัดสินใจในเรื่องต่าง ๆ แล้วประชาชนจึงย่อมยินดีในความร่วมมือหรือพันธะกรณีในเรื่องนั้น ๆ

ไพรัตน์ เตชะรินทร์ (2525 : 5) ได้ให้ความหมายและหลักการสำคัญเรื่องนโยบายการมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนาว่า หมายถึง กระบวนการที่รัฐบาลทำการส่งเสริมชักนำและสร้างโอกาสให้ประชาชนในชุมชนทั้งรูปส่วนบุคคล กลุ่มชน ชุมชน สมาคม และองค์การอาสาสมัครรูปแบบต่าง ๆ ให้เข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินงานเรื่องใดเรื่องหนึ่ง

ทวิทอง หงษ์วิวัฒน์ (2527 : 2) ได้สรุปความหมายของการมีส่วนร่วมไว้ในกองประชุมเรื่องการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาได้ว่า การมีส่วนร่วมคือการที่ประชาชนหรือชุมชนพัฒนาขีดความสามารถของตนในการจัดการควบคุมการใช้ และการกระจายทรัพยากรที่มีอยู่เพื่อผลประโยชน์ต่อการดำรงชีพในทางเศรษฐกิจและสังคมตามความจำเป็นอย่างศักดิ์สิทธิ์ในฐานะที่เป็นสมาชิกในสังคม ในการมีส่วนร่วมของประชาชน ได้พัฒนาความรู้ และภูมิปัญญาเดิมซึ่งแสดงออกในการตัดสินใจในการกำหนดชีวิตของตนเองอย่างเป็นตัวเอง

ปรัชญา เวสารัชช์ (2540 : 3) ได้กล่าวว่า การมีส่วนร่วมของประชาชนเกิดขึ้นได้ในหลายลักษณะหลายรูปแบบหลายวิธีการและหลายวัตถุประสงค์ที่มีความแตกต่างกันไปตามมิติต่าง ๆ

อากรพันธ์ จันทร์สว่าง (2531 : 20) ได้อธิบายเรื่องการมีส่วนร่วมของประชาชนว่าการมีส่วนร่วมเป็นผลจากการเห็นพ้องต้องกันในเรื่องความต้องการและทิศทางของการเปลี่ยนแปลงและความเห็นพ้องต้องกันนั้นจะต้องมีมากพอ จนเกิดความริเริ่มโครงการเพื่อการนั้น ๆ เหตุผลเบื้องต้นของการที่คนเราสามารถรวมกันได้ควรจะต้องมีความตระหนักว่าปฏิบัติการทั้งหมดหรือการกระทำทั้งหมดที่ทำโดยบุคคลหรือทำในนามกลุ่มนั้น กระทำผ่านองค์การ ดังนั้นองค์การจะต้องเป็นเสมือนตัวนำให้บรรลุถึงความเปลี่ยนแปลงที่ต้องการได้

การมีส่วนร่วมของประชาชน หมายถึง การมีสมาชิกทุกคนในชุมชนสามารถที่จะมีโอกาสเข้าดำเนินการมีอิทธิพลในกิจกรรมและกระบวนการพัฒนา อีกทั้งยังได้รับผลจากการพัฒนาอย่างสม่ำเสมอ

การมีส่วนร่วมแบ่งออกเป็น ดังนี้

- 1.) ผู้บริโภค (Customer)
- 2.) ผู้ริเริ่มหรือผู้เริ่มการ (Entrepreneurs)
- 3.) ผู้ใช้แรงงานหรือเป็นลูกจ้าง (Employer)

การมีส่วนร่วม หมายถึง การเกี่ยวข้องกับจิตใจและอารมณ์ของบุคคลในสถานการณ์กลุ่ม (Group Situation) ซึ่งผลของการเกี่ยวข้องนี้เป็นเหตุเร้าใจให้กระทำให้บรรลุจุดหมายของกลุ่มนั้นกับทั้งให้เกิดความรู้สึกรับผิดชอบกับกลุ่มด้วย

การมีส่วนร่วมมี 5 รูปแบบ ดังนี้

- 1.) เป็นสมาชิก (Membership)
- 2.) เป็นสมาชิกผู้เข้าประชุม (Attendance at Meeting)
- 3.) เป็นสมาชิกผู้บริจาคเงิน (Financial Contribution)
- 4.) เป็นกรรมการ (Membership on Committees)
- 5.) เป็นประธาน

นอกจากนี้ยังแบ่งแบบของผู้มีส่วนร่วมออกเป็น 3 แบบ คือ

- 1.) ผู้กระทำ (Actor)
- 2.) ผู้รับผลการกระทำ (Recipient)
- 3.) สาธารณชนทั่วไป (Public)

Cohn and Uphoff (1980 : 219 - 222 , อ้างถึงใน ประสพสุข ตีอินทร์ 2531 : 89) ได้แบ่งการมีส่วนร่วมออกเป็น 4 แบบ ดังนี้

- 1.) การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ (Decision Making) ประกอบไปด้วย 3 ขั้นตอน คือ ริเริ่มตัดสินใจ ดำเนินการตัดสินใจ และตัดสินใจปฏิบัติการ
- 2.) การมีส่วนร่วมในการปฏิบัติการ (Implementation) ประกอบด้วย การสนับสนุนด้านทรัพยากร การบริหาร และประสานขอความร่วมมือ
- 3.) การมีส่วนร่วมในผลประโยชน์ (Benefits) ไม่ว่าจะเป็นผลทางด้านวัตถุ ผลประโยชน์ ทางด้านสังคม หรือผลประโยชน์ส่วนบุคคล
- 4.) การมีส่วนร่วมในการประเมินผล (Evaluation)

ขั้นตอนของยุทธศาสตร์การมีส่วนร่วมเพื่อพัฒนาชนบทไว้ 7 ขั้นตอน ดังนี้คือ

- 1.) การสำรวจขั้นต้น (Preliminary Reconnaissance)
- 2.) การศึกษาเพื่อจัดลำดับความสำคัญของปัญหา (Priority Problem Identification Studies)
- 3.) การแสวงหาแนวทางแก้ไข (Search for Solutions)
- 4.) การกำหนดทางแก้ไขปัญหา (Assessment of Solutions)
- 5.) การปฏิบัติตามโครงการ (Project Implementation)
- 6.) การประเมินผลโครงการ (Formal Project Evaluation)
- 7.) การพิจารณาบททวนโครงการเพื่อการดำเนินให้เสร็จสมบูรณ์ (Project Reconsideration's of Completion)

Formaroff (1981 : 104, อ้างถึงใน ประสพสุขคีอินทร์ 2531 : 20) ได้เสนอว่า การมีส่วนร่วม นั้นจะประกอบด้วยอย่างน้อย 1 ใน 4 ประเภทของการมีส่วนร่วม คือ

1.) การวางแผน ซึ่งรวมถึงการตัดสินใจในการกำหนดเป้าหมาย กลวิธี ทรัพยากรที่
ต้องการใช้ ตลอดจนการติดตามและประเมินผล

2.) การดำเนินงาน

3.) การใช้บริหารจากโครงการ

4.) การมีส่วนร่วมในการได้รับประโยชน์

การมีส่วนร่วมนั้นต้องควบคู่กับสภาพเศรษฐกิจ สังคมและการเมืองของประเทศนั้น ๆ
ในสาขาวิชาที่แตกต่างกัน การให้ความหมายของการมีส่วนร่วมก็แตกต่างกัน เช่น นักสังคมวิทยาได้
ให้ความหมายของการมีส่วนร่วมไว้ว่า การมีส่วนร่วมนั้นเป็นการปฏิสัมพันธ์กับบุคคลอื่นใน
การศึกษาความสัมพันธ์ทางสังคม

Chapin (1990, 189 อ้างถึงใน ประสพสุข คีอินทร์ 2531 : 19) ได้ทำการศึกษาแบบ
ของการมีส่วนร่วมและได้แบ่งแบบของการมีส่วนร่วมออกเป็น 4 แบบ

1.) การมีส่วนร่วมประชุม (Attendance at Meeting)

2.) การมีส่วนร่วมออกเงิน (Financial Contribution)

3.) การมีส่วนร่วมเป็นกรรมการ (Membership on Committees)

4.) การมีส่วนร่วมเป็นผู้นำ (Position of Leadership)

ขอบเขตการมีส่วนร่วม

ปธาน สุวรรณมงคล (2526 : 2) แบ่งขอบเขตการมีส่วนร่วมของชุมชนไว้ 4 ลักษณะ คือ

1.) การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ

2.) การมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน

3.) การมีส่วนร่วมในผลประโยชน์

4.) การมีส่วนร่วมในกาประเมินผล

ไพรัตน์ เตชะรินทร์ (2525 : 72) ได้กล่าวถึงขั้นตอนของการมีส่วนร่วมในการ
ดำเนินงานให้บรรลุวัตถุประสงค์และนโยบายการพัฒนาที่กำหนด ดังนี้

1.) ร่วมทำการศึกษา ค้นคว้า ปัญหาและสาเหตุของปัญหาที่เกิดขึ้นในชุมชนรวม
ตลอดจนความต้องการของชุมชน

2.) ร่วมค้นหา สร้างรูปแบบและวิธีการพัฒนาเพื่อแก้ไข และลดปัญหาของชุมชน
หรือเพื่อสร้างสรรค์สิ่งใหม่ที่เป็นประโยชน์ต่อชุมชน หรือสนองความต้องการของชุมชน

- 3.) ร่วมวางนโยบาย หรือแผนงานหรือโครงการ หรือกิจกรรม เพื่อจัด แก้ไข และสนองความต้องการของชุมชน
- 4.) ร่วมตัดสินใจในการใช้ทรัพยากรที่มีจำกัดให้เป็นประโยชน์ต่อส่วนร่วม
- 5.) ร่วมจัดหรือปรับปรุงระบบการบริหารงานพัฒนาให้มีประสิทธิภาพและประสิทธิผล
- 6.) ร่วมการลงทุนในกิจกรรมโครงการของชุมชนตามขีดความสามารถของตนเอง และของหน่วยงาน
- 7.) ร่วมปฏิบัติตามนโยบาย แผนงาน โครงการและกิจกรรมให้บรรลุตามเป้าหมายที่วางไว้
- 8.) ร่วมควบคุม ติดตาม ประเมินผล และร่วมบำรุงรักษาโครงการและกิจกรรมที่ได้ทำไว้ทั้งโดยเอกชน และรัฐบาลให้ใช้ประโยชน์ได้ตลอดไป

จากแนวความคิดเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมดังกล่าวนี้จะเห็นได้ว่า ลักษณะการมีส่วนร่วมของประชาชนส่วนใหญ่จะไม่แตกต่างกันมากนัก แต่จะมีความแตกต่างในรายละเอียด โดยที่ผู้นำเป็นหน่วยหนึ่งของประชาชน การมีส่วนร่วมในฐานะการเป็นผู้นำในระดับท้องถิ่น จะเป็นการแสดงออกถึงทัศนคติที่มีการอนุรักษ์ซึ่งจะมีผลต่อการชักจูงใจประชาชนในท้องถิ่นนั้นให้เกิดความร่วมมือ

การมีส่วนร่วมของประชาชนขึ้นอยู่กับลักษณะของบริบทของการมีส่วนร่วม และพัฒนาขีดความสามารถในการกระจายทรัพยากรที่มีอยู่ด้วยความเสมอภาคเพื่อผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจและสังคม อาจรวมไปถึงการระดมชาวบ้านให้มีส่วนร่วมในการตัดสินใจ กำหนดปัญหา จัดลำดับความสำคัญของปัญหาและการแก้ไขปัญหาในชุมชนของตน

สาระสำคัญของการมีส่วนร่วม

ปรัชญา เวสารัชช์ (2540 : 33-35) ได้ขยายความหมายของการมีส่วนร่วมของประชาชนว่าควรจะควบคุมประเด็นดังนี้

- 1.) การมีส่วนร่วมของประชาชนควรจะควบคุมการสร้างโอกาสที่เอื้ออำนวยให้กับสมาชิกทุกคนในชุมชนและสังคมได้เข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรม ซึ่งนำไปสู่การมีอิทธิพลต่อกระบวนการพัฒนาและเอื้อให้ได้รับผลประโยชน์จากการพัฒนาที่เท่าเทียมกัน
- 2.) การมีส่วนร่วมควรจะสะท้อนการเข้าร่วมโดยความสมัครใจและเป็นประชาธิปไตย หมายความว่าทุกคนมีสิทธิเท่าเทียมกันในกรณีดังต่อไปนี้

2.1) การมีส่วนร่วมของประชาชนควรจะควบคุมการสร้างโอกาสที่เอื้ออำนวยให้สมาชิกทุกคนในชุมชนและสังคมได้ร่วมกิจกรรมซึ่งนำไปสู่อิทธิพลต่อการพัฒนาและเอื้ออำนวยให้ได้รับผลประโยชน์จากการพัฒนาที่เท่าเทียมกัน

2.2) การแบ่งสรรผลประโยชน์จากการพัฒนาที่เท่าเทียมกัน

2.3) การตัดสินใจในการกำหนดเป้าหมาย กำหนดนโยบาย กำหนดการติดตามโครงการพัฒนาทางเศรษฐกิจและสังคม

3.) เมื่อพิจารณาในแง่นี้ การมีส่วนร่วมของประชาชนอาจเป็นตัวเชื่อมโยงระหว่างส่วนที่ประชาชนลงแรงไปเพื่อการพัฒนา กับผลประโยชน์ที่ควรจะได้รับจากการลงทุนลงแรงในระดับท้องถิ่น ภูมิภาค และระดับชาติ จะช่วยให้เกิดความเชื่อมโยงระหว่างสิ่งที่ประชาชนลงทุนลงแรงไปกับผลประโยชน์ที่ควรจะได้รับ

4.) ลักษณะของการมีส่วนร่วมของประชาชนอาจผิดแปลกแตกต่างกันไปตามสภาพเศรษฐกิจของประเทศ เช่น นโยบาย โครงสร้างในการบริหารรวมทั้งลักษณะในทางเศรษฐกิจสังคมของประชาชน เพื่อดำเนินการพัฒนาและเปลี่ยนแปลงไปในทางต้องการ โดยการกระทำผ่านกลุ่มหรือองค์กรเพื่อให้บรรลุถึงความเปลี่ยนแปลงที่พึงประสงค์

การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาควรมีสาระสำคัญ 3 ประการ คือ

1.) การให้การศึกษแก่ประชาชนและเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องทุกฝ่าย เพื่อให้ประชาชนเป็นผู้มีความรู้และข้อมูลต่าง ๆ คู่ประชาชนด้วยกันและเป็นการลดช่องว่างของการสื่อความเข้าใจและความร่วมมือตลอดจนช่วยให้ประชาชนสามารถเลียนแบบ ดัดแปลง หรือสร้างสรรค์การพัฒนาด้วยตนเองได้

2.) การสร้างโครงการพัฒนาเพื่อให้เป็นแบบจำลองแบบฝึกหัดแก่ประชาชนในท้องถิ่นและเป็นการช่วยระดับมาตรฐานการใช้ชีวิตของชาวชนบทในรูปของภาพสะท้อนที่ใกล้ชิดตัวประชาชน จนทำให้มองเห็นถึงประโยชน์ของการมีส่วนร่วมได้ดีที่สุด

3.) การปรับเปลี่ยนทัศนคติ ค่านิยมของประชาชน และหน่วยงานของรัฐให้สอดคล้องกับการทำงานร่วมกันในรูปแบบและวิธีการที่มีกฎเกณฑ์ มีระบบและมีความซับซ้อน

การมีส่วนร่วมของประชาชนขึ้นอยู่กับปัจจัย 3 ประการ ดังนี้

1.) สร้างองค์กรในชนบทเพื่อเป็นตัวแทนของคนที่มีส่วนสัมพันธ์กับราชการและกลุ่มชนชั้นนำ

2.) อบรมความรู้และทักษะให้ประชาชนมีศักยภาพในการพึ่งตนเองได้ไม่ว่าจะเป็นเรื่องผู้นำระดับท้องถิ่น การบริหารหรือแม้แต่การต่อรองกับระบบราชการและกลุ่มอื่น ๆ

3.) การให้การสนับสนุนของภาครัฐในด้านการบริหาร การฝึกอบรมวิชาชีพ และให้ความช่วยเหลือในลักษณะที่เป็นส่วนหนึ่งของทรัพยากรเพื่อใช้ในชุมชน

Agbayani (1981 : 33) ได้จัดลักษณะการมีส่วนร่วมและรูปแบบไว้ดังนี้ 1) การร่วมประชุม 2) การออกความคิดเห็นและข้อเสนอแนะ 3) การตีปัญหาให้กระจ่าง 4) การออกเสียงสนับสนุนหรือคัดค้าน 5) การออกเสียง ในการเลือกตั้ง 6) การบริจาคเงิน 7) การบริจาควัตถุ 8) การช่วยเหลือด้านแรงงาน 9) การใช้โครงการที่เป็นประโยชน์ให้ถูกต้องและ 10) การช่วยเหลือโครงการ

วิธีการการมีส่วนร่วม

นิรันดร์ จงวุฒิเวศย์ (2527 : 140-141) กล่าวว่า การมีส่วนร่วมเกิดจากแนวคิดที่สำคัญ

3 ประการ คือ

1. ความสนใจ ความห่วงกังวลร่วมกันอันเกิดจากความสนใจและความห่วงกังวลส่วนบุคคลเกิดบังเอิญพ้องต้องกัน กลายเป็นความสนใจและความกังวลร่วมกันของสังคม
2. ความเดือดร้อนและความไม่พึงพอใจร่วมกันที่มีต่อสถานการณ์ที่เป็นอยู่ ผลักดันให้เกิดการรวมกลุ่มเพื่อวางแผน และลงมือกระทำร่วมกัน
3. การตกลงใจร่วมกันที่จะเปลี่ยนแปลงกลุ่มหรือชุมชนไปในทิศทางที่พึงปรารถนาในการตัดสินใจร่วมกัน ต้องมีระดับรุนแรงมากพอที่จะทำให้เกิดความคิดริเริ่ม กระทำการที่สนองตอบความเห็นชอบของคนส่วนใหญ่ที่เกี่ยวข้องกับกิจกรรมนั้น ๆ

นิรันดร์ จงวุฒิเวศย์ (2527 : 183) ยังอ้างถึงวิธีการการมีส่วนร่วมว่า หมายถึง การเกี่ยวข้องทางด้านจิตใจและอารมณ์ (Mental and Emotional Involvement) ของบุคคลหนึ่งในสถานการณ์กลุ่ม (Group Situation) ซึ่งผลของการเกี่ยวข้องดังกล่าวเป็นเหตุเร้าให้กระทำ (Contribution) บรรลุจุดมุ่งหมายของกลุ่มนั้นกับทำให้เกิดความรู้สึกร่วมรับผิดชอบกับกลุ่มด้วย

การมีส่วนร่วมของประชาชนมี 5 ประการ

- 1.) รัฐจะต้องมีการยอมรับแนวคิดการมีส่วนร่วมของประชาชนก่อนในขั้นต้นและบรรจุหลักการนี้ไว้ในนโยบายต่าง ๆ ด้วย
- 2.) ประชาชนต้องมีพื้นฐานองค์กรของประชาชนที่เป็นตัวแทนในการเจรจาต่อรองกลุ่มผลประโยชน์กลุ่มบุคคลและกลุ่มอื่น ๆ ได้
- 3.) ประชาชนต้องมีแนวคิดเป็นอิสระในการริเริ่มการตัดสินใจในระดับท้องถิ่นและเพื่อที่จะกำหนดกิจกรรมของตนเอง
- 4.) ชุมชนท้องถิ่นต้องมีการไหลเวียนของข่าวสารและความรู้ใหม่ ๆ โดยเฉพาะหลักการและปรัชญาของการพัฒนา เทคนิควิธีการจัดสรรทรัพยากรและความรู้ทางการบริหารงาน

5.) ชุมชนจะต้องได้รับการสนับสนุนวัสดุอุปกรณ์และเทคนิคที่จำเป็น
ลักษณะสำคัญในวิธีการมีส่วนร่วม

- 1.) เข้าร่วมดำเนินการด้วยความพยายามในการพัฒนา
- 2.) ได้รับส่วนแบ่งในผลประโยชน์ของการกระทำตามที่ควรจะเป็น
- 3.) มีส่วนร่วมในการตัดสินใจในการกำหนดเป้าหมาย นโยบาย การวางแผน
รวมทั้งดำเนินกิจกรรมในโครงการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม

ระดับการมีส่วนร่วม

อลิน รพีพัฒน์ (2527 : 107-111) ได้กำหนดช่วงจังหวะและแบ่งระยะการมีส่วนร่วมของ
ประชาชนในชุมชนไว้ดังนี้

- 1.) การร่วมค้นหาปัญหา สาเหตุของปัญหา ตลอดจนแนวทางแก้ไข
 - 2.) การร่วมตัดสินใจเลือกแนวทางและวางแผนพัฒนาแก้ไขปัญหา
 - 3.) การร่วมปฏิบัติงานในกิจกรรมการพัฒนาตามแผน
 - 4.) การร่วมประเมินผลกิจกรรมการพัฒนา
- การให้ประชาชนเป็นผู้คิดค้นปัญหา วางแผนที่จะแก้ไข และดำเนินการแก้ไขปัญหาคด้วย
ตนเอง ไม่ใช่เป็นการกำหนดจากภายนอกแล้วให้ประชาชนมาเข้าร่วมในกิจกรรมหนึ่ง ๆ ทุกอย่าง
ประชาชนต้องคิดขึ้นมาเอง เพื่อเปิดโอกาสให้ประชาชนได้มีส่วนร่วมอย่างแท้จริง และเป็นการ
พัฒนาขีดความสามารถในการพึ่งตนเองสร้างความเชื่อมั่นในตนเองของประชาชน ในการแก้ปัญหา
ต่าง ๆ

เจิมศักดิ์ ปิ่นทอง (2528 : 48) ได้แบ่งขั้นตอนของการมีส่วนร่วมของประชาชนไว้เป็น 4
ขั้นตอน คือ

- 1.) การมีส่วนร่วมในการค้นหาปัญหา และสาเหตุของปัญหาของชาวชนบท
- 2.) การมีส่วนร่วมในการวางแผนดำเนินกิจกรรม
- 3.) การมีส่วนร่วมในการลงทุนและปฏิบัติงาน
- 4.) การมีส่วนร่วมในการติดตามและประเมินผล

การที่ประชาชนได้เข้าร่วมในกิจกรรมตั้งแต่ขั้นแรกคือการค้นหาปัญหาและสาเหตุเมื่อ
พบสาเหตุของปัญหาก็ร่วมในการวางแผนงานเพื่อแก้ไขปัญหา ร่วมในการลงทุนและปฏิบัติไม่ว่า
จะเป็นการลงทุนด้วยเงิน แรงงาน หรือวัสดุอุปกรณ์ และต้องร่วมติดตามประเมินผลงานด้วย

10. แนวคิดการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์

การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ คือ การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ หรือการท่องเที่ยวเชิงนิเวศมาจากคำภาษาอังกฤษว่า Ecotourism หมายถึง การท่องเที่ยวรูปแบบหนึ่งที่เกี่ยวข้องกับการเดินทางไปยังแหล่งธรรมชาติและแหล่งวัฒนธรรมอย่างมีความรับผิดชอบ โดยไม่ก่อให้เกิดการรบกวนหรือความเสียหายแก่ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมแต่มีวัตถุประสงค์อย่างมุ่งมั่นเพื่อชื่นชม ศึกษา เรียนรู้ และเพลิดเพลินไปกับทัศนียภาพ พืชพรรณและสัตว์ป่า ตลอดจนลักษณะทางวัฒนธรรมที่ปรากฏในแหล่งธรรมชาตินั้น อีกทั้งช่วยสร้างโอกาสทางเศรษฐกิจที่ส่งผลให้การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมเกิดประโยชน์ต่อชุมชนอีกด้วย

ปัจจุบันการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ได้รับการผลักดันและส่งเสริมให้เป็นองค์ประกอบสำคัญอย่างหนึ่งของการพัฒนาอย่างยั่งยืน และยังสามารถใช้เป็นเครื่องมือ หรือมาตรการหนึ่งในการส่งเสริมเพื่อการอนุรักษ์ทรัพยากรชีวภาพซึ่งมีแนวโน้มว่าจะลดน้อยหรือเสื่อมโทรมลงอันเป็นผลมาจากการพัฒนาทางเศรษฐกิจและสังคมของประเทศการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์เป็นแนวคิดที่มีสาเหตุจากการบรรจบของแนวโน้มในด้านการอนุรักษ์และแนวโน้มแห่งการเปลี่ยนแปลงด้านอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว กล่าวคือ ในช่วงทศวรรษที่ผ่านมาประเทศต่างๆ โดยเฉพาะประเทศที่กำลังพัฒนาทั้งหลายได้พยายามผสมผสานเรื่องของการอนุรักษ์กับการพัฒนาเศรษฐกิจโดยการใช้ประโยชน์พื้นที่อนุรักษ์ให้เป็นแหล่งพัฒนาทางเศรษฐกิจและสังคมควบคู่ไปกับการสงวนรักษาระบบนิเวศตามธรรมชาติ โดยส่งเสริมให้มีการท่องเที่ยวในพื้นที่อนุรักษ์ ด้วยความเชื่อว่าการท่องเที่ยวดังกล่าวนี้ จะเป็นทางเลือกหนึ่งที่เปิดโอกาสให้มีการจ้างงานและสร้างรายได้จำนวนมากทั้งในระดับท้องถิ่นและระดับชาติ ซึ่งจะเป็นแรงจูงใจให้แก่ราษฎรในชนบทให้ตระหนักถึงความสำคัญและช่วยสนับสนุนการสงวนรักษาพื้นที่อนุรักษ์และทรัพยากรธรรมชาติ

สำหรับแนวโน้มการเปลี่ยนแปลงอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวนั้น พบว่าในช่วง 7-8 ปีที่ผ่านมา มนุษย์มีความต้องการการท่องเที่ยวในรูปแบบผจญภัยมากขึ้น รวมทั้งการได้เข้าไปมีส่วนร่วมและสัมผัสธรรมชาติอย่างแท้จริง นอกจากนี้นักท่องเที่ยวธรรมชาติมีความต้องการที่จะศึกษาเรียนรู้เกี่ยวกับสถานที่ที่ไปเยือน ทั้งในด้านระบบนิเวศ ชนิดพันธุ์พืชและสัตว์ที่ได้พบเห็น รวมถึงประเด็นปัญหาด้านการอนุรักษ์ การเปลี่ยนแปลงดังกล่าวนี้มีสาเหตุสำคัญจากการตื่นตัวและให้ความสนใจในเรื่องคุณภาพสิ่งแวดล้อมและการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติที่เป็นปัญหาในประเศต่างๆ ทั่วโลก

1. วัตถุประสงค์ของการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์

วัตถุประสงค์ของการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์มีความแตกต่างอย่างชัดเจนจากการท่องเที่ยวทั่วไป กล่าวคือการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์มุ่งเน้นในด้านการท่องเที่ยวควบคู่กับการดูแลรักษาและคงไว้ซึ่งคุณภาพสิ่งแวดล้อมของแหล่งท่องเที่ยว การเพิ่มพูนประสบการณ์ที่มีคุณค่าให้แก่นักท่องเที่ยว การพัฒนาจิตสำนึกและความเข้าใจของนักท่องเที่ยวในการทำคุณประโยชน์ให้แก่สิ่งแวดล้อมและเศรษฐกิจ และการปรับปรุงคุณภาพชีวิตของชุมชนที่แหล่งท่องเที่ยวตั้งอยู่นอกจากนี้ ยังมุ่งเน้นด้านการส่งเสริมการท่องเที่ยวที่เกี่ยวข้องกับวิถีชีวิตความเป็นอยู่ที่น่าสนใจของชุมชนท้องถิ่นดั้งเดิมที่ปรากฏในพื้นที่แหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ เพื่อเปิดโอกาสให้มีการศึกษาเรียนรู้และสร้างความพึงพอใจเกี่ยวกับความหลากหลายและวิวัฒนาการทางวัฒนธรรมของกลุ่มชนเหล่านั้นด้วย

2. ความสำคัญของการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์

การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์มีองค์ประกอบสำคัญที่ควรพิจารณาอยู่ 3 ประการ คือ การสร้างจิตสำนึกเกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ความพึงพอใจของนักท่องเที่ยว และการมีส่วนร่วมของชุมชน การสร้างจิตสำนึกเกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมเป็นปัจจัยพื้นฐานสำคัญแหล่งท่องเที่ยวธรรมชาติและระบบนิเวศ หากปัจจัยข้างต้นได้รับผลกระทบกระเทือนจากการใช้ประโยชน์ในรูปแบบใดก็ตาม โอกาสที่จะเกิดความเสื่อมโทรมหรือถูกทำลายจนด้อยคุณค่าไปก็มีอยู่สูง ดังนั้นการให้ความรู้ความเข้าใจให้แก่นักท่องเที่ยว พร้อมทั้งการสร้างจิตสำนึกในการปกป้องรักษาธรรมชาติแวดล้อมระหว่างการเดินทางท่องเที่ยวจึงเป็นสิ่งจำเป็น รวมถึงการสร้างจิตสำนึกด้านการอนุรักษ์ให้กับราษฎรท้องถิ่น มัคคุเทศก์ และเจ้าหน้าที่ของรัฐที่ดูแลรับผิดชอบแหล่งท่องเที่ยวอีกด้วยวิธีการสร้างจิตสำนึกในด้านการอนุรักษ์สำหรับการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ที่นิยมใช้กันโดยทั่วไป ได้แก่ การจัดทำโปรแกรมสื่อความหมายธรรมชาติ เช่น การจัดตั้งศูนย์สื่อความหมายธรรมชาติในแหล่งท่องเที่ยว การจัดเอกสารสิ่งพิมพ์ที่จำเป็นต่อการศึกษาเรียนรู้ การจัดนิทรรศการ/แผ่นป้ายบรรยายตามจุดท่องเที่ยวต่างๆ การจัดทำเส้นทางเดินป่าศึกษาธรรมชาติ รวมถึงการฝึกอบรมมัคคุเทศก์และเจ้าหน้าที่ให้สามารถชี้แนะและอธิบายเกี่ยวกับธรรมชาติและนิเวศวิทยาของสิ่งต่างๆ ที่นักท่องเที่ยวพบเห็นความพึงพอใจของนักท่องเที่ยว นักท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ส่วนใหญ่เป็นผู้ที่มีความสนใจที่จะศึกษาเรียนรู้เกี่ยวกับธรรมชาติในลักษณะต่างๆ ทั้งสภาพภูมิทัศน์ตามธรรมชาติตลอดจนแหล่งท่องเที่ยวธรรมชาติที่ยากลำบากต่อการเดินทางและทำหาย นักท่องเที่ยวกลุ่มนี้จึงต้องการการบริการและสิ่งอำนวยความสะดวกที่ให้ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับธรรมชาติในแง่มุม

ต่างๆ ทั้งในระดับกว้างและระดับลึกซึ่ง ซึ่งเป็นเสมือนการเพิ่มพูนประสบการณ์และได้รับความพึงพอใจในการท่องเที่ยวการมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่น การท่องเที่ยวมีบทบาทสำคัญต่อการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของชุมชนท้องถิ่นในระยะยาว และขณะเดียวกันการท่องเที่ยวมีผลต่อการคงอยู่ของธรรมชาติแวดล้อม ดังนั้นการเปิดโอกาสให้ชุมชนท้องถิ่นมีส่วนร่วมในกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์จะช่วยให้ชุมชนได้รับผลประโยชน์จากการท่องเที่ยวทั้งทางตรงและทางอ้อม และทำให้ชุมชนท้องถิ่นตระหนักถึงคุณค่าและความสำคัญของแหล่งท่องเที่ยวธรรมชาติ และลดการพึ่งพาทรัพยากรธรรมชาติลง ซึ่งนับว่าเป็นวิธีการหนึ่งในการส่งเสริมการอนุรักษ์ ซึ่งมีความสำคัญต่อสังคมส่วนรวมระดับประเทศ

3. กิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์

การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์เป็นกิจกรรมที่เอื้อให้เกิดประสบการณ์เรียนรู้แก่นักท่องเที่ยวและไม่ทำลายสิ่งแวดล้อม อาทิเช่น กิจกรรมการเดินป่า กิจกรรมศึกษาธรรมชาติ กิจกรรมถ่ายรูปธรรมชาติ บันทึกเทปวิดีโอเทปเสียงธรรมชาติ กิจกรรมส่อง/ ดูนก กิจกรรมศึกษา/ เที่ยวถ้ำ หรืออาจเป็นกิจกรรมประเภทตื่นเต้นผจญภัยหรือชื่นชมธรรมชาติก็ได้การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์เป็นกิจกรรมที่เอื้อให้เกิดประสบการณ์เรียนรู้แก่นักท่องเที่ยว และไม่ทำลายสิ่งแวดล้อม อาทิเช่น กิจกรรมการเดินป่า กิจกรรมศึกษาธรรมชาติ กิจกรรมถ่ายรูปธรรมชาติ บันทึกเทปวิดีโอเทปเสียงธรรมชาติ กิจกรรมส่อง/ ดูนกกิจกรรมศึกษา/ เที่ยวถ้ำ หรืออาจเป็นกิจกรรมประเภทตื่นเต้นผจญภัยหรือชื่นชมธรรมชาติก็ได้จากที่กล่าวมาข้างต้น การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ เป็นแนวคิดที่จะทำให้อัตราการการท่องเที่ยวช่วยส่งเสริมการศึกษาธรรมชาติและการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม การส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์จะช่วยสร้างรายได้ และยังเป็นการสร้างงานให้กับประชาชนในท้องถิ่นเพื่อเพิ่มรายได้ เมื่อประชาชนในท้องถิ่นมีรายได้เพิ่มขึ้นจากกิจกรรมการท่องเที่ยว ก็จะช่วยลดความจำเป็นในการพึ่งพาทรัพยากรธรรมชาติเพื่อดำรงชีพ ด้วยเหตุผลดังกล่าวการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์จึงเป็นวิธีการหนึ่งที่จะทำให้การพัฒนาเศรษฐกิจการท่องเที่ยว และการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม สามารถดำเนินควบคู่กันไปได้ หรืออาจกล่าวได้ว่า การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์เป็นรูปแบบหนึ่งของการพัฒนาที่ยั่งยืน

11. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ปรียาภรณ์ พรหมพิทักษ์ (2527) ได้ ศึกษาความคิดเห็นของนักท่องเที่ยวต่อแผนการพัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวกบริเวณอุทยานแห่งชาติภู กระดึง จังหวัดเลย พบว่าโดยเฉลี่ยนักท่องเที่ยวเห็นด้วยกับแผนการพัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวกบริเวณอุทยานแห่งชาติภูกระดึงเกี่ยวกับตัวแปรเพศ อายุ รายได้ เวลาที่พักผ่อน และระยะการเดินทางจากที่อยู่อาศัย พบว่า ไม่มีผล

ต่อความคิดเห็นของนักท่องเที่ยวเกี่ยวกับแผนการพัฒนาลำน้ำความสะอาด ทั้งแผนรวมและแผนแต่ละด้าน แต่สถานภาพสมรส การศึกษา อาชีพ ขนาดกลุ่ม และประเภทของกลุ่มเดินทาง มีผลต่อความคิดเห็นของนักท่องเที่ยวเกี่ยวกับแผนดังกล่าวอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

พันทิพา โฉมประดิษฐ์(2530) ได้ศึกษาความคิดเห็นของนักท่องเที่ยวที่มีต่อแผนการพัฒนาลำน้ำความสะอาดบริเวณอุทยานแห่งชาติเขาใหญ่ พบว่า นักท่องเที่ยวที่มีความแตกต่างกันทางด้านเพศอายุ สถานภาพสมรส การศึกษา ระยะการเดินทางจากที่อยู่อาศัย ประเภทของกลุ่มเดินทาง ความถี่ในการเข้าร่วมกิจกรรมนี้ นทนาการกลางแจ้งในรอบปี และความสนใจในประเภทของกิจกรรมกลางแจ้งบริเวณอุทยานแห่งชาติ เขาใหญ่ มีความคิดเห็นที่ไม่แตกต่างกันต่อการพัฒนาลำน้ำความสะอาด แต่มีความคิดเห็นแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติต่อแผนการพัฒนาลำน้ำความสะอาดเฉพาะด้าน

สุรีพร ภักธพรนนท์(2541) ได้ศึกษาทัศนคติของนักท่องเที่ยวที่มีต่อการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ กรณีศึกษาอุทยานแห่งชาติในจังหวัดกาญจนบุรี โดยศึกษาตัวแปร ภูมิฐานะ เพศ อายุ สถานภาพสมรส การศึกษา อาชีพ รายได้ การได้รับข้อมูลข่าวสาร จำนวนครั้งของการท่องเที่ยวต่อปี ประสบการณ์การมีส่วนร่วมด้านสิ่งแวดล้อม ลักษณะการท่องเที่ยว และความรู้เกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ ผลการศึกษาพบว่ากลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีความรู้เกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ระดับปานกลาง โดยมีความรู้เรื่องเป้าหมาย วัตถุประสงค์ของการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์มากกว่าความรู้เรื่องการจัดการ การมีส่วนร่วมของประชาชน มีทัศนคติต่อการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์เชิงบวก หรือส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ระดับปานกลางถึงสูง โดยมีทัศนคติต่อการให้สิ่งแวดล้อมศึกษาในทิศทางบวกสูงสุด ผลการทดสอบความเป็นอิสระต่อกัน พบว่าทัศนคติต่อการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ของนักท่องเที่ยวในอุทยานแห่งชาติของจังหวัดกาญจนบุรีแตกต่างกันตามสถานภาพสมรส การศึกษา และความรู้เกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ แต่ไม่แตกต่างกันตามภูมิฐานะ เพศ อายุ อาชีพ รายได้ การได้รับข่าวสารประสบการณ์การมีส่วนร่วมด้านสิ่งแวดล้อม จำนวนครั้งของการท่องเที่ยวต่อปี และลักษณะการท่องเที่ยวอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ

อภิวรรณ เกียงขวา. (2534) ได้ทำการศึกษาเกี่ยวกับความคิดเห็นของนักท่องเที่ยวเกี่ยวกับการปรับปรุงและพัฒนาสถานที่พักผ่อน ในอุทยานแห่งชาติเขาใหญ่ พบว่า นักท่องเที่ยวส่วนใหญ่มีความพึงพอใจในสภาพธรรมชาติ แต่ต้องการให้มีการปรับปรุงซ่อมแซมสิ่งอำนวยความสะดวกให้อยู่ในสภาพพร้อมใช้งาน ปลอดภัย และกลมกลืนกับสภาพแวดล้อม

ช่อเพชร ทิณพรรณ(2541) ทำการศึกษาเรื่องสภาพเศรษฐกิจ สังคมของนักท่องเที่ยวที่มีความสัมพันธ์กับการประกอบกิจกรรมท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ในอุทยานแห่งชาติเขาใหญ่ จากการศึกษาพบว่า การประกอบกิจกรรมเดินป่า มีความสัมพันธ์กับ เชื้อชาติ รายได้ และผู้ร่วมเดินทางท่องเที่ยว

การประกอบกิจกรรมศึกษารวมชาติ มีความสัมพันธ์กับ รายได้ การประกอบกิจกรรม คุณก/สัตว์ป่า มีความสัมพันธ์กับ อายุ และระดับการศึกษา กิจกรรมส่องสัตว์ โดยใช้สปอร์ตไลท์ มีความสัมพันธ์กับระดับการศึกษาและกิจกรรมพักผ่อนด้วยกัน มีความสัมพันธ์กับเชื้อชาติ ระดับการศึกษา และกลุ่มผู้ร่วมเดินทาง

สฤณฎ์ แสงอรุณ(2541) ได้ศึกษาศักยภาพและแนวทางการจัดการอุทยานแห่งชาติ เพื่อการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ กรณีศึกษาอุทยานแห่งชาติอ่าวพังงา จังหวัดพังงา จากการวิจัยพบว่า อุทยานแห่งชาติอ่าวพังงา มีศักยภาพสูงต่อการเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ สำหรับแนวทางในการจัดการควรมีการพัฒนาบุคลากร ปรับปรุงระบบสื่อความหมายและการให้บริการนักท่องเที่ยว เน้นสร้างความร่วมมือ และประสานงานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ทั้งภาครัฐ เอกชน และชุมชน ท้องถิ่นส่งเสริมกิจกรรมท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ให้หลากหลายมากขึ้น และมีการติดตามประเมินผลอย่างต่อเนื่อง

ฉลอง น้อยฉิม. (2542) ได้ศึกษาการพัฒนาคู่มือสื่อความหมายธรรมชาติและประวัติศาสตร์เพื่อการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในอุทยานแห่งชาติภูหินร่องกล้า ผลการวิจัยพบว่า คู่มือสื่อความหมายธรรมชาติและประวัติศาสตร์เพื่อการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในอุทยานแห่งชาติภูหินร่องกล้า มีประสิทธิภาพสามารถเพิ่มความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับสภาพธรรมชาติและประวัติศาสตร์ ในอุทยานแห่งชาติภูหินร่องกล้าของนักท่องเที่ยวการพัฒนา และผลิตคู่มือ เพื่อให้นักท่องเที่ยวใช้ศึกษาเรียนรู้เกี่ยวกับสภาพธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ในพื้นที่อุทยานชาตินั้น เป็นสิ่งจำเป็นอย่างยิ่ง เพราะสื่อประเภทนี้ สามารถเพิ่มความรู้ความเข้าใจแก่นักท่องเที่ยวได้ อันเป็นหนทางหนึ่ง ที่จะช่วยทำให้เกิดจิตสำนึกที่ดี ในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมได้

ดวงดา จตุพร(2543) ได้ศึกษาประสิทธิผลของการนำนโยบายไปปฏิบัติ : ศึกษาเฉพาะกรณีมีการท่องเที่ยวไทย 2541 – 2542 พบว่า ผู้ที่อยู่ในธุรกิจท่องเที่ยว มีความเห็นว่านโยบายดังกล่าวประสบผลสำเร็จมาก ในการนำเสนอข้อมูลเกี่ยวกับประเทศไทย โดยเฉพาะอย่างยิ่งกลยุทธ์ทางการตลาด การโฆษณา เพื่อให้ได้มาซึ่งนักท่องเที่ยวที่มีศักยภาพ อย่างไรก็ตามบริษัทนำเที่ยวภายในประเทศที่มีขนาดเล็กและขนาดกลาง ได้รับผลประโยชน์จากโครงการนี้ค่อนข้างน้อย ในขณะที่บริษัทนำเที่ยวขนาดใหญ่ ที่มีการร่วมลงทุนกับต่างชาติ ได้รับผลประโยชน์มากกว่า นอกจากนี้ความพยายามของ ททท. ที่จะพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวใหม่ และการให้บริการที่ประทับใจนั้น ยังไม่น่าพึงพอใจมากนัก

นิกร เกลี้ยงพิบูลย(2544) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง ความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวต่อการพัฒนาสวนพฤกษศาสตร์ จังหวัดสระบุรี ผลการศึกษาพบว่า เพศ อายุ ระดับการศึกษา ภูมิฐานะ สถานภาพสมรส อาชีพรอง รายได้ จำนวนครั้งที่เคยมาเที่ยว แหล่งข้อมูลรับข้อมูลข่าวสาร

วัตถุประสงค์ในการมาเที่ยว และระยะเวลาในการเดินทาง เป็นปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความพึงพอใจของนักท่องเที่ยว ส่วน อาชีพหลัก ประสบการณ์ของนักท่องเที่ยว เป็นปัจจัยที่ไม่มีอิทธิพลต่อความพึงพอใจของนักท่องเที่ยว

พนิตดา สิงห์ครา (2544: บทคัดย่อ) ได้ทำการศึกษาถึง ศักยภาพของชุมชนในการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศแบบโฮมสเตย์ บ้านห้วยอี ตำบลปูลึง อำเภอเมือง จังหวัดเมืองฮ่องสอน ซึ่งผลการศึกษาพบว่า การท่องเที่ยวแบบโฮมสเตย์ คือ การท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่นักท่องเที่ยวจะพักแรมในชุมชน เหมือนเป็นสมาชิกในครอบครัว เพื่อเรียนรู้วิถีชีวิต แลกเปลี่ยนประสบการณ์ เรียนรู้วัฒนธรรม โดยชุมชนบ้านห้วยอีนี้ได้ดำเนินธุรกิจด้านการท่องเที่ยวมากกว่า 4 ปีแล้ว สามารถทำรายได้เสริมให้สมาชิกได้ประมาณ 200-600 บาทต่อเดือน ซึ่งเป็นรายได้ที่เป็นที่พอใจของชุมชน เพราะการจัดการการท่องเที่ยวไม่ได้เข้าไปทำลายทรัพยากรธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม วัฒนธรรม และวิถีชีวิตที่เป็นแบบแผนดั้งเดิมของชุมชน

พิกุล สิทธิประเสริฐกุล (2543: บทคัดย่อ) ได้ทำการศึกษาถึง การจัดการการท่องเที่ยวเพื่อการอนุรักษ์ของ อำเภอปางมะผ้า จังหวัดแม่ฮ่องสอน ซึ่งผลการศึกษาพบว่า การจัดการการท่องเที่ยวเพื่อการอนุรักษ์นั้น จะต้องคำนึงถึงหลักคิด 3 ประการ คือ เห็นประโยชน์ท้องถิ่นเป็นสำคัญ เพิ่มพลังการต่อรองให้กับชุมชน และไม่ทิ้งฐานการเกษตร ซึ่งหลักคิดทั้ง 3 ประการนี้ใช้เป็นพื้นฐาน ในการแสวงหารูปแบบการท่องเที่ยวเพื่อการอนุรักษ์ คือ ต้องเริ่มจากการทำความเข้าใจ เรื่องการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ในทุกภาคที่เกี่ยวข้อง เพื่อนำไปสู่การร่วมกันกำหนดรูปแบบการท่องเที่ยวเพื่อการอนุรักษ์ โดยต้องมีกระบวนการให้ทุกภาคได้เข้าร่วมในการกำหนดรูปแบบได้อย่างเทียมกันและสุดท้าย จึงเป็นการแบ่งบทบาทกันเพื่อเสริมจุดแข็งของแต่ละภาคในการจัดการการท่องเที่ยว

รัชชัย รัตนซ้อน (2542: 82-90) ได้ทำการศึกษาถึง การจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของชุมชนบนที่สูง โดยทำการศึกษาในพื้นที่บ้านห้วยอี ตำบลปูลึง อำเภอเมือง จังหวัดแม่ฮ่องสอน ซึ่งผลการศึกษาพบว่า เหตุผลที่ชุมชนบ้านห้วยอีสามารถจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศได้อย่างมีประสิทธิภาพนั้น เนื่องจากชุมชนสามารถที่จะคงไว้ซึ่งพื้นฐานดั้งเดิมของวัฒนธรรมชุมชน ในด้านระบบคุณค่า ระบบการผลิต และระบบความสัมพันธ์ของชุมชน ทำให้ชุมชนเกิดการเรียนรู้ที่จะจัดการการท่องเที่ยวอย่างสัมพันธ์กันกับวัฒนธรรมชุมชน

สุทิพย์ อบอุ่น (2541: บทคัดย่อ) ได้ทำการศึกษาถึง ศักยภาพของชุมชนท้องถิ่นในการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ ศึกษาเฉพาะกรณี : เส้นทางสายสาหร่ายน้ำจืด ซึ่งผลการศึกษาพบว่าปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับระดับศักยภาพในการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ประกอบด้วย ปัจจัยส่วนบุคคล ปัจจัยภายในชุมชน และปัจจัยด้านสถานการณ์สิ่งแวดล้อม และพบว่า กลุ่มตัว

อย่างมีความรู้ ความเข้าใจด้านการท่องเที่ยวเชิงนิเวศเป็นอย่างดี มีการบริหารจัดการและมีส่วนร่วมในเครือข่ายการท่องเที่ยวของชุมชนและรัฐ จะเป็นกลุ่มตัวอย่างที่มีศักยภาพมากกว่ากลุ่มตัวอย่างที่ไม่มีความรู้ ความเข้าใจด้านการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ขาดการบริหารจัดการและไม่มีส่วนร่วมในเครือข่ายการท่องเที่ยวของชุมชนและรัฐ

สมศักดิ์ เตชะเอราวัณ (2544: บทคัดย่อ) ได้ทำการศึกษาถึง การจัดการธุรกิจบ้านพักแบบชุมชนมีส่วนร่วม : กรณีศึกษาบ้านแม่กำปอง กิ่งอำเภอแม่ออน จังหวัดเชียงใหม่ ซึ่งผลการศึกษา พบว่า การท่องเที่ยวเชิงนิเวศของหมู่บ้านกำปองมีศักยภาพและความพร้อมอยู่ในระดับดี ทั้งในด้านสิ่งดึงดูดใจ ด้านสิ่งอำนวยความสะดวก และความสามารถในการเข้าถึง แต่มีข้อจำกัดในด้านกายภาพ ที่ไม่สามารถรองรับนักท่องเที่ยวจำนวนมากได้ ส่วนศักยภาพและความพร้อมในการดำเนินงาน การมีส่วนร่วมของชุมชน สิ่งอำนวยความสะดวก การให้บริการ ความปลอดภัย และการตลาด อยู่ในระดับที่สามารถให้บริการแก่นักท่องเที่ยวได้เป็นอย่างดี

บทที่ 3

วิธีการดำเนินการวิจัย

การศึกษาวิจัยในหัวข้อเรื่องการมีส่วนร่วมของชุมชนในการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์บ้านเกิดโง้ง เมืองประทุมพอนแขวงจำปาสัก สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้กำหนดวัตถุประสงค์ คือศึกษาการมีส่วนร่วมของชุมชนในการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ให้คงอยู่ตลอดไปและเป็นการศึกษาปัญหาและอุปสรรคในการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ ซึ่งผู้วิจัยได้กำหนดขั้นตอนในการทำวิจัยดังต่อไปนี้

1. ขั้นการเก็บและรวบรวมข้อมูล
2. ขั้นการวิเคราะห์ข้อมูล
3. ขั้นการนำเสนอผลการศึกษา

ขั้นการเก็บและรวบรวมข้อมูล

ประชากรที่ใช้ในการวิจัยประกอบด้วย ประชาชนบ้านเกิดโง้งเมืองประทุมพอน แขวงจำปาสัก สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว คณะกรรมการหมู่บ้านท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ นักท่องเที่ยวที่เข้ามาท่องเที่ยวในระหว่างเดือนตุลาคม พ.ศ. 2550 จนถึงเดือนมกราคม พ.ศ. 2551 เป็นเวลา 4 เดือน ผู้นำที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการ ประกอบด้วยนายบ้านและผู้ช่วยนายบ้าน เมืองประทุมพอน แขวงจำปาสัก สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว

ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ใช้แบบสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง จำนวน 2 ชุด ได้แก่

ชุดที่ 1 แนวทางการสัมภาษณ์เป็นการสัมภาษณ์ประชาชนบ้านเกิดโง้ง ผู้นำที่เป็นทางการและผู้นำที่ไม่เป็นทางการ ผู้รู้ ผู้อาวุโสที่อยู่ในชุมชนซึ่งประเด็นหลักเกี่ยวกับประวัติศาสตร์ความเป็นมาของชุมชน สภาพเศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรม ตลอดจนการเปลี่ยนแปลงทางด้านโครงสร้างต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นกับชุมชน

ชุดที่ 2 แนวทางการสัมภาษณ์ที่มุ่งตอบวัตถุประสงค์ของการวิจัย ซึ่งออกแบบเครื่องมือในการสัมภาษณ์ ผู้นำที่เป็นทางการและผู้นำที่ไม่เป็นทางการ นักท่องเที่ยวที่ได้เดินทางมาท่องเที่ยวในบ้านเกิดโง้ง คณะกรรมการโครงการหมู่บ้านท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ และประชาชนบ้านเกิดโง้ง เมืองประทุมพอน แขวงจำปาสัก สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว ซึ่ง

ประเด็นหลักประกอบด้วยสภาวะเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรมของชุมชน ระบบการจัดการของชุมชน การเปลี่ยนแปลงและแนวคิดของคนในชุมชนที่มีผลต่อความสัมพันธ์ของชุมชนกับการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ การมีส่วนร่วมของชุมชนในการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ แนวคิดจากคนในชุมชนที่มีผลต่อแนวทางในการจัดการ การมีรายได้ของชุมชนและการรักษาขนบธรรมเนียม ประเพณีให้คงอยู่ตลอดไป ตลอดจนแนวทางการสัมภาษณ์ถึงปัญหาและอุปสรรคของการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์

ในการเก็บและรวบรวมข้อมูล เป็นการเก็บข้อมูลจากเอกสารและภาคสนาม ดังนี้

1. การเก็บและรวบรวมข้อมูลเอกสาร

ผู้วิจัยทำการเก็บรวบรวมข้อมูลจากเอกสารทางวิชาการ วารสาร สื่ออิเล็กทรอนิกส์ อินเทอร์เน็ต หนังสือพิมพ์ และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

2. การเก็บและรวบรวมข้อมูลภาคสนาม

ผู้วิจัยทำการเก็บข้อมูลภาคสนามใช้วิธีการสัมภาษณ์และสังเกต ซึ่งการเก็บข้อมูลภาคสนามผู้วิจัยได้เลือกผู้ให้ข้อมูลหลักและทำการเก็บรวบรวมข้อมูลครั้งนี้คือการเก็บข้อมูลเกี่ยวกับสภาพทั่วไปของชุมชนผู้วิจัยได้เลือกผู้ให้ข้อมูลหลัก ดังนี้ผู้นำชุมชน ผู้รู้ ผู้อาวุโส เพื่อให้ได้มาซึ่งข้อมูลเกี่ยวกับสภาพทั่วไป ประวัติศาสตร์ของชุมชน สภาพเศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรม ข้อมูลเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของชุมชนเกี่ยวกับการเพื่อการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ ซึ่งผู้วิจัยได้เลือกผู้ให้ข้อมูลหลัก ดังนี้คือผู้นำที่เป็นการและผู้นำที่ไม่เป็นทางการ คณะกรรมการ โครงการหมู่บ้านท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ นักท่องเที่ยวที่ได้เดินทางมาท่องเที่ยวในบ้าน เพื่อให้ได้มาซึ่งข้อมูลเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของชุมชนในการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ รูปแบบของ ปัญหาและอุปสรรคของการเพื่อการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ ซึ่งการเก็บข้อมูลแต่ละครั้งผู้วิจัยจะหลีกเลี่ยงการสัมภาษณ์ที่สร้างความอึดอัดกับผู้ให้ข้อมูล นอกจากนั้นผู้วิจัยยังใช้การสังเกตแบบมีส่วนร่วมคือการที่ผู้วิจัยได้เข้าไปสังเกตรูปแบบการดำเนินกิจกรรม การมีส่วนร่วมของชุมชน หากการสังเกตผู้วิจัยเกิดข้อสงสัยก็จะใช้วิธีการสัมภาษณ์เจาะลึก เพื่อให้ได้มาซึ่งข้อมูลที่สามารถตอบวัตถุประสงค์ของการวิจัยครั้งนี้

ในการเก็บข้อมูลแต่ละครั้งผู้วิจัยกำหนดไว้ว่าต้องการข้อมูลเพื่อตอบคำถามหลักของการวิจัยและเพื่อตอบวัตถุประสงค์ของการวิจัย เมื่อทำการเก็บข้อมูลและได้ข้อมูลมาแต่ละครั้งผู้วิจัยจะทำการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ของข้อมูลนั้น แล้วตรวจสอบข้อมูลที่ได้มาจากแต่ละครั้งว่ามีความสอดคล้องกันหรือไม่ และข้อมูลที่ได้มานั้นสามารถตอบคำถามหลักและวัตถุประสงค์ของการวิจัยที่กำหนดไว้ได้มากน้อยเพียงใด หากยังมีข้อบกพร่องและประเด็นการสัมภาษณ์ยังขาดข้อมูลที่จะตอบวัตถุประสงค์ภายหลังจากการวิเคราะห์ ผู้วิจัยจะทำการวางแผนและกำหนด

ประเด็นคำถาม เพิ่มเติม เพื่อเข้าชุมชนในการเก็บข้อมูลครั้งต่อไปจะสามารถได้มูลครบถ้วน สมบูรณ์

2. ขั้นการวิเคราะห์ข้อมูล

ในการศึกษาวิจัยเรื่องการมีส่วนร่วมของชุมชนในการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์บ้านเกิดโขง เมืองประทุมพอน แขวงจำปาสักสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว ภายหลังจากการเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยได้นำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อตอบวัตถุประสงค์ของการวิจัยครั้งนี้ คือ 1) เพื่อศึกษากิจกรรมในการจัดการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์บ้านเกิดโขง 2) เพื่อศึกษาการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ 3) เพื่อศึกษาปัญหา อุปสรรคและแนวทางแก้ไข ปัญหาของชุมชนในการจัดการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์

3. ขั้นนำเสนอผลการศึกษา

ผู้วิจัยจะนำเสนอผลการศึกษาแบบพรรณวิเคราะห์ (Descriptive Analysis)

บทที่ 4

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

การมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ กรณีศึกษาบ้านเกิดโง้ง เมืองปะทุมพอน แขวงจำปาสัก สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว ผู้วิจัยได้นำเสนอผลการศึกษาวิจัยดังต่อไปนี้

1. บริบทชุมชน
2. กิจกรรมในการจัดการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์บ้านเกิดโง้ง
3. การมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์
4. ปัญหาและแนวทางแก้ปัญหาของชุมชนในการจัดการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์

1. บริบทชุมชน

ประวัติความเป็นมาของภูอาสา

วัดภูอาสา เป็น โบราณสถานแห่งหนึ่งที่มีคุณค่าต่างๆทางด้านประวัติศาสตร์ สถาปัตยกรรม และ โบราณวิทยา วัดภูอาสาเป็นศูนย์พุทธศาสนา และเป็นศูนย์รวมของประชาชน บรรดาเผ่าที่มีหนึ่งใจเดียวกัน ลุกขึ้นต่อต้านการกดขี่ข่มเหงที่ไร้มนุษยธรรมของชนชั้นที่มีอำนาจเหนือกว่าก็คือศักดินาที่ปกครองนครจำปาสักในเวลานั้น.

วัดภูอาสาอ้างตามประวัติของขุนบรมราชาที่ราช และ พงสาวดารลาวฉบับมหาสิลาวิละ วงศ์ (กระทรวงศึกษาปี ค.ศ. 1966) มีประวัติดังนี้ แต่ก่อนมีชายคนหนึ่งชื่อว่า ท้าว อาสา ได้ไปบวชเป็นครุบา และ ได้ศึกษาร่ำเรียนที่สยาม(ประเทศไทย)เมื่อร่ำเรียนได้หลายปีแล้วก็ได้กลับบ้านเกิดของตน (บ้านเกิดโง้งในปัจจุบัน) ตอนกลับมาท่านได้นำเอาแว่นขยายติดตัวมา เมื่อถึงบ้าน ได้พบกับชาวบ้านว่า อาตมามีฤทธิ์เดชสามารถทำให้ไฟลุกไหม้อย่างปาฏิหาริย์ โดยใช้แว่นส่องไฟไหม้แห้งโดยใช้แสงดวงอาทิตย์ ทันใดนั้นไฟลุกไหม้บ้านไหม้แห้ง จึงทำให้ประชาชนประหลาดใจ และ เกิดความเชื่อถือว่า พระรูปนี้มีบุญมาเกิด ซึ่งเวลานั้นประชาชนยังด้อยการศึกษาจึงไม่ทันเข้าใจถึงกฎของแสง ประชาชนมีใจศรัทธา เหลื่อมใสต่อพระ จึงเอาจอกไม้ รูปเทียนมานูชาอย่างมากมาย เท่ากับปราสาททรายกองใหญ่

พระภิกษุสา ได้ค้นคิด และ เข้าใจความไม่เป็นธรรมชาติที่เกิดขึ้นในสังคมโดยเห็นว่า ชาวบ้านถูกกดขี่ข่มเหง พระภิกษุสา ได้ค้นคิด และ เข้าใจความไม่เป็นธรรมชาติที่เกิดขึ้นในสังคมโดย

เห็นว่าชาวบ้านถูกเก็บเกณฑ์ไปออกแรงงาน และ ยังต้องเสียภาษีอย่างหนัก พระภิกษุสาได้ปลูก
ระดมประชาชนบรรดาเผ่าให้มีความสามัคคีกัน และ พร้อมลุกขึ้นต่อสู้กับศักดินา

ปี ค.ศ. 1815 เพื่อเตรียมพร้อมทางด้านจิตใจ และ ก่อสร้างกำลังสู้รบ พระภิกษุสาจึงได้
นำพาประชาชนสร้างสถานสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่เป็นวัดขึ้น และ เป็นที่อบรมวิชาการต่อสู้ก็คือยุทธวิธี และ
แบบแผนการสู้รบโดยการฝึกตีดาบ จิ๋ม่า จี๋ซ่าง และ ป็องกันตัว พระภิกษุสาได้ก่อสร้างวัดขึ้นที่
บริเวณ ภูสูงแห่งหนึ่ง ได้เรียกว่ากุอาสา สิ่งก่อสร้างอยู่กุอาสาแห่งนี้มีความแตกต่างไปจากแห่ง
อื่นๆ สังเกตได้จุดที่ตั้งอยู่ยอดภูเขา มีกำแพงล้อมรอบ และ มีเสาที่เป็นดอกเห็ดเป็นระยะ ซึ่งทางใน
ประกอบด้วยเจดีย์ และ โบสถ์ นอกนั้นด้านนอกของกำแพงยังมีถ้ำธรรมชาติ ซึ่งปัจจุบันก่อกองบรรจุ
พระพุทธรูปหลายองค์ อยู่ภายในถ้ำแห่งนั้น

หลังจากเตรียมกำลังพลอยู่กุอาสาแห่งนี้เป็นเวลาหนึ่งปี พระภิกษุสาได้นำพาไพร่พลไป
ตีเอานครจำ ป่าสัก เจ้านครจำป่าสักปราศรัยขบวนการต่อสู้ของประชาชน ได้รับชัยชนะ และ ยึดเอา
อำนาจการปกครองอยู่นครจำป่าสักการลุกขึ้นต่อสู้ครั้งนี้ได้กลายเป็นประวัติอันดีงามเพื่อให้
นักศึกษาอนุชนรุ่นหลังให้มีน้ำใจกล้าหาญ สามัคคีกันต่อสู้ด้านการกดขี่ข่มเหงของศักดินา รัฐบาล
ส.ป.ป. ลาว ได้รับรองและประกาศเอาวัดกุอาสาเป็นมรดกแห่งชาติตามคำสั่งของนายกรัฐมนตรี
เลขที่ 174 / นย. ลงวันที่ 13/11/1993 และ กุอาสาได้กลายเป็น โบราณสถานที่สำคัญแห่งหนึ่งของ
เมืองปะทุมพอน แขวงจำปาสัก และ ยังเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่สำคัญสามารถดึงดูดนักท่องเที่ยวเข้า
มาเที่ยวชมในแต่ละวันไม่ขาดสาย ซึ่งสามารถสร้างรายรับให้ประชาชนบ้านเกิดโง้ง และ ธุรกิจ
ท่องเที่ยวจากการเที่ยวชมในระดับที่ดีพอสมควร(อาจารย์ ทองสา ชัยยะวงศาคีดี)

สภาพทั่วไปของบ้านเกิดโง้ง เมืองปะทุมพอน

บ้านเกิดโง้ง ได้สร้างขึ้นในปี ค.ศ. 1656 ขึ้นกับกลุ่มบ้านสะโนนเมืองปะทุมพอน
แขวงจำปาสักและห่างจากสำนักงานปกครองเมืองปะทุมพอน 16 กิโลเมตร ทิศเหนือติดกับ
เส้นทางเลขที่ 18 B ทิศใต้ติดกับป่าสงวนแห่งชาติเซเปียน ทิศตะวันออกติดกับบ้านกาแลใหม่
และบ้านพะโพ ทิศตะวันตกติดกับบ้านท่าฮู้และบ้านทางแบ่ง กิโลเมตรที่ 48 บ้านเกิดโง้งตั้งอยู่
ในเขตป่าสงวนแห่งชาติเซเปียน ซึ่งมีเนื้อที่ขอบเขตของบ้านทั้งหมด 3,739 เฮกตาร์ มีเนื้อที่ปลูก
สร้าง 39 เฮกตาร์ เนื้อที่ทำการผลิตทั้งหมด 125 เฮกตาร์ ที่นา 107.95 เฮกตาร์ ป่าสงวน 2,600
เฮกตาร์ ป่าผลิต 262 เฮกตาร์ และป่าช้า 4 เฮกตาร์ ที่ดินกรรมสิทธิ์ 39 เฮกตาร์ อื่น ๆ 518.05
เฮกตาร์ พื้นที่ขมน้ำหนอง 44 เฮกตาร์ ปัจจุบันมีพลเมือง 957 คน เป็นหญิง 503 คน เป็นชาย
454 คน จำนวน 157 ครัวเรือน และมี 148 ครอบครัวบ้านเกิดโง้งมีระเบียบการจัดตั้งที่แน่นอนหนา
และเข้มแข็ง อาชีพหลักของประชาชน คือ การผลิตปลูกฝัง การเลี้ยงสัตว์และหาปลา รายรับ
ส่วนใหญ่ได้จากการเกษตรกรรม สัตว์เลี้ยง คือ ปลา และบริการนำเที่ยวเชิงอนุรักษ์ธรรมชาติ

บ้านดังกล่าวเป็นบ้านที่มีเศรษฐกิจดีกว่าหมู่บ้านอื่นๆ ที่ขึ้นอยู่กับกลุ่มบ้านสะโนด เมืองปทุมพอน บ้านเกิดโง้ง เป็นบ้านที่มีความสำคัญของป่าสงวนเขเปียน มีแหล่งทรัพยากรธรรมชาติและนิเวศวิทยาที่สำคัญ รวมทั้งเขตดินทาม บึงเกิดโง้ง เป็นพื้นที่ขยายพันธุ์และเป็นแหล่งที่อยู่อาศัยของสัตว์น้ำ มีป่าไม้และสัตว์ป่าหลายชนิด ตลอดทั้งมีทัศนียภาพและโบราณสถานต่าง ๆ ที่ได้รับการพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่สำคัญของเมืองปทุมพอน ระยะที่ผ่านมามองค์การคุ้มครองและจัดสรรทรัพยากรในพื้นที่ขอบเขตชายแดนของบ้าน ยังอยู่ในระดับพื้นฐาน ซึ่งแสดงให้เห็นว่าการบุกรุกตัดไม้ของชาวบ้านทำไร่และพะโพในพื้นที่ป่าผลิต ดงภูเมียบและดงสองคอน (เขตเขเปียน) ยังเป็นปัญหาต่อเนื่องมาจนถึงปัจจุบัน เนื่องจากไม่ได้รับการสนับสนุนเท่าที่ควร จากหน่วยงานป่าไม้เมือง ในการใช้มาตรการต่อผู้กระทำผิด

สภาพเศรษฐกิจ ของบ้านเกิดโง้ง

องค์ประกอบหลักของการดำรงชีวิตส่วนใหญ่การผลิต ปลูกฝัง เลี้ยงสัตว์ หาปลา บริการนำเที่ยวเชิงอนุรักษ์ธรรมชาติ และเก็บของป่า นอกจากนี้ภายในบ้านประกอบธุรกิจบริการขนาดเล็กจำนวนหนึ่ง เช่น ขายของชำ บริการรถโดยสาร ขนส่ง รับจ้างไถนา โรงสีข้าว จักสาน ตีเหล็ก รับจ้างทั่วไป และ อื่น ๆ

ตารางที่ 4.1 แสดงพื้นที่สภาพเศรษฐกิจ

รายการองค์ประกอบ	หน่วย	ไร่ราย 22.90%	ปานกลาง 56.60%	ทุกข์ยาก 20.30%	รวม
1. พื้นที่ทำการผลิต					
นา	เฮกตาร์	58.76	81.81	4.33	144.90
สวน	เฮกตาร์	0	2.0	0	6.63
2. สัตว์เลี้ยง					
ช้าง	ตัว	12	3	0	15
กระบือ	ตัว	194	201	5	400
วัว	ตัว	171	155	21	328
แพะ	ตัว	2	8	6	16
หมู	ตัว	56	92	26	174
สัตว์ปีก	ตัว	945	1,523	386	2,854
3. หาปลา	ครัว/เรือน	36	89	32	157

ตารางที่ 4.1 (ต่อ)

รายการองค์ประกอบ	หน่วย	ร้อยละ 22.90%	ปานกลาง 56.60%	ทุกข์ยาก 20.30%	รวม
4 บริการนำเที่ยวธรรมชาติ	ครัวเรือน	36	89	32	157
5. เก็บของป่า	ครัวเรือน	36	89	32	157
6. ร้านขายของชำ	ครัวเรือน	2	3	0	5
7. รถประจำทาง	ครัวเรือน	2	0	0	2
8. รถขนส่ง	ครัวเรือน	2	0	0	2
9. รถไถนาเดินตาม	คัน	2	0	0	2
10. โรงสีข้าว	โรง	8	2	0	10
11. หัตถกรรมจักสาน	ครัวเรือน	7	33	7	47
12. ตีเหล็ก	ครัวเรือน	0	3	0	3
13. รับจ้างทั่วไป	ครัวเรือน	12	19	4	75
14. อื่น ๆ	คน	0	2	0	2

ด้านสังคมวัฒนธรรม บ้านนี้ก็เหมือนบ้านอื่น ๆ นับถือการจัดตั้ง มีการปกครองแบบสายตังมีคณะบ้าน 2 คน มีผู้เฒ่าผู้แก่และองค์กรของบ้านทุกกลุ่ม การนับถือประเพณีบุญประจำปี บุญกองข้าว บุญกระถิน บุญบังไฟ ประเพณีปีใหม่ลาว และบุญอื่นๆ อีกตามประเพณีพื้นบ้าน นับถือเคารพครูบาอาจารย์ และสิ่งศักดิ์สิทธิ์ เช่น เจ้าวงวา เจ้าวงทอง หนองหลัก หนองยม และภูอาสา ประเด็นสำคัญอาสาเป็นโบราณสถานเก่าแก่ซึ่งเป็นแหล่งท่องเที่ยวของชาวบ้านมีนักท่องเที่ยวมาเที่ยวเป็นประจำและ詣ช้างชม วัดโพธิ์อาสา ซึ่งเป็นรายได้ของชาวบ้านอีกทางหนึ่ง

การดำรงชีวิต และอิตรองประเพณีของชาวบ้านเกียดไ้ง

- เดือนเจียง (มกราคม) - ด้านประเพณี มีบุญกุ่มข้าว, บุญกฐิน
- ด้านการผลิต เก็บเกี่ยวข้าวนาปี, เชิญข้าวขึ้นเจ้า
- เดือนยี่ (กุมภาพันธ์) - ด้านการเก็บของป่า หาปลา
- ด้านประเพณี บุญเก็บกุ่มข้าว, มีจัดงานดอง (แต่งงาน)
- ด้านการผลิต ตีข้าว เชิญข้าวขึ้นเจ้า
- ด้านการเก็บของป่า หาปลา
- เดือนสาม - มีบุญสักการบูชา (บุญข้าวจี) เพิ่ง 15 คำ เดือนสาม

(มีนาคม)	- บุญเทศกาลช้าง (1-2/3) บุญฟ้าป่าสามัคคี (ไม่เลือกเวลา) - ด้านการผลิต พักผ่อน, หากินตามธรรมชาติ - ด้านการเก็บของป่า เก็บจิ้งจี้ (จิ้งใต้) ตัดหวาย, หาปลา
เดือนสี่	- ด้านประเพณี (บุญเวส) ไม่เลือกเวลา มีการจัดงานดอง (ไม่เลือกเวลา)
(เมษายน)	- ด้านการผลิต พักผ่อน หากินตามธรรมชาติ - ด้านการเก็บของป่า (หาปลา หวานแห สระหลุม (บ่อปลา))
เดือนห้า	- ด้านประเพณี บุญปีใหม่ลาว (สงกรานต์)
(พฤษภาคม)	- ด้านการผลิต เตรียมเครื่องมือการผลิตนาปี - ด้านเก็บของป่า เก็บหมากจอง (ลูกสำรอง) เวลาออกผล,
หาปลา	
เดือนหก	- ด้านประเพณี บุญบั้งไฟ (ไม่เลือกเวลา) สรงน้ำพระวัดพู
อาสา	
(มิถุนายน)	/ เพิ่ง 15 ค่ำเดือนหก มีการจัดงานดอง (ไม่เลือกเวลา) - ด้านการผลิต ไถ, คาดนา, หวานกล้า - ด้านการเก็บของป่า เก็บหมากดอง, เวลาหมากจองเป็น
หมากหาปลา	
เดือนเจ็ด	- ด้านประเพณี ไม่มีงานประเพณี
(กรกฎาคม)	- ด้านการผลิต การปักดำนาปี - ด้านการเก็บของป่า หาปลา
เดือนแปด	- ด้านประเพณี บุญเข้าพรรษา (เพิ่ง 15 ค่ำ เดือนแปด)
(สิงหาคม)	- ด้านการผลิต การปักดำนาปี - ด้านการเก็บของป่า หาปลา, หาปลาไหล (ใส่กระบอกไม้ไผ่)
เดือนเก้า	- ด้านประเพณี บุญห่อข้าวประดับดิน (เดือน 9 หรือ 15 ค่ำ
เดือนดับ)	
(กันยายน)	- ด้านการผลิต ดูแลข้าวนาปี - ด้านการเก็บของป่า หาปลา, หาปลาไหล
เดือนสิบ	- ด้านประเพณี บุญห่อข้าวสลาก (เพิ่ง 15 ค่ำ เดือน 10)
(ตุลาคม)	- ด้านการผลิต ดูแลข้าวนาปี

- ด้านการเก็บของป่า หาปลา, หาปลาไหล
- เดือนสิบเอ็ด (พฤศจิกายน) - ด้านประเพณี บุญออกพรรษา (เพ็ง 15 ค่ำ เดือน 11)
- ด้านการผลิต เริ่มเก็บเกี่ยวข้าวดำ
- ด้านการเก็บของป่า หาปลา
- เดือนสิบสอง (แต่งงาน) - ด้านประเพณี บุญกฐิน สามัคคี (ไม่เลือกเวลา) จัดงานดอง
- (ธันวาคม) (ไม่เลือกเวลา)
- ด้านการผลิต เก็บเกี่ยวข้าว, ข้าวนาปี
- ด้านการเก็บของป่า หาปลา

ผลการสำรวจทรัพยากรป่าไม้ในบริเวณบ้านเกิดโง้ง

ตารางที่ 4.2 ผลการสำรวจชนิดของพืชอยู่ในป่าขอบเขตบ้านเกิดโง้ง เมืองปะทุมพอนแขวงจำปาสัก

ลำดับ	ชื่อสามัญ(ชื่อพื้นบ้าน)	ชื่อวิทยาศาสตร์	ชื่อตระกูล(ชื่อวงศ์)
1	ไม้เปื่อยโคก	<i>Lagerstroemia cochinchinensis</i>	Lythraceae
2	ไม้สลองคอง	<i>Memecylon edulec Roxburgh</i> <i>Var ovatum(Smith)Clarke</i>	Melastomataceae
3	ไม้นางคำ	<i>Diospyros malabarica(Desr)Kostel</i>	Ebenaceae
4	ไม้เต้ฮอ	<i>Sindora cochinchinensis</i>	Leguminosae- Caesalpinioideae
5	ไม้สคาม	<i>Peltophorum dasyrachis Kurz</i>	Leguminosae
6	ไม้ฮ้าง	<i>Quercus aliena Blume</i>	Fagaceae
7	ไม้สอาม	<i>Crypteronia paniculata</i>	Crypteroniaceae
8	ไม้พุง	<i>Tetramelesnudiflora</i>	Daticaceae
9	ไม้กอกกัน	<i>Ailanthus triphysa(Dennstedt)Alston</i>	Simaroubaceae

ตารางที่ 4.2 (ต่อ)

ลำดับ	ชื่อสามัญ(ชื่อพื้นบ้าน)	ชื่อวิทยาศาสตร์	ชื่อตระกูล(ชื่อวงศ์)
10	ไม้จิวป่า	<i>Bombax anceps</i>	Bombacaceae
11	ไม้มูกน้อย	<i>Wrightia tomentosa</i>	Apocynaceae
12	ไม้พิมาน	<i>Acacia harmandiana</i> (Pierre) <i>Gagnepain</i>	Leguminosae- Mimosoidea
13	ไม้ขี้หมู	<i>Ormosia cambodiana</i> Gagnepain	Leguminosae- Papilionatae
14	ไม้ตัวส้ม	<i>Cratexylum prunifolium</i>	Hypericaceae
15	ไม้ตัวขน	<i>Cratexylum formosum</i>	Hypericaceae
16	ไม้เคื่อ	<i>Ficus fistulosa</i>	Moraceae
17	ไม้นำเกียงน้อย	<i>Glta sitata</i> (Wailich) <i>Ding hou</i>	Anacardiaceae
18	ไม้เหล็ก	<i>Mesua ferrea</i>	UI
19	ไม้แคนหิน	<i>Parashorea buchananii</i> (C.fisher) <i>Symington</i>	Dipterocarpaceae
20	ไม้бак	<i>Irvingia cambodiana</i>	Simaroubaceae
21	ไม้บาก	<i>Anisoptera robusta</i>	Dipterocarpaceae
22	ไม้ยาง	<i>Dipterocarpus alatus</i>	Dipterocarpaceae
23	ไม้จิกคอง	<i>Shorea hypochra</i>	Dipterocarpaceae
24	ไม้หมากจองบาน	<i>Scaphium macropodium</i>	Sterculiaceae
25	ไม้หว่าแดง	<i>Syzigium wild species generally</i>	Myrtaceae
26	ไม้แดง	<i>Xylia Kerril</i>	Leguminosae
27	ไม้คู่	<i>Teracarpus macrocapus</i>	Leguminosae
28	ไม้ขนุน	<i>Artocarpus sp</i>	Moraceae
29	ไม้สิงคำ(สายคำ)	<i>Terminalia triptera</i> Stapf	Combretaceae
30	ไม้หมากตอง	<i>Sandoricum indicum</i>	Meliaceae
31	ไม้หมากแวง	<i>Iltehi chinensis</i>	Sapindaceae
32	ไม้กอกเหลื่อม	<i>Canarium subulatum</i> Guill	Berseraceae

ตารางที่ 4.2 (ต่อ)

ลำดับ	ชื่อสามัญ(ชื่อพื้นบ้าน)	ชื่อวิทยาศาสตร์	ชื่อตระกูล(ชื่อวงศ์)
33	ไม้นมขาน	<i>Barringtonia annamica Gagnepain</i>	Barringtoniaceae
34	ไม้ฮาว	<i>Parashorea stellata Kurz</i>	Dipterocarpaceae
35	ไม้ประดง	<i>Dalbergia cultrata</i>	Leguminosae- Papilionatae
36	ไม้จี่แรด	<i>Rosa clinophylla Thory</i>	Rosaceae
37	ไม้ชะยูง	<i>Dalbergia cochinchinensis</i>	Leguminosae- Papilionatae
38	ไม้โฮเอือด	<i>Ficus sp</i>	Moraceae
29	ไม้โฮ	<i>Ficus benghalensis L</i>	Moraceae
40	ไม้ลิ้มไม้	<i>Oroxylum indicum(L.) Ventenat</i>	Bignoniaceae
41	ไม้หม้อดแอ่	<i>Memecylon fruticosum King</i>	Melastomataceae
42	ไม้มันปา	<i>Fragrans Box</i>	UI
43	ไม้ประดงแดง	<i>Dalbergia bariensis Pierre</i>	Leguminosae- Papilionatae
44	ไม้คอแลน	<i>Xerospermum laoticum Gagnepain</i>	Sapindaceae
45	ไม้ตีนเป็ด	<i>Alstonia scholaris</i>	Apocynaceae
46	ไม้จี่เห็งน	<i>Vitex altissima</i>	Verbenaceae
47	ไม้ห้าอาว	<i>Pterospermum megalocarpum</i> <i>Tardieu</i>	Sterculiaceae
48	ไม้หมากกอก	<i>Spondias pinnata</i>	UI
49	ไม้ส้มกบ	<i>Hymenodictyon orixense</i> <i>(Roxburgh) Mabberley</i>	Rubiaceae
50	ไม้ก่อแดง	<i>Castanopsis hystrix</i>	FAGACEAE
51	ไม้ก่อหนาม	<i>CastaneaCastanopsis(guercus)</i>	FAGACEAE
52	ไม้คูน	<i>Cassia fistula L</i>	Leguminosae- Caesalpinioideae

ตารางที่ 4.2 (ต่อ)

ลำดับ	ชื่อสามัญ(ชื่อพื้นบ้าน)	ชื่อวิทยาศาสตร์	ชื่อตระกูล(ชื่อวงศ์)
52	ไม้ก้อขี้หมู	<i>Castanopsis pyriformis</i> Hickel & A <i>Camus</i>	FAGACEAE
54	ไม้จิกดง	<i>Vatica cinerea</i> King	Dipterocarpaceae
55	ไม้เหิน	<i>Terminalia belerica</i>	Combretaceae
56	ไม้ม่วงป่า	<i>Mangifera</i> sp	Anacardiaceae
57	ไม้จิกโคก	<i>Shorea obtusa</i>	Dipterocarpaceae
58	ไม้สาทอน	<i>Milletia leocatha</i>	UI
59	ไม้หมากขามป้อม	<i>Phyllanthus emblica</i>	Euphorbiceae
60	ไม้พุดผา	<i>Gradenia Cambodiana</i> Fagraea	
61	ไม้ถ่ม	<i>Haidina cordifolia</i> (Roxbrgh) <i>Ridsd</i>	Rubiaceae
62	ไม้มหอม	<i>Toona febrifuca</i>	Meliaceae
63	ไม้มหิน	<i>Chukrasla</i> sp	Meliaceae
64	ไม้หมากแตก	<i>Phoebe</i> sp	Lauraceae
65	ไม้แคนฝ้าย	<i>Vatica atrotricha</i>	Dipterocarpaceae
66	ไม้หัวโล้น	<i>Parkia sumatrana</i> Miguel	Leguminosae- Mimosoidae
67	ไม้หมากขาม	<i>Tamarindus indica</i>	Leguminosae- Caesalpinioideae
68	ไม้กะแซง	<i>Cananga latifolia</i>	Annonoaceae
69	ไม้ก้อแดง	<i>Castanopsis hystrix</i> A.DC & Seem	FAGACEAE
70	ไม้ตีนนก	<i>Vitex pinnata</i>	Verbenaceae
71	ไม้กาะทะเล	<i>Lagorstromia macracarpa</i>	Lythraceae
72	ไม้ไข่น้ำ	<i>Gardenia philastrel</i>	UI
73	ไม้ส้มมอโคก	<i>Terminalia chebula vancitrina</i>	Combretaceae
74	ไม้สามสา	<i>Samanea saman</i>	Leguminosae- Mimosoidae

ตารางที่ 4.2 (ต่อ)

ลำดับ	ชื่อสามัญ(ชื่อพื้นบ้าน)	ชื่อวิทยาศาสตร์	ชื่อตระกูล(ชื่อวงศ์)
75	ไม้เค็ง	<i>Dialium cochinchinensis</i>	Leguminosae- Papilionatae
76	ไม้สะแบง	<i>Dipterocarpus Intricartus</i>	Dipterocarpaceae
77	ไม้ยางแดง	<i>Dipterocarpus costatus</i>	Dipterocarpaceae
78	ไม้กะโดนน้ำ	<i>Barringtonia acutangula(L)Gaertner</i>	Barringtoniaceae
79	ไม้กะเดาขม	<i>Azadirachta indica</i>	Meliaceae
80	ไม้จำปาป่า	<i>Michellia champaca</i>	Magnoniaceae
81	ไม้ชิงขาว	<i>Shorea vulgaris</i>	Dipterocarpaceae
82	ไม้ชิงดง	<i>Vatica Cinerrea</i>	Dipterocarpaceae
83	ไม้เขือก	<i>Terminalia tomentosa</i>	Combretaceae
84	ไม้ชาด	<i>Dipterocarpus obtusifolium</i>	Dipterocarpaceae
86	ไม้กุง	<i>Dipterocarpus tuberculatus</i>	Dipterocarpaceae
87	ไม้ส้าน	<i>Dillenia indica</i>	Dilleniaceae
88	ไม้ขาว	<i>Haidina cordifolia(Roxbrgh)Ridsd</i>	Rubiaceae
89	ไม้เปื่อยเลือด	<i>Terminalia corticosa</i>	Lythraceae
90	ไม้เปื่อยขาว	<i>Lagerstroemia florribunda</i>	Lythraceae
91	ไม้สไคตัน	<i>Eucalyptus sp</i>	Myrtaceae
92	ไม้หว่านน้ำ	<i>Eugeniathorelii Gagnepain</i>	Myrtaceae
93	ไม้ขี้เหล็ก	<i>Fagerlindia fasciculate (Roxburgh)</i> <i>Tirvengadm</i>	Rubiaceae
94	ไม้สโก	<i>Grewia sp</i>	Tiliaceae
95	ไม้หมากค้อส้ม	<i>Schleichera oleosa(Loureiro) Oken</i>	Sapindaceae
96	ไม้ช้าน้ำ	<i>Ochna integerrima(Loureiro)</i> <i>Merrill</i>	Ochnaceae
97	ไม้แคนซี	<i>Hopea chinensis(Merrill)Handel-</i> <i>Mazzetti</i>	Dipterocarpaceae
98	ไม้แก	<i>Combretum guarangula</i>	Combretaceae

ตารางที่ 4.2 (ต่อ)

ลำดับ	ชื่อสามัญ(ชื่อพื้นบ้าน)	ชื่อวิทยาศาสตร์	ชื่อตระกูล(ชื่อวงศ์)
99	ไม้สัก	<i>Tectona crandis</i>	Verbenaceae
100	ไม้มูกไหล	<i>Holarrhaena antidysenterica</i>	Apocynaceae
101	ไม้กะเดาช้าง	<i>Melia azedarach</i>	Meliaceae
102	ไม้เล็บแมว	<i>Caesalpinia laoticum</i>	Leguminosae- Caesalpinioideae
103	ไม้หมากไฟ	<i>Baccaurea ramiflora</i> Louriero	Euphorbiaceae

ที่มา : ข้อตกลงของรัฐมนตรี กระทรวงกลาโหมและป่าไม้ว่าด้วยระเบียบการวัดไม้ท่อนต่อไม้ และ การจัดเรียงคุณภาพไม้ ฉบับเลขที่ 0116/กป ลงวันที่ 17 พฤษภาคม 2550.

ตารางที่ 4.3 แสดงพืชพรรณธรรมชาติที่ใช้ทำสมุนไพร และ ประเภทไม้ก่อสร้าง

ลำดับ	ชื่อสามัญ(ชื่อพื้นบ้าน)	ส่วนที่ใช้ประโยชน์	การนำไปใช้
1	ต้น 30 ประดง	ราก ใบและลำต้น	เป็นดีประดง
2	เคื่อเขาฮอ	เคื่อ	ดีไชยุง
3	เคื่อหุนน้อย	เคื่อ	รักสาไฟ
4	ไม้แกงแซง	เปลือก ลำต้น	ลดความร้อน
5	เคื่อคายเข้า	เคื่อ	ใช้ผสมยาชุม
6	ไม้หมากจองباب	หมาก	เป็นยาเย็น ลดความร้อน
7	สะคามเตี้ย	ลำต้น	ใช้ผสมยาชุม
8	หย้ากุดฮอก	ลำต้น	ใช้ผสมยาชุม
9	กกอมซ่างไหล	ใบ ลำต้น เปลือก	ใช้ผสมยาชุมและเป็นยาปราบศัตรูพืช
10	เคื่อเลี้ยว	เคื่อ	ใช้ผสมยาชุม
11	กกคอนแคน	เปลือก ลำต้น	ใช้ผสมยาชุม

ตารางที่ 4.3 (ต่อ)

ลำดับ	ชื่อสามัญ(ชื่อพื้นบ้าน)	ส่วนที่ใช้ประโยชน์	การนำไปใช้
12	อี๋หล้าคอเหลือง	ลำต้น ใบ เปลือก	ยาคุมกั๊ด
13	เคื่อเก็ก	เคื่อ	ยาปราบสัตว์รบกวนพืช
14	กะเท้าผี	ลำต้น	ใช้ผสมยาชุม
15	กกเกียดผู้	ลำต้น ใบ	ใช้ผสมยาชุม
16	กกเกียดแม่	ลำต้น ใบ เปลือก	ใช้ผสมยาชุม
17	เคื่อลีนแฮด	เคื่อ	ใช้ผสมยาชุม
18	กกเข็มขาว	ใบ ราก	ใช้ผสมยาชุม
19	ดอกหย่านางอ้ว	ดอก ใบ	ลดความร้อน
20	หย้าแดงอ้อ	ราก ใบ ลำต้น	ลดความร้อน
21	หวายจิล้อ	ลำต้น	ใช้ผสมยาชุม
22	กำหลวง	ลำต้น ใบ	ใช้ผสมยาชุม
23	คันแห้วนกข่อ	ราก ใบ	ยาบำรุงร่างกาย ดีเจีบหลังดีเจีบเอว
24	ปะดงขอ	ลำต้น ใบ ราก	ยาดีประดง
25	ปะดงงอ	ลำต้น ใบ ราก	ยาดีประดง
26	ปะดงแดง	ลำต้น ใบ ราก	ยาดีประดง
27	ปะดงเหลือง	ลำต้น ใบ ราก	ยาดีประดง
28	แผ่นดินเย็น	ลำต้น ใบ ราก	ลดความร้อน
29	ปะดงหมดลีน	ราก ใบ	ยาดีประดง(ดีประดงตา)
30	เคื่อหมอยหิลาม	เคื่อ ใบ	บำรุงร่างกาย
31	เคื่อฝักอีตก	เคื่อ	แก้ร้อนนัย แก้อกตุ้มเส้นประสาท
32	เบี้ยดอกกาว	ใบ ลำต้น	ใช้ผสมยาชุม
33	ฝักอีตูป่า	ใบ ลำต้น	ใช้ผสมยาชุม
34	เคื่อตีนตั้ง	เคื่อ ใบ	ใช้ผสมยาชุม

ตารางที่ 4.3 (ต่อ)

ลำดับ	ชื่อสามัญ(ชื่อพื้นบ้าน)	ส่วนที่ใช้ประโยชน์	การนำไปใช้
35	เคื่อตุมกา	เคื่อ	ยาแก้ไข้สูง
36	เคื่อจี้กา	เคื่อ	ยาแก้ไข้สูงและใช้ผสมยาชุม
37	กกส้มกบ	เปลือก ใบ	ใช้ผสมยาชุม
38	กกแคนโข่ง	ใบ	ใช้ผสมยาชุม
29	กกพะละราย	เปลือก ใบ	ใช้ผสมยาชุม
40	เคื่อตองมูม	เคื่อ	ใช้ผสมยาชุม
41	เคื่อแสม	เคื่อ	ยาแก้ไข้สูง บำรุงร่างกาย ดีเบาหวาน
42	เคื่อตากวง	เคื่อ	ดีเจ็บท้อง ใช้ผสมยาชุม
43	จันแดง	ราก	ดีเจ็บท้อง ใช้ผสมยาชุม
44	เอ็นอ้า	ราก	ดีประดง
45	เคื่อจี้หมี่	เคื่อ	ดีกระเพาะ
46	เคื่อเขี้ยว	เคื่อ	ดีกระเพาะ
47	จวงหอม	เปลือก	ดีเจ็บท้อง ใช้ผสมยาชุม
48	จวงแดง	เปลือก	ดีเจ็บท้อง ใช้ผสมยาชุม
49	กำลั้งเสื่อโค้ง	ราก ลำต้น	บำรุงร่างกาย(ยากำลั้ง)
50	ก้อมก้อยลอคบอน	ราก ลำต้น	บำรุงร่างกาย(ยากำลั้ง)
51	กึ่งกานน้อย	ใบ ลำต้น	ใช้ผสมยาชุม
52	คันคาก	ใบ	ใช้ผสมยาชุม
53	ตองนั้ง	ลำต้น ใบ	ใช้ผสมยาชุม
54	หม้วยดง	ลำต้น ใบ	ใช้ผสมยาชุม
55	ขาวปอก	เคื่อ	ยาเย็น แก้ไข้
56	คันทุง	เคื่อ	ใช้ผสมยาชุม
57	ไซซ้าง	ลำต้น ใบ	ใช้ผสมยาชุม
58	เคื่อยานาง	เคื่อ	ลดความร้อน

ตารางที่ 4.3 (ต่อ)

ลำดับ	ชื่อสามัญ(ชื่อพื้นบ้าน)	ส่วนที่ใช้ประโยชน์	การนำไปใช้
59	หมากขาม	ลำต้น	ใช้ผสมยาหมก แก้ไข้สูง
60	กะโดน โลก	เปลือก	แก้เจ็บท้อง
61	ต้นแก	ลำต้น ใบ	แก้พยาธิผิวหนัง
62	ไม้ไผ่ป่า	ราก	เป็นยาเย็น ลดความร้อน
63	หย้าคา	ใบ ราก	ลดความร้อน
64	ไม้กะยุง	ลำต้น	ก่อสร้าง
65	ไม้คู้	ลำต้น	ก่อสร้าง
66	ไม้บาก	ลำต้น	ก่อสร้าง
67	ไม้ยาง	ลำต้น	ก่อสร้าง
68	ไม้เขือก	ลำต้น	ก่อสร้าง
69	ไม้แคน	ลำต้น	ก่อสร้าง
70	ไม้สาว	ลำต้น	ก่อสร้าง
71	ไม้จิก	ลำต้น	ก่อสร้าง
72	ไม้แดง	ลำต้น	ก่อสร้าง
73	ไม้เต้ฮอ	ลำต้น	ก่อสร้าง
74	ไม้ปะดง	ลำต้น	ก่อสร้าง
75	ไม้หว่า	ลำต้น	ก่อสร้าง
76	ไม้ยมพา	ลำต้น	ก่อสร้าง
77	ไม้เหล็ก	ลำต้น	ก่อสร้าง
78	ไม้หมากต๋อง	ลำต้น	ก่อสร้าง
79	กำน้อย	ลำต้น ใบ	ลดความร้อน
80	ไม้จี้เห้งน	ลำต้น เปลือก	แก้ไข้สูง
81	ดินสึนบ่อฮี้	ใบ ราก	บำรุงร่างกาย(ยากำลั้ง)
82	หากแห้ง	หมาก	แก้ท้องอืด จุกเสียด

ตารางที่ 4.3 (ต่อ)

ลำดับ	ชื่อสามัญ(ชื่อพื้นบ้าน)	ส่วนที่ใช้ประโยชน์	การนำใช้
83	เคื่อหัวพ้อคำ	เคื่อ หัว	แก้ผดผด
84	เคื่อแฮนงูเห่า	เคื่อ	ยาดีผี
85	เคื่อแสนพัน	เคื่อ	ยาดีชวง
86	เคื่อชมเชื่อน	เคื่อ	ยาดีชวง
87	ต้นทอง	ลำต้น แก่น เปลือก	ยาดีเมลิ่ง
88	ต้นตีนนก	ลำต้น แก่น เปลือก	ยาดีโรคหนองใน
89	ต้นโมก	แก่น เปลือก	ยาดีเมลิ่ง
90	ปัดปัดดำ	ราก ลำต้น	ยาดีโรคเส้น ไล่เลือดผู้หญิง
91	ต้นเกือกกา	ลำต้น เปลือก	ยาดีแก้หมากไม้(ตุ่มหมากไม้)

ที่มา : การศึกษาค้นคว้าความเป็นไปได้ในการสร้างสวนพฤกษศาสตร์อยู่ในป่าเขตสงวนแห่งชาติ เข่งเป็ยน, โดยนางนงป้าไม้ แขวงจำปาสัก หน่วยงานอนุรักษ์ ทรัพยากรธรรมชาติ เล่มที่ 3 กุมภาพันธ์ 2547.

พื้นที่ป่าไม้ เกี่ยวกับข้อมูลการใช้ประโยชน์ผู้วิจัยได้หยิบยกมาเป็นตัวอย่างดังนี้

ตารางที่ 4.4 แสดงพืชพรรณธรรมชาติประเภทพืชเป็นอาหาร

ลำดับ	ชื่อท้องถิ่น	ส่วนที่ใช้ประโยชน์	การใช้ประโยชน์
1	หมากหว้า	หมาก	ใช้เป็นอาหารได้
2	หมากเล็บแมว	หมาก	ใช้เป็นอาหารได้
3	เคื่อคายเข้า	หมาก	ใช้เป็นอาหารได้
4	ต้นนมยาน	ใบอ่อน	ใช้เป็นอาหารได้
5	ต้นขามป้อม	หมาก	ใช้เป็นอาหารได้
6	เคื่อตีนตั้ง	หมาก	ใช้เป็นอาหารได้
7	หมากจอบาน	หมาก	ใช้เป็นอาหารได้

ตารางที่ 4.4 (ต่อ)

ลำดับ	ชื่อท้องถิ่น	ส่วนที่ใช้ประโยชน์	การใช้ประโยชน์
8	หมากแวง	หมาก	ใช้เป็นอาหารได้
9	หมากไฟ	หมาก	ใช้เป็นอาหารได้
10	หมากแห้ง	หมาก	ใช้เป็นอาหารได้
11	ไม้ไผ่	หน่อ	ใช้เป็นอาหารได้
12	ไม้โจด	หน่อ	ใช้เป็นอาหารได้
13	ไม้เพ็ก	หน่อ	ใช้เป็นอาหารได้
14	ไม้ไค้	หน่อ	ใช้เป็นอาหารได้
15	กระโดนน้ำ	ใบอ่อน	ใช้เป็นอาหารได้
16	กระโดน โศก	ใบอ่อน	ใช้เป็นอาหารได้
17	จวงหอม	เปลือก	ใช้เป็นอาหารได้ ใช้ปรุงอาหาร
18	เลื้อหมากยาง	หมาก	ใช้เป็นอาหารได้
19	เลื้อแสง	ใบอ่อน	ใช้เป็นอาหารได้
20	หวาย	ยอดอ่อน	ใช้เป็นอาหารได้
21	บูน	ยอดอ่อน	ใช้เป็นอาหารได้
22	เคื่อ	หมาก	ใช้เป็นอาหารได้
23	ไฮ	หมาก ใบอ่อน	ใช้เป็นอาหารได้
24	หมากลิ้นไม้	หมาก	ใช้เป็นอาหารได้
25	ต้นสำน	หมาก	ใช้เป็นอาหาร

ตารางที่ 4.5 ผลการสำรวจชนิดของกล้วยไม้ที่อยู่ในขอบเขตบ้านเกิดโจ้ง เมืองปะทุมพอนแขวงจำปาสัก

ลำดับ	ชื่อสามัญ(ชื่อพื้นบ้าน)	ชื่อวิทยาศาสตร์	ชื่อตระกูล(ชื่อวงศ์)
1	กิบนาลิ้น	<i>Paphoidium villosum (Lindl.)Stein</i>	Orchidaceous
2	เอื้องดอกขาว	<i>Ascocentrum sp</i>	Orchidaceous
3	กล้วยไม้	<i>Drendrobium</i>	Orchidaceous

ตารางที่ 4.5 (ต่อ)

ลำดับ	ชื่อสามัญ(ชื่อพื้นบ้าน)	ชื่อวิทยาศาสตร์	ชื่อตระกูล(ชื่อวงศ์)
4	เอื้องไผ่	<i>Dendrobium dixanthum</i> Reichb.f.	Orchidaceae
5	เอื้องเงิน	<i>Dendrobium draconis</i> Reichb.f.	Orchidaceae
6	เก็บนาลีดอกเหลือง	<i>Paphoidium concolor</i> (Lindl.) Pfitzer	Orchidaceae
7	เก็บนาลีคางกบ	<i>Paphoidium callosum</i> (Rchb.f.) Stein	Orchidaceae
8	สิงโตสหมอนหิน	<i>Bulbophyllum blepharites</i> Reichb.f.	Orchidaceae
9	สิงโตขนตาแดง	<i>Bulbophyllum lemniscatoides</i> Rolfe.	Orchidaceae
10	สิงโตขวางเข้านก	<i>Bulbophyllum intricatum</i> Seidenf.	Orchidaceae
11	สิงโตฮังแต่น	<i>Bulbophyllum microtepalum</i> Rchb.f.	Orchidaceae
12	สิงโตดาว	<i>Bulbophyllum wallichii</i> Rchb.f.	Orchidaceae
13	เอื้องเทียนใหญ่	<i>Coelogyne assamica</i> Lindl & Rchb.f.	Orchidaceae
14	เอื้องนางสูง	<i>Hygrochilus paraschii</i> (Veitch & Rchb.f.) Pfitzer	Orchidaceae
15	เอื้องมาลายม่วง	<i>Kingidium deliciosum</i> (Rchb.f.) Sweet	Orchidaceae
16	เอื้องลินคำ(นิ้วมือนาง)	<i>Luisia secunda</i> Seidenf.	Orchidaceae
17	สัวยสายคำ	<i>Ornithochilus difformis</i> (Wall. Ex Lindl.) Schltr	Orchidaceae
18	เอื้องโหมก(เอื้องเทียน)	<i>Papilionanthe teres</i> (Roxb.) Lindl.	Orchidaceae
19	ขันไคสหวาน	<i>Pelatantheria ctenoglossum</i> Ridl	Orchidaceae
20	เขากวางอ่อน	<i>Phalaenopsis cornucervi</i> (Breda) Blume & Rchb.f.	Orchidaceae
21	เอื้องเสื่อแผ้วน้อย	<i>Pomatocalpa naevata</i> J.J.Sm.	Orchidaceae
22	เอื้องช้างดำ	<i>Pomatocalpa spicata</i> Breda	Orchidaceae
23	เอื้องเสื่อน้อย	<i>Pomatocalpa</i> sp.	Orchidaceae
24	เอื้องเสื่อขาว	<i>Pteroceras teres</i> (Bl.) Ho & Hum	Orchidaceae
25	เอื้องเขาควาย	<i>Rhynchostylis coelestis</i> Rchb.f.	Orchidaceae

ตารางที่ 4.5 (ต่อ)

ลำดับ	ชื่อสามัญ(ชื่อพื้นบ้าน)	ชื่อวิทยาศาสตร์	ชื่อตระกูล(ชื่อวงศ์)
26	ช้างกะ	<i>Rhynchostylis gigantea</i> (Lindl.)Ridl.	Orchidaceous
27	หางกระรอก	<i>Rhynchostylis retusa</i> (L.)Blume	Orchidaceous
28	หางกระรอกโค้ง	<i>Rhynchostylis sp</i>	Orchidaceous
29	เอื้องพวงหมาก อร่าม	<i>Robiquetia succisa</i> (Lindl.)Seidenf.& Garay.	Orchidaceous
30	เอื้องปีกแมลงผี	<i>Sarcoglyphis milabilis</i> (Rehb.f.)Garay.	Orchidaceous
31	เอื้องมะถึ	<i>Schoenorchis gemmata</i> (Lindl.)J.J.sm.	Orchidaceous
32	กุลาบดง	<i>Smitinandia micrantha</i> (Lindl.)Holt.	Orchidaceous
33	เอื้องเสื่อโค้ง	<i>Staurochilus fisciatus</i> (Rehb.f.)Ridl.	Orchidaceous
34	เอื้องแมลงมุม เหลือง	<i>Thrixspermum centripeda</i> Lour.	Orchidaceous
35	เอื้องแมลงมุมขาว	<i>Thrixspermum leucarachne</i> Ridl.	Orchidaceous
36	เอื้องจำคอน	<i>Trichoglottis cirrhifera</i> Teijsm.& Binnend.	Orchidaceous
37	เอื้องปากขน	<i>Trichoglottis tomentosa</i> Seidenf.	Orchidaceous
38	สามปอยดง	<i>Vanda brunea</i> Rehb.f.	Orchidaceous
29	เข็มขาว	<i>Vanda lilacina</i> Teijsm.& Binnend.	Orchidaceous
40	เอื้องปลากเปิด	<i>Vanda pmila</i> Hook.f.	Orchidaceous
41	แห่น้ำหวาน	<i>Vandopsis lisoichiloides</i> (Gaud) Pfitz.	Orchidaceous

ที่มา : คู่มือสนาม ดันดอกผึ้งธรรมชาติใน สปป.ลาว Field guide the wild orchids of โดย
ดร.บัวใจ แสงวงสิกสาและวิจิตร คำไซ Sponsored by UNESCO

ตารางที่ 4.6 ผลการสำรวจพันธุ์พืชตระกูลมะพร้าวและไม้ไผ่อยู่ในขอบเขตบ้านเกียดโจ่ง
เมืองปะทุมพอนแขวงจำปาสัก

ลำดับ	ชื่อสามัญ(ชื่อพื้นบ้าน)	ชื่อวิทยาศาสตร์	ชื่อตระกูล(ชื่อวงศ์)
	ตระกูลมะพร้าว		
1	หมากพร้าวท่ง	<i>UI</i>	PALMAE
2	ต้นหมากป่า	<i>Pinanga sp</i>	PALMAE
	ตระกูลไม้ไผ่		
1	ไม้ไผ่ป่า	<i>Bambusa bambos (L.)Voss</i>	GRAMINEAE
2	ไม้พาง	<i>UI</i>	GRAMINEAE
3	ไม้ชอด	<i>Wxytementhera parvifolia BL</i>	GRAMINEAE
4	ไม้สร้างไฟ	<i>Bambusa multiplex(Loreiro) Raeuschel ex.J.A.&J.H.Schultes</i>	GRAMINEAE
5	ไม้ไผ่บ้าน	<i>Bambusa blumeana.J.A.&J.H.</i>	GRAMINEAE
6	ไม้ไผ่	<i>Gigantochoaalbociliata Munro</i>	GRAMINEAE
7	ไม้จัก	<i>Racemobambos ciliata(A.Camus)Choa & Reny</i>	GRAMINEAE
8	ไม้หวาน(หน่อหวาน)	<i>Dendrocalamus asper</i>	GRAMINEAE
9	ไม้ขางคำ	<i>Bambusa pallida Munro</i>	GRAMINEAE
10	ไม้เหี้ย	<i>Cephalostachyum Virgaturm Kurz.</i>	GRAMINEAE
11	ไม้กระชะ	<i>Bambusa chunii & fung</i>	GRAMINEAE
12	ไม้บงหวาน	<i>Bambusa nutans Wallich ex Munro</i>	GRAMINEAE
13	ไม้บง	<i>Bambusa tulda Roxburgh</i>	GRAMINEAE
14	ไม้โกะ	<i>Bambusa sp</i>	GRAMINEAE

ตารางที่ 4.7 แสดงแมลงในระบบนิเวศขอบเขตบ้านเกียดโจ่ง เมืองปะทุมพอนแขวงจำปาสัก

ลำดับ	ชื่อสามัญ(ชื่อพื้นบ้าน)	ฤดูกาลที่เก็บหา	วิธีการเก็บหา	การนำไปใช้ประโยชน์
1	จักจั่น	ตลอดปี	ใช้กาบ	ทำเป็นอาหาร
2	แมงทับ	ตลอดปี	ใช้มือเปล่า	คั่ว
3	มดแดง	ตลอดปี	ใช้ไม้เหย	กินสด
4	แมงเม่า	พ.ค.-ก.ย.	ใช้ไฟล่อ	คั่ว
5	แมงตบเต่า	ตลอดปี	ใช้สวิงจับ(ใช้ไฟล่อ)	คั่ว
6	หอยหอม	ตลอดปี	ใช้มือเปล่า	คั่ว ทอด
7	หอยเตี๋ย	ตลอดปี	ใช้มือเปล่า	หมก คั่ว ทอด ปิ้ง
8	กิโป้ม	ตลอดปี	ใช้เสียมขุด	หมก คั่ว ทอด ปั่น
9	แมงกินูน	เม.ย.- ก.ค.	ใช้ไฟส่องหา	คั่ว ทอด ปั่น
10	แมงคาม	พ.ค.-ธ.ค.	ใช้มือเปล่าจับ	เอาส่วนแข็งออกคั่ว ปิ้ง
11	ตักแตน	ตลอดปี	ใช้เสียมขุด มือเปล่าจับ	เอาส่วนแข็งออกทอด
12	แมงม้า	ตลอดปี	ใช้มือเปล่าจับ	เอาส่วนแข็งออกทอด
13	แมงกูดจี้	มี.ค.-ก.ค.	ใช้เสียมขุด มือเปล่าจับ	เอาส่วนแข็งออกทอด
14	แมงดา	ตลอดปี	ใช้ไฟล่อ	ทอด ยำ ปั่น
15	กีหริด	ตลอดปี	ใช้เสียมขุด	คั่ว ทอด ปั่น
16	แมงกิชอน(แมงกะซอน)	ตลอดปี	ใช้สวิงจับ	หมก คั่ว
17	กิโป๋(กีหริดน้อย)	ตลอดปี	ใช้เสียมขุด	หมก คั่ว
18	แมงมัน	เม.ย.-มิ.ย.	ใช้สวิงจับ	หมก คั่ว ทอด ปิ้ง
19	แมงข้างน้อย(แมงค่อมทอง)	เม.ย.-พ.ค.	ใช้ไม้เหย	คั่ว กินสด
20	ด้วงกล้วย	ตลอดปี	ใช้มือเปล่าจับ	หมก คั่ว ทอด

ตารางที่ 4.7 (ต่อ)

ลำดับ	ชื่อสามัญ(ชื่อพื้นบ้าน)	ฤดูกาลที่เก็บหา	วิธีการเก็บหา	การนำไปใช้ประโยชน์
21	ฝิ่ง	ตลอดปี	รมควันไฟและใช้ตำ	ตัวอ่อนกินสด นึ่ง คั่ว
22	แต่น	ตลอดปี	ใช้ตำ	ตัวอ่อนกินสด นึ่ง คั่ว
23	ต่อ	ตลอดปี	ไม่ตำ หรือจูด	ตัวอ่อนกินสด นึ่ง คั่ว
24	แมงละง่า	ตลอดปี	ใช้สวิงจับ	หมก คั่ว อ่อม
25	กิโหล่น(จีหรีดคำ)	ตลอดปี	ใช้เสียมขุด	คั่ว ทอด

ที่มา : การศึกษาค้นคว้าความเป็นไปได้ในการสร้างสวนพฤกษศาสตร์อยู่ในป่าเขตสงวนแห่งชาติ เข่งเปี้ยน โดยเข่งป่าไม้ แขวงจำปาสัก หน่วยงานอนุรักษ์ ทรัพยากรธรรมชาติ เล่มที่ 3 กุมภาพันธ์ 2547.

จากการศึกษาเอกสารของห้องการท่องเที่ยวเมือง การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ผู้วิจัยได้พบว่า ปี 2008 มีจำนวน นักท่องเที่ยวที่เข้ามาชมบ้านเกิดโง้ง เมืองปะทุมพอน แขวงจำปาสัก จำนวน มากดั่งปรากฏตามตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 4.8 แสดงข้อมูลการท่องเที่ยวเดือนที่ 1 มกราคม ทั้งหมด 688 คน

ชื่อประเทศ	เพศชาย		เพศหญิง		รวม	หมายเหตุ
1. ฝรั่งเศส	159	คน	141	คน	300 คน	
2. อิตาลี	49	คน	51	คน	100 คน	
3. อังกฤษ	25	คน	25	คน	50 คน	
4. อเมริกา	52	คน	48	คน	100 คน	
5. ญี่ปุ่น	25	คน	25	คน	50 คน	
6. ออสเตรเลีย	24	คน	26	คน	50 คน	
7. ไทย	6	คน	4	คน	10 คน	

ตารางที่ 4.9 แสดงข้อมูลการท่องเที่ยวเดือนที่ 2 กุมภาพันธ์ 2551 ทั้งหมด 975 คน

ชื่อประเทศ	เพศชาย		เพศหญิง		รวม	หมายเหตุ
1. ฝรั่งเศส	150	คน	250	คน	400 คน	
2. อังกฤษ	106	คน	94	คน	200 คน	
3. อเมริกา	40	คน	60	คน	100 คน	
4. ญี่ปุ่น	80	คน	70	คน	150 คน	
5. ไทย	10	คน	15	คน	25 คน	
6. ออสเตรเลีย	45	คน	55	คน	100 คน	

ตารางที่ 4.10 แสดงข้อมูลการท่องเที่ยว เดือนที่ 3 มีนาคม 2551 ทั้งหมด 352 คน

ชื่อประเทศ	เพศชาย		เพศหญิง		รวม	หมายเหตุ
1. ฝรั่งเศส	80	คน	70	คน	150	
2. อังกฤษ	20	คน	30	คน	50	
3. อเมริกา	28	คน	32	คน	60	
4. ญี่ปุ่น	22	คน	20	คน	42	
5. ออสเตรเลีย	25	คน	25	คน	50	

ตารางที่ 4.11 แสดงข้อมูลการท่องเที่ยว เดือนที่ 4 เมษายน 2551 ทั้งหมด 266 คน

ชื่อประเทศ	เพศชาย		เพศหญิง		รวม	หมายเหตุ
1. ฝรั่งเศส	150	คน	86	คน	236	
2. กัมพูชา	2	คน	2	คน	4	
3. เยอรมัน	3	คน	5	คน	8	
4. ลาว	2	คน	8	คน	10	
5. อิตาลี	2	คน	2	คน	4	
6. สวิตเซอร์แลนด์	2	คน	2	คน	4	

ตารางที่ 4.12 แสดงข้อมูลการท่องเที่ยว เดือนที่ 5 พฤษภาคม 2551 ทั้งหมด 282 คน

ชื่อประเทศ	เพศชาย		เพศหญิง		รวม	หมายเหตุ
1. ฝรั่งเศส	50	คน	50	คน	100	
2. อิตาลี	25	คน	25	คน	50	
3. สเปน	25	คน	25	คน	50	
4. เยอรมัน	20	คน	20	คน	40	
5. อเมริกา	21	คน	21	คน	42	

ตารางที่ 4.13 แสดงข้อมูลการท่องเที่ยวเดือนที่ 6 มิถุนายน 2551 ทั้งหมด 161 คน

ชื่อประเทศ	เพศชาย		เพศหญิง		รวม	หมายเหตุ
1. ฝรั่งเศส	41	คน	19	คน	61	
2. อังกฤษ	15	คน	15	คน	30	
3. ญี่ปุ่น	20	คน	30	คน	50	
4. ไทย	10	คน	2	คน	12	
5. ลาว	5	คน	3	คน	8	

ที่มา : ห้องการท่องเที่ยว เมืองปะทุมพอน ปี 2551

2. กิจกรรมในการจัดการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์บ้านเกียดไร่

พบว่า ปัจจัยที่มีอิทธิพลของชุมชน คือ การได้เรียนรู้ตนเองและมีความหวังในศักยภาพของตนในการแก้ไขปัญหาต่างๆ มีการก่อสร้างระบบจิตสำนึกใหม่เกิดความมั่นใจในการแก้ไขปัญหาต่าง ๆ จนสามารถพัฒนาชุมชนอย่างเป็นขั้นตอนให้ชุมชนมีความเข้มแข็งได้ในที่สุด ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อประชาชนที่ประชาชนยอมรับได้คือ ความรู้สึกถึงความเป็นเจ้าของการมีส่วนร่วมได้ส่วนเสียในการใช้ประโยชน์ความสามารถที่จะนำเสนอความคิดเห็นในการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงให้เป็นไปอย่างถูกต้องเหมาะสม เพราะในการหาเลี้ยงชีพเป็นเรื่องที่ลำบากและมีข้อจำกัดในพื้นที่ชนบท ดังนั้น การที่จะอุทิศเวลาในการเสียสละประโยชน์ต่อส่วนรวมนั้นต้องไม่เสียเวลาในการหา

เลี้ยงชีพ หรือต้องชี้ให้เห็นประโยชน์ที่จะได้รับในอนาคตได้อย่างชัดเจน เจ้าหน้าที่รัฐและผู้นำชุมชนจะต้องอบรมให้ความรู้ความเข้าใจแก่ชุมชน ซึ่งมีกระบวนการดังนี้

1. นายบ้าน (ผู้ใหญ่บ้าน) ได้เรียกประชุมปรึกษาหารือร่วมกันกับชุมชน
2. ตั้งระเบียบข้อตกลงในการใช้ประโยชน์จากการท่องเที่ยวร่วมกัน ประชาชนได้ร่วมกันจัดตั้งระเบียบและเพื่อเพิ่มความศักดิ์สิทธิ์ให้กับกฎระเบียบก็ได้มีการจัดตั้งคณะรับผิดชอบในการดูแล กฎระเบียบและจัดตั้งเวรยามในการดูแลพื้นที่ท่องเที่ยวเพื่อตรวจสอบความเรียบร้อยและป้องกันการเกิดอุบัติเหตุต่อนักท่องเที่ยวที่เข้ามาท่องเที่ยวในพื้นที่ของบ้าน
3. เมื่อมีการตั้งกฎระเบียบร่วมกันแล้วชาวบ้านร่วมกันจัดทำป้ายโฆษณาให้นักท่องเที่ยวมากขึ้น โฆษณาทางด้านสื่อสารต่างๆไม่ว่าทางทีวี วิทยุ หนังสือพิมพ์และ ทำป้ายโฆษณาทางเข้าบ้าน
4. ในการลงความหมายความสำคัญเกี่ยวกับแหล่งท่องเที่ยวแห่งนี้จะแจ้งให้ประชาชนในหมู่บ้านทราบโดยทั่วถึงกันและได้มีการแลกเปลี่ยนบทเรียนจากพื้นที่อื่น เพื่อนำมาปรับปรุงให้ดีขึ้น
5. ในการจัดกิจกรรมในวันสำคัญ ๆ ต่าง ๆ แต่ละครั้งที่ผ่านมามีได้รับความร่วมมือจากประชาชนเป็นอย่างดี เช่น การร่วมมือในการพานักท่องเที่ยวเดินป่าในแต่ละครั้ง
6. ผู้นำชุมชนจะต้องเป็นผู้ประสานงานและมอบอำนาจจากระดับเมืองและแขวงแล้วสามารถในการจัดการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ในความรับผิดชอบของตน โดยมีเจ้าหน้าที่จากแผนกการท่องเที่ยว และเจ้าหน้าที่ป่าไม้มาร่วมดำเนินการ
7. ผู้นำชุมชนต้องนำความรู้ที่ได้มาและความเข้าใจที่ถูกต้องมาเผยแพร่ต่อชาวบ้าน
8. ได้จัดทำเส้นทางเดินตามธรรมชาติที่เป็นเส้นทางข้างเดินตามป่าในฤดูแล้ง
9. ต้องได้มีการปลูกต้นไม้แซมในริมเส้นทางสองข้างเพื่อให้เกิดร่มตามเส้นทางเดินขึ้นพญาเสียดโดยมีการร่วมมือจากชุมชนในแต่ละปีในอนาคตควรจะปลูกเพิ่มให้มากกว่าเดิม
10. ในขั้นตอนดูแลต่าง ๆ จะอยู่ในความดูแลเจ้าหน้าที่ป่าไม้และเจ้าหน้าที่โครงการอนุรักษ์ป่าสงวนเขเปียนและแผนกการท่องเที่ยวของแขวง โดยมีส่วนร่วมของประชาชนและชุมชนอย่างต่อเนื่อง ปัจจัยที่สำคัญอีกอย่างหนึ่งของการมีส่วนร่วม คือ ผู้นำชุมชน หรือ นายพูซัน ยูเวส ซึ่งเป็นตัวกลางระหว่างหน่วยงานรัฐกับประชาชนในชุมชนที่ตอบสนองต่อแหล่งท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ เป็นผู้สร้างความเข้าใจที่ถูกต้อง การเตรียมความพร้อมภายในชุมชน การดำเนินงานเพื่อตอบสนองความต้องการที่แท้จริงของคนในชุมชนสรุปการมีส่วนร่วมของชุมชนในพื้นที่ท่องเที่ยวอยู่ในระดับสูง

การขี่ช้างเดินป่า

รายการ 1 วัน(พวกเราสามารถจัดรายการท่องเที่ยวหลายวันได้ตามความต้องการ)ท่านสามารถจัดรายการท่องเที่ยวผจญภัย 1 วันที่หน้าตื่นตื่นเข้าสู่ป่าสงวนแห่งชาติเซเปียนได้โดยการเลือกเอา 1 ในบรรดารายการกลุ่มนี้

การชมธรรมชาติดินทาม

การทัศนารของท่านในภาคนี้ท่านจะได้สัมผัสกับพลัง และความมั่นคงของช้างที่ท่านนั่งในขณะที่ยืนลงลุยตาม น้ำตื้นและเดินตามพื้นที่ดินทามในป่าสงวนเซเปียน ชมทิวทัศน์ธรรมชาติของพื้นที่ดินทาม และ ป่าไม้ดั้งเดิมอันกว้างใหญ่จนสุดสายตา นอกจากนั้นทัศนียภาพเขตนี้อย่างให้ท่านได้เห็นสัตว์ เช่น กระบี่ เถียงนาพักผ่อนนอนเล่นตามทุ่งหญ้า และบวทหนอง และนกนาๆ ชนิด จากพื้นที่สูงท่านสามารถมองเห็นชาวบ้านประกอบกิจกรรมประจำวันต่างๆเช่น ขี่เรือพายหาปลา แบบพื้นเมือง และ ชาวนาบัว ระเบิดรื้อสวนไร่นา ถ้าโชคดีท่านก็อาจมองเห็นหมู่ช้างฝูงอื่นกำลังเล่นน้ำอย่างสบาย พร้อมทั้งได้กินหญ้าที่ลอยฟุ้งผ่านไปมา

ป่าสงวนเซเปียนอันที่บหนา

ให้ท่านเตรียมพร้อมกับการผจญภัยอันไม่สามารถคาดเดาได้ในขณะที่ท่านก้าวเดินออกจากเส้นทางเดิน เดิมๆ ของช้างไปสู่เส้นทางเล็กที่จะนำท่านเข้าไปเขตป่าเล็กที่อุดมสมบูรณ์ ในที่นี้ นายช้าง และ ผู้นำท่องเที่ยวของพวกเราจะได้นำเที่ยวผจญภัยอันหน้าตื่นตื่น ผ่านที่อยู่อาศัยตามธรรมชาติของช้างของท่าน จากที่นั่งอันแสนสบายท่านจะเดินทางผ่านทุ่งนา ขึ้นภูเขาหลงห้วยตามธรรมชาติ และ ป่าไม้ที่ทึบหนา นอกจากนี้ช้างของท่านอาจจะพาท่านเดิมข้ามขอนไม้ใหญ่ที่ล้มลงมา พร้อมนี้้อยู่ตามเส้นทางผู้นำเที่ยวที่มีความชำนาญจะอธิบายให้ท่านทราบเกี่ยวกับยาพื้นเมือง และ เครื่องป่าของดงที่สามารถกินได้ และ สัตว์ป่าที่อาศัยอยู่ในป่าสงวนเซเปียน

รายการเดินป่า 1 วัน

6-8 ชั่วโมงความยากในระดับปานกลางเพลิดเพลินใจกับรายการเดินป่าหนึ่งวันเต็ม ท่านจะได้มีโอกาสชม และสัมผัสกับพืชพรรณ และ สัตว์ป่านาๆ ชนิดในขณะที่ท่านเดินสำรวจป่าดงอันที่บหนาของป่าสงวนแห่งชาติเซเปียนกับผู้นำเที่ยวที่มีความชำนาญจากบ้านเกิดโขง รายการนี้จะเริ่มด้วยการเดินด้วยเท้าขึ้นตามสันพู เพื่อไปถึงสถานที่บูรณะสถานวัดภูอาสา แล้วเดินลึกเข้าไปในป่าดง เพื่อจะไปบริเวณที่ช้างไม่เคยถูกล่า พร้อมกันนั้นในระหว่างทางผู้นำเที่ยวก็จะอธิบายให้ท่านทราบเกี่ยวกับพืชพรรณต่างๆ ที่ประชาชนนำมาเป็นอาหาร และ เป็นยา ซึ่งบอกร่องรอยสัตว์ และ ชีให้เห็นแมลงไม้ชนิดต่างๆ จากพื้นที่สูงของภูอาสาท่านจะได้ชมทิวทัศน์อันสวยงามของป่าไม้อันกว้างใหญ่และ พื้นที่ดินทามอยู่เบื้องล่าง ในรายการนี้ท่านจะได้ชมสถานที่สักการะบูชาอันศักดิ์สิทธิ์ที่ถูกจารึกไว้อยู่ตามฝาหินของวัดภูอาสา ถ้าพระและ รอยพระบาทอีกด้วย

ค่าธรรมเนียมสำหรับผู้นำเที่ยวท้องถิ่น

60,000 กีบ ต่อผู้นำเที่ยว 1 ท่าน

(นักท่องเที่ยว 1 ถึง 2 ท่าน)

120,000 กีบ ต่อผู้นำเที่ยว 2 ท่าน

(นักท่องเที่ยว 5 ถึง 8 ท่าน)

ควรให้การอธิบายตามความเหมาะสม สิ่งที่ควรถือไปด้วย น้ำดื่ม 2 ลิตรอย่างน้อย อาหารเที่ยง และ อาหารว่าง รองเท้าที่เหมาะสมเพื่อเดินป่า ครีมป้องกันแสงแดด หมวก และยากันยุง

รายการเดินป่าครึ่งวัน

เวลา 3 – 5 ชั่วโมงความยากในระดับปานกลาง รายการเดินป่าชมธรรมชาติกับผู้นำเที่ยวจะทำให้ท่านสัมผัส และชมพืชพรรณ และสัตว์ป่าต่างๆ ชนิดที่อาศัยอยู่ในป่าดงอันทึบหนาของป่าสงวนแห่งชาติเขเปียน พร้อมทั้งเดินสำรวจสถานที่บูรณะสถานวัดพุทธาสาได้ภายในครึ่งวัน ในระหว่างทางผู้นำเที่ยวของท่านก็จะอธิบายให้ท่านทราบเกี่ยวกับสมุนไพรรักษาโรค และ เครื่องป่าของดง ที่สามารถรับประทานได้ บ่งบอกประเภทนก ตามเสียงร้องของนก และในที่สุดก็จะพาท่านไปถึงสถานที่สักการะบูชาอันศักดิ์สิทธิ์ที่ถูกจารึกไว้อยู่ตามฝาหินของวัดพุทธาสา ถ้าพระ และ รอยพระบาท

จากพื้นที่สูงของพุทธาสาท่านจะได้ชมทิวทัศน์อันสวยงามของป่าไม้อันกว้างใหญ่ และ พื้นที่ดินทามอยู่เบื้องล่าง รายการนี้จะมีบางระยะที่ต้องออกแรงขึ้นลงภูเขา และ เข้าผ่านป่าไม้อันทึบหนา และ ผ่านทุ่งนาค่าธรรมเนียมสำหรับผู้นำเที่ยวท้องถิ่น

60,000 กีบ ต่อผู้นำเที่ยว 1 ท่าน

(นักท่องเที่ยว 1 ถึง 4 ท่าน)

120,000 กีบต่อผู้นำเที่ยว 2 ท่าน

(นักท่องเที่ยว 5 ถึง 8 ท่าน)

ควรให้การอธิบายตามความเหมาะสมสิ่งที่ควรถือไปด้วย น้ำดื่ม 2 ลิตรอย่างน้อย อาหารเที่ยง และ อาหารว่าง รองเท้าที่เหมาะสมเพื่อเดินป่า ครีมป้องกันแสงแดด หมวก และยากันยุง

รายการครึ่งวันขี่ช้าง และ เดินป่า

เวลา 3 – 5 ชั่วโมงความยากในระดับปานกลาง รายการนี้เป็นการประสมประสานกันระหว่างการขี่ช้างไปสู่ยอดภูเขา และการเดินป่าชมธรรมชาติ การขี่ช้างขึ้นไปสู่ยอดภูเขาอาสานั้นใช้เวลา 30 นาที หลังจากไปถึงยอดภูเขาแล้ว ผู้นำเที่ยวของท่านก็จะพาท่านเดินชมสถานที่บูรณะสถานวัดพุทธาสา พร้อมทั้งท่านจะได้ชมทิวทัศน์ธรรมชาติของป่าไม้ และ พื้นที่ดินทามเบื้องล่าง

หลังจากนั้นผู้นำเที่ยวก่อนจะพาท่านไปชมสถานที่สักการะบูชาอันศักดิ์สิทธิ์ที่ถูกจารึกไว้อยู่ตามฝาหินของวัดพุทธาสา ถ้าพระ และ รอยพระบาท พร้อมกันนั้นในระหว่างทางผู้นำเที่ยวก็จะอธิบายให้ท่านได้

เรียนรู้ทราบเกี่ยวกับพืชพรรณต่าง ๆ ที่ประชาชนนำมาเป็นอาหาร และ เป็นยา ซึ่งบอกร่องรอยสัตว์ และ ไข่ให้เห็นแมลงไม้ชนิดต่างๆ

180,000 กีบ ต่อผู้นำเที่ยว 1 ท่าน

(นักท่องเที่ยว 1 ถึง 4 ท่าน)

360,000 กีบต่อผู้นำเที่ยว 2 ท่าน

(นักท่องเที่ยว 5 ถึง 8 ท่าน)

ควรให้การอธิบายตามความเหมาะสมสิ่งที่ควรถือไปด้วย น้ำดื่ม 2 ลิตรอย่างน้อย อาหารเที่ยง และ อาหารว่าง รองเท้าที่เหมาะสมเพื่อเดินป่า ครีมป้องกันแสงแดด หมวก และยากันยุง

พักแรมนำเรือนประชาชน

“ละความคุ้นเคยของท่านชั่วคราว แล้วมาสัมผัสกับการเป็นอยู่แบบ ลาว” รายการนี้เป็นโอกาสให้ท่านได้มาพักอาศัยอยู่กับครอบครัวประชาชนในบ้านเกียดโจ้ง ซึ่งจะทำให้ท่านเข้าใจ และ รู้ถึงวัฒนธรรมการเป็นอยู่ของประชาชนท้องถิ่น และนี่คือโอกาสที่หาจากที่ไหนไม่ได้ ในขณะที่ท่านอาศัยอยู่ ท่านจะมีความสนุกสนานกับครอบครัวใหม่ของท่าน และ บรรยากาศภายในบ้าน พร้อมนี้ท่านจะมีโอกาสประกอบส่วนในกิจกรรมประจำวันของครอบครัวท่านอีกด้วย นอกนี้ท่านจะได้หลับอย่างสบายในห้องส่วนตัวที่ประกอบมีที่นอน และ มุ้ง และ รับประทานอาหารที่ปรุงแต่งด้วยฝีมือของครอบครัวท่าน

40,000 กีบ ต่อ 1 ท่าน ต่อแรมคืน

25,000 กีบ ต่อ 1 ท่าน ต่อ อาหาร 1 คาบ (แยก 3 ท่านขึ้นไป)

สิ่งที่ควรนำไปด้วย ยาป้องกันยุง ผ้า หรือ ผ้าอาบน้ำ รองเท้าที่เหมาะสมในการใส่อาบน้ำ เครื่องใช้ส่วนตัว ผงซักฟอก

เที่ยวชมพุกาศบนหลังช้าง

เวลา 1 – 5 ชั่วโมง รายการนี้เป็นการขี่ช้างจากบ้านเกียดโจ้งไปสู่ยอดภูอาสา เพื่อเยี่ยมชมวัดที่ ลึกลับ พร้อมทั้งชมทัศนียภาพอันสวยงาม ของพื้นที่ดินทามที่อุดมสมบูรณ์ไปด้วยนกนานาชนิด เมื่อไปถึง วัดพุกาศแล้วช้างก็จะเข้าเทียบศาลาเพื่อให้ท่านได้ลงไปเดินชมบริเวณวัดพุกาศ 15 หา 20 นาที(ช้างไม่สามารถเข้าบริเวณวัดได้) อยู่ใกล้กับวัดตามบริเวณหินที่อยู่กระจัดกระจายท่านได้เห็นรอยพระบาท กรุณาให้ท่านจงระวัง และ ไม้ให้เตะต้องหิน หรือ วัตถุโบราณที่แตกหักง่าย เมื่อชมแล้วช้างก็จะนำพาท่านกลับบ้าน

สิ่งที่ควรถือไปนำ ครีมป้องกันแสงแดด หมวก ยาป้องกันยุง น้ำดื่ม และ อาหารกลางวันสิ่งที่ควรเอาใจใส่ ท่านควรมีสุภาพดีพอสมควรเพื่อจะร่วมรายการทัวร์พเนจรนี้ และ พวกเราขอแนะนำให้ท่านป้องกันล่วงหน้าถ้าหากท่านมีอาการเวียนศีรษะ

120,000 กีบ ต่อช้าง 1 เชือก (1 ถึง 2 คน)

ส่องเรือการชมธรรมชาติดินทาม

รายการครึ่งวัน รายการนี้จะพาท่านเข้าชมทัศนียภาพทางน้ำอันสวยงามด้วยนายเรือที่มีความชำนาญจากบ้านเกียดโจ้ง การเดินทางถึงเที่ยวครั้งนี้จะนำพาท่านผู้พิทักษ์ธรรมชาตินักชมนก และ นักถ่ายภาพทั้งหลายเข้าสู่เขตป่าลึกของพื้นที่ดินทามที่อุดมสมบูรณ์ด้วยนกนานาชนิด พร้อมนี้จะได้อิ่มหนำสำราญไปกับธรรมชาติ และการดำรงชีวิตของชาวบ้าน โดยเฉพาะ เป็นชาวประมง ถ้าโชคดีท่านก็อาจจะมองเห็นช้างกำลังเล่นน้ำอย่างสบาย พร้อมทั้งกินหญ้าที่ลอยฟุ้งผ่านไปผ่านมา

ท่านสามารถเลือกที่จะร่วมเรือลำเดียวกันกับผู้นำเที่ยว หรือแยกเช่าเรืออีกลำหนึ่งเพื่อร่วมความสนุกสนานกับเพื่อนของท่าน

50,000 กีบ ต่อเรือ 1 ลำ (นักท่องเที่ยว 1 ท่านต่อเรือ 1 ลำ)

3. การมีส่วนร่วมของชุมชนในการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์

พบว่า ปัจจัยที่มีอิทธิพลของชุมชน คือ การได้เรียนรู้ตนเองและมีความหวังในศักยภาพของตนในการแก้ไขปัญหาต่างๆ มีการก่อสร้างระบบจิตสำนึกใหม่เกิดความมั่นใจในการแก้ไขปัญหาต่าง ๆ จนสามารถพัฒนาชุมชนอย่างเป็นขั้นตอนให้ชุมชนมีความเข้มแข็งได้ในที่สุด ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อประชาชนที่ประชาชนยอมรับได้คือ ความรู้สึกถึงความเป็นเจ้าของการมีส่วนร่วมได้ ส่วนเสียในการใช้ประโยชน์ความสามารถที่จะนำเสนอความคิดเห็นในการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงให้เป็นไปอย่างถูกต้องเหมาะสม เพราะในการหาเลี้ยงชีพเป็นเรื่องที่ลำบากและมีข้อจำกัดในพื้นที่ชนบท ดังนี้ การที่จะอุทิศเวลาในการเสียสละประโยชน์ต่อส่วนรวมนั้นต้องไม่เสียเวลาในการหาเลี้ยงชีพ หรือต้องชี้ให้เห็นประโยชน์ที่จะได้รับในอนาคตใกล้เคียงชัดเจน เจ้าหน้าที่รัฐและผู้นำชุมชนจะต้องอบรมให้ความรู้ความเข้าใจแก่ชุมชน ซึ่งมีกระบวนการดังนี้

1. นายบ้าน (ผู้ใหญ่บ้าน) ได้เรียกประชุมปรึกษาหารือร่วมกันกับชุมชน
2. ตั้งระเบียบข้อตกลงในการใช้ประโยชน์จากการท่องเที่ยวร่วมกัน ประชาชนได้ร่วมกันจัดตั้งระเบียบและเพื่อเพิ่มความศักดิ์สิทธิ์ให้กับกฎระเบียบก็ได้มีการจัดตั้งคณะรับผิดชอบในการดูแล กฎระเบียบและจัดตั้งเวรยามในการดูแลพื้นที่ท่องเที่ยวเพื่อตรวจสอบความเรียบร้อย และป้องกันการเกิดอุบัติเหตุต่อนักท่องเที่ยวที่เข้ามาท่องเที่ยวในพื้นที่ของบ้าน

3. เมื่อมีการตั้งกฎระเบียบร่วมกันแล้วชาวบ้านร่วมกันจัดทำป้ายโฆษณาให้นักท่องเที่ยวรู้จักขึ้น โฆษณาทางด้านสื่อสารต่างๆไม่ว่าทางทีวี วิทยุ หนังสือพิมพ์และ ทำป้ายโฆษณาทางเข้าบ้าน

4. ในการลงความหมายความสำคัญเกี่ยวกับแหล่งท่องเที่ยวแห่งนี้จะแจ้งให้ประชาชนในหมู่บ้านทราบโดยทั่วถึงกันและได้มีการแลกเปลี่ยนบทเรียนจากพื้นที่อื่น เพื่อนำมาปรับปรุงให้ดีขึ้น

5. ในการจัดกิจกรรมในวันสำคัญ ๆ ต่าง ๆ แต่ละครั้งที่ผ่านมามีได้รับความร่วมมือจากประชาชนเป็นอย่างดี เช่น การร่วมมือในการพานักท่องเที่ยวเดินป่าในแต่ละครั้ง

6. ผู้นำชุมชนจะต้องเป็นผู้ประสานงานและมอบอำนาจจากระดับเมืองและแขวงแล้วสามารถในการจัดการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ในความรับผิดชอบของตน โดยมีเจ้าหน้าที่จากแผนกการท่องเที่ยว และเจ้าหน้าที่ป่าไม้มาร่วมดำเนินการ

7. ผู้นำชุมชนต้องนำความรู้ที่ได้มาและความเข้าใจที่ถูกต้องมาเผยแพร่ต่อชาวบ้าน

8. ได้จัดทำเส้นทางเดินตามธรรมชาติที่เป็นเส้นทางข้างเดินตามป่าในฤดูแล้ง

9. ต้องได้มีการปลูกต้นไม้แซมในริมเส้นทางสองเบี่ยงเพื่อให้เกิดร่มตามเส้นทางเดินขึ้นพญาเสียดโดยมีการร่วมมือจากชุมชนในแต่ละปีในอนาคตควรที่จะปลูกเพิ่มให้มากกว่าเดิม

10. ในขั้นตอนดูแลต่าง ๆ จะอยู่ในความดูแลเจ้าหน้าที่ป่าไม้และเจ้าหน้าที่โครงการอนุรักษ์ป่าสงวนเขเปียนและแผนกการท่องเที่ยวของแขวงโดยมีส่วนร่วมของประชาชนและชุมชนอย่างต่อเนื่อง ปัจจัยที่สำคัญอีกอย่างหนึ่งของการมีส่วนร่วม คือ ผู้นำชุมชน หรือ นายพูจัน ยิวเสน ซึ่งเป็นตัวกลางระหว่างหน่วยงานรัฐกับประชาชนในชุมชนที่ตอบสนองต่อแหล่งท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ เป็นผู้สร้างความเข้าใจที่ถูกต้อง การเตรียมความพร้อมภายในชุมชน การดำเนินงานเพื่อตอบสนองความต้องการที่แท้จริงของคนในชุมชนสรุปการมีส่วนร่วมของชุมชนในพื้นที่ท่องเที่ยวอยู่ในระดับสูง

ดังนั้นประชาชนมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ มีหน้าที่รับผิดชอบโดยตรงและประชาชนส่วนใหญ่เข้ามามีส่วนร่วมเพราะเป็นการประกอบอาชีพของตนเอง โดยเฉพาะประชาชนที่อาศัยในพื้นที่โดยตรง และมีส่วนเกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวมีส่วนร่วมในอนุรักษ์ ซึ่งเป็นเพราะประชาชนเหล่านั้นคิดว่าตนเองได้มีรายได้หรือผลประโยชน์ต่างๆ จากแหล่งท่องเที่ยวจึงทำให้มีรู้สึกถึงความเป็นเจ้าของแหล่งท่องเที่ยว การมีส่วนร่วมหากประชาชนมีความรู้สึกถึงความเป็นเจ้าของแล้วนั้นกิจกรรมต่าง ๆ ผลสำเร็จและดำรงอยู่ได้ เนื่องจากประชาชนส่วนใหญ่เห็นถึงคุณค่า ความสำคัญ และประโยชน์ที่ได้รับจากการอนุรักษ์ และประโยชน์ที่จะได้รับจากการท่องเที่ยวเห็นประโยชน์ของตนเอง และมีความร่วมมือจากหน่วยงานของรัฐที่จะเข้ามามีส่วนร่วม รวมทั้งดำเนินงานต่าง ๆ ขึ้นอยู่กับนโยบายการบริหารงานภาครัฐ ทำให้การสั่งการตรงตามความต้องการของท้องถิ่น ทำให้ประชาชนเกิดความเข้าใจอยากเข้ามามีส่วนร่วมเป็นผลทำให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมมากขึ้น จึงทำให้มีรายได้เพิ่มจากการทำเกษตรและการท่องเที่ยวสามารถทำให้รายได้เพิ่มมากขึ้น

4. ปัญหา อุปสรรคและแนวทางแก้ไขปัญหาของชุมชนในการจัดการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์

พบว่า โดยภาพรวมแหล่งท่องเที่ยวเขตบ้านเกิด โง้งไม้ได้มีกฎหมายหรือคำรัฐของรัฐบาลโดยเฉพาะเพื่อสร้างจิตสำนึกที่ถูกต้องให้คนในชุมชนยอมรับในการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ เป็นเหตุให้มีปัญหาและอุปสรรคในการมีส่วนร่วม เพื่อจะจัดการการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ให้อยู่อย่างสมบูรณ์ พร้อมทั้งการใช้ประโยชน์อย่างยั่งยืนในบริเวณแหล่งท่องเที่ยวและปัญหาที่ได้พบคือ

1. ปัญหาความเสื่อมโทรมของสภาพแวดล้อมและระบบนิเวศในเส้นทางท่องเที่ยว เนื่องจากเส้นทางท่องเที่ยวทัวร์ป่าที่ใช้ปัจจุบันอยู่ในสถานะเสื่อมโทรมส่งผลให้ผู้ประกอบการส่วนใหญ่คิดหาทางแก้ไขปัญหาโดยการหันไปเปิดเส้นทางทัวร์ป่าเส้นทางใหม่ที่มีสภาพสมบูรณ์กว่า เพื่อนำมาใช้เป็นจุดขายแก่นักท่องเที่ยว ดังนั้น การเปิดเส้นทางท่องเที่ยวทัวร์ป่านี้ก็เปรียบเสมือนกับการทำไร่เลื่อนลอย เมื่อพื้นที่หมดความอุดมสมบูรณ์แล้วก็โยกย้ายไปใช้ประโยชน์ในพื้นที่มีอุดมสมบูรณ์ต่อไป ซึ่งวิธีการนี้จึงไม่หนทางที่จะมาใช้แก้ไขปัญหาล้อมรอบของสภาพแวดล้อมและระบบนิเวศในพื้นที่ได้

2. ปัญหาการตลาด จากการสอบถามผู้ประกอบการท่องเที่ยวได้ให้ความเห็นตรงกัน และสอดคล้องกับผลการศึกษาของผู้ที่ได้ทำการศึกษาในประเด็นนี้มาก่อนแล้ว ก็คือ ปัญหาการตัดราคา และโฆษณาด้วยวาจาที่เกินความจริง ของบางบริษัทนำเที่ยว ทำให้นักท่องเที่ยวรู้สึกผิดหวังที่ไม่ได้รับการบริการตามคำโฆษณาที่ได้ฟังมาก่อนให้เกิดผลลบต่อธุรกิจท่องเที่ยวโดยรวม

3. ปัญหาด้านมัคคุเทศก์ ทั้งในเรื่องปริมาณและคุณภาพ ในปัจจุบันพบว่าจำนวนมัคคุเทศก์ทัวร์ป่าที่มีคุณภาพมีจำนวนไม่เพียงพอต่อการขยายตัวอย่างรวดเร็ว ของการท่องเที่ยวประเภททัวร์ป่า ซึ่งมัคคุเทศก์ส่วนใหญ่มักจะเป็นมัคคุเทศก์ที่ไม่มีคุณภาพคือไม่มีความรู้ความเข้าใจในการให้บริการที่ดี และบางคนก็มีทักษะด้านภาษาที่จะสื่อสารให้แก่นักท่องเที่ยวน้อยมาก ปัญหาการเปลี่ยนแปลงสภาพความเป็นอยู่และความนึกคิดของประชาชนในท้องถิ่นเปลี่ยนแปลงไป ผู้ประกอบการการท่องเที่ยวได้ให้ความเห็นและยอมรับว่า การท่องเที่ยวทัวร์ป่าได้ทำให้สภาพความเป็นอยู่ของประชาชนในท้องถิ่นเปลี่ยนแปลงไป ทั้งการเปลี่ยนแปลงทางด้านเศรษฐกิจ ที่ทำให้ชาวบ้านมีรายได้ที่เพิ่มขึ้นจากการท่องเที่ยว เช่นการจัดทำที่พักในหมู่บ้าน การขายของอุปโภคบริโภคที่จำเป็นในหมู่บ้าน รวมทั้งการแสดงทางด้านวัฒนธรรม และการละเล่นพื้นเมืองต่าง ๆ ให้แก่นักท่องเที่ยวเพื่อแลกกับเงินที่จะได้มา ซึ่งผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจในส่วนนี้ก็ส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมความเป็นอยู่ของคนในพื้นที่ตามมาด้วย ส่วนปัญหาอื่น ๆ ได้แก่ ปัญหาเล็ก ๆ น้อย ๆ เกี่ยวกับความล่าช้าในการติดต่อประสานงานกับหน่วยงานราชการที่เกี่ยวข้อง เช่น ความล่าช้าในการขอเข้าไปใช้พื้นที่ธรรมชาติที่กรมป่าไม้ดูแลอยู่

4. เจ้าหน้าที่มักประสบปัญหาในการขาดประสบการณ์ในเรื่องการทำงานเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของชุมชน เจ้าหน้าที่ที่มีความเข้าใจเกี่ยวกับการท่องเที่ยวอย่างถ่องแท้ในเรื่องการบริหารจัดการ แต่ประชาชนส่วนน้อยจำนวนหนึ่งยังขาดการรับรู้เรื่องการมีส่วนร่วม

5. งบประมาณที่สนับสนุนการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์บ้านเกิดโง้งเพื่อสร้างแนวร่วม เช่น การทำป้ายโฆษณา เพื่อให้นักท่องเที่ยวเข้าชมหรือท่องเที่ยวมากขึ้น จัดการฝึกอบรมวิธีการจัดการต่างๆ ให้ชุมชนรับรู้ และอบรมให้ชุมชนรักป่าไม้ที่อยู่พื้นที่แหล่งท่องเที่ยวให้ยั่งยืน

6. การโทรศัพท์มาจองของบริษัทท่องเที่ยวไม่มาตามการนัดหมาย ทำให้ชาวบ้านรอนานไปและ ทำให้ข้างขาดอาหาร และมีบางบริษัทโทรศัพท์มาจองนานเกินไป (3 ถึง 5 เดือน)

7. ปัญหาคือธรรมชาติ พื้นที่ท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ตั้งอยู่ในบริเวณอากาศค่อนข้างร้อนแรงเกินไป บางปีมีอุณหภูมิประมาณ 42 ถึง 45 องศา

8. การให้คำแนะนำของเจ้าหน้าที่ที่ถูกต้องในพื้นที่แหล่งท่องเที่ยวอย่างใกล้ชิดและต่อเนื่องเพื่อประสานสอดคล้องกับวัฒนธรรมของชุมชนให้เป็นหนึ่งเดียวยังไม่ได้รับผลเท่าที่ควร

บทที่ 5

สรุป อภิปรายผลและข้อเสนอแนะ

การมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ กรณีศึกษาบ้านเกียดโง้ง เมืองปะทุมพอน แขวงจำปาสัก สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว สามารถสรุปผลการวิจัยดังต่อไปนี้

1. บริบทชุมชน
2. กิจกรรมในการจัดการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์บ้านเกียดโง้ง
3. การมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์
4. ปัญหาและแนวทางแก้ปัญหาของชุมชนในการจัดการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์

สรุปผลการวิจัย

บริบทชุมชน

บ้านเกียดโง้ง ได้สร้างขึ้นในปี ค.ศ. 1656 ขึ้นกับกลุ่มบ้านสะโนดเมืองปะทุมพอน แขวงจำปาสักและห่างจากสำนักงานปกครองเมืองปะทุมพอน 16 กิโลเมตร ทิศเหนือติดกับเส้นทางเลขที่ 18 B ทิศใต้ติดกับป่าสงวนแห่งชาติเซเปียน ทิศตะวันออกติดกับบ้านกาแลใหม่ และบ้านพะโพ ทิศตะวันตกติดกับบ้านท่าฮู้ และบ้านทางแบ่ง กิโลเมตรที่ 48 บ้านเกียดโง้งตั้งอยู่ในเขตป่าสงวนแห่งชาติเซเปียน อาชีพหลักของประชาชน คือ การผลิตปลุกฝิง การเลี้ยงสัตว์และหาปลา รายรับส่วนใหญ่ได้จากการเกษตรกรรม สัตว์เลี้ยง คือ ปลา และบริการนำเที่ยวเชิงอนุรักษ์ธรรมชาติ บ้านดังกล่าวเป็นบ้านที่มีเศรษฐกิจดีกว่าหมู่บ้านอื่นๆ เป็นบ้านที่มีความสำคัญของป่าสงวนเซเปียน มีแหล่งทรัพยากรธรรมชาติและมินิเวศวิทยาที่สำคัญ รวมทั้งเขตดินทาม บึงเกียดโง้งเป็นพื้นที่ขยายพันธุ์และเป็นแหล่งที่อยู่อาศัยของสัตว์น้ำ มีป่าไม้และสัตว์ป่าหลายชนิด ตลอดจนมีทัศนียภาพและโบราณสถานต่าง ๆ ที่ได้รับการพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่สำคัญของเมืองปะทุมพอน แขวงจำปาสัก สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว

กิจกรรมในการจัดการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์บ้านเกียดโง้ง

พัฒนาการของการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ในพื้นที่บ้านเกียดโง้ง เมืองปะทุมพอน ยังคงอยู่ในระยะเริ่มต้นทั้งทางด้าน การดำเนินการและการพัฒนารูปแบบของการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ในพื้นที่ยังคงเป็นรูปแบบที่นำหลักการของการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์มาใช้เพื่อตอบสนองต่อนโยบาย

ด้านการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ของภาครัฐและใช้เป็นจุดขายเพื่อดึงดูดลูกค้าเฉพาะด้านนี้เท่านั้นแต่ในเรื่องการสร้างจิตสำนึกต่อทรัพยากรธรรมชาติ การให้การศึกษาเรียนรู้ต่อนักท่องเที่ยว และการให้ชุมชนมีส่วนร่วมตามหลักการของการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ยังเป็นเรื่องที่ถูกนำมาพิจารณาน้อยหรือไม่ก็พิจารณาในลำดับที่รองลงไป จากการศึกษาพบว่าหน่วยงานต่าง ๆ ที่มีหน้าที่รับผิดชอบจัดการการท่องเที่ยวในพื้นที่ศึกษา สามารถแบ่งได้เป็น หน่วยงานรัฐ หน่วยงานภาคเอกชน และรัฐวิสาหกิจ โดยหน่วยงานจากทางรัฐ และหน่วยงานรัฐวิสาหกิจ หน้าที่รับผิดชอบเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ส่วนใหญ่ยังคงเป็น ไปลักษณะเตรียมความพร้อมของพื้นที่โดยการพัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวกทางการท่องเที่ยวของพื้นที่ที่มีอยู่ เช่น พื้นที่พักผ่อน ระบบสื่อความหมาย อันได้แก่ ศูนย์ข้อมูลการท่องเที่ยวในพื้นที่ ป้ายข้อมูล ป้ายชี้ทาง ฯลฯ เพื่อใช้สำหรับจัดกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ที่ได้ดำเนินการจัดการโดยหน่วยงานทางภาคเอกชน ได้แก่บริษัทนำเที่ยวประเภททัวร์ป่า บริษัทนำเที่ยวเดินป่าเชิงอนุรักษ์ ส่วนหน้าที่ในการดำเนินการจัดการการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ของทางอุทยานแห่งชาติสำหรับพื้นที่แหล่งท่องเที่ยวที่อยู่ในขอบเขตของพื้นที่ศึกษานั้น ในเบื้องต้นได้มีการตอบรับนโยบาย และพยายามนำแนวความคิดการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์เข้ามาปรับใช้กลับพื้นที่นั้นหนาของการอุทยาน และมีการดำเนินการแล้วในบางส่วน แต่ก็ยังอยู่ในขั้นตอนของการเตรียมความพร้อมเช่นเดียวกัน

การมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์

การจัดการการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ในพื้นที่บ้านเกิดโง้ง ผู้วิจัยได้ทำการพิจารณารูปแบบการจัดการการท่องเที่ยวที่เกิดขึ้น จากองค์ประกอบพื้นฐานที่จำเป็น ดังต่อไปนี้

1. องค์ประกอบด้านพื้นที่ ควรพิจารณาจากพื้นที่ท่องเที่ยวที่ผู้ประกอบการท่องเที่ยวนักท่องเที่ยวเข้าไป ซึ่งพื้นที่ที่เข้าไปจัดกิจกรรมท่องเที่ยวต้องเป็นพื้นที่ที่มีความเป็นธรรมชาติและอ้างอิงระบบนิเวศ รวมถึงมีเอกลักษณ์เฉพาะของตนเอง และในพื้นที่ธรรมชาตินั้นอาจจะมีส่วนประกอบของวิถีชีวิตวัฒนธรรมและอื่น ๆ ที่เกี่ยวเนื่องกับธรรมชาติและระบบนิเวศนั้น โดยการเลือกใช้พื้นที่สำหรับจัดกิจกรรมการท่องเที่ยวต้องเป็นพื้นที่ที่ได้รับการพัฒนาเพื่อรองรับการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ รวมถึงมีการจัดการสิ่งแวดล้อมที่ดี ทั้งระบบจัดการขยะ น้ำเสีย เป็นต้น

2. องค์ประกอบด้านการจัดการ การที่จะจัดการนำเที่ยวเชิงอนุรักษ์ให้เกิดความยั่งยืนและประสบความสำเร็จจำเป็นที่จะต้องมีการนำเที่ยวที่สามารถเสนอขายแก่นักท่องเที่ยวได้ทันทีและมีความจำเป็นสูงในข้อมูลรายการที่เสนอขายอาจจะอยู่ในรูปแบบแผ่นพับ ใบปลิว หรือระบบสารสนเทศอื่น ๆ ก็ได้ ด้านมัคคุเทศก์นั้น จะต้องมียุทธศาสตร์เพียงพอต่อการดูแลให้ความรู้แก่นักท่องเที่ยว ระบบการจัดการขยะและของเสียอันเกิดจากการนำเที่ยว ควรจะมีการจัดการที่ดี เช่นลดการนำขยะไปยังพื้นที่ หรือนำขยะทุกชิ้นออกมาจากพื้นที่ ด้านความปลอดภัยของ

นักท่องเที่ยวทั้งความปลอดภัยในชีวิต และความปลอดภัยต่อทรัพย์สิน ต้องให้การเอาใจใส่ดูแล ผู้ประกอบการต้องเลือกใช้พาหนะที่มีความแข็งแรง สภาพดีและไม่บรรทุกน้ำหนักเกินกว่าที่ กฎหมายจะกำหนด และในทุกกิจกรรมต้องมีการรักษาความปลอดภัยที่ดี การนำนักท่องเที่ยวเข้าไปท่องเที่ยวตามรายการนำเที่ยว

3. องค์ประกอบด้านกิจกรรม รูปแบบกิจกรรมที่สำคัญต่อการดำเนินการท่องเที่ยวเชิง อนุรักษ์ ต้องเป็นกิจกรรมที่เน้นในเรื่องสิ่งแวดล้อมศึกษา ที่จะทำให้นักท่องเที่ยวได้ความรู้และ ประสบการณ์ในเรื่องธรรมชาติและระบบนิเวศเพิ่มขึ้น ก่อให้เกิดจิตสำนึกที่ดีต่อสิ่งแวดล้อมและ สังคม

4. องค์ประกอบด้านการมีส่วนร่วม ควรพิจารณาถึงผู้ที่มีส่วนได้ส่วนเสียในการจัดการ นำเที่ยวเชิงอนุรักษ์นั้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งชุมชนท้องถิ่นที่มีการนำเที่ยวเข้าไปในพื้นที่ จะต้อง มีแผนงาน โครงการการจัดการและรายการเส้นทางนำเที่ยวระหว่างผู้ประกอบการกับเจ้าของพื้นที่ ด้วย ผลตอบแทนที่ได้ควรนำกลับไปสู่ชุมชนในรูปแบบของการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานชาวบ้าน หรือสนับสนุนการศึกษาของเด็กและเยาวชนในพื้นที่ก็เป็นที่ไปได้ รวมถึงต้องมีการสร้าง กระบวนการเรียนรู้ร่วมกันระหว่างชุมชนกับผู้ประกอบการ โดยต้องเปิดโอกาสให้ชุมชนเข้ามามี ส่วนร่วมในการวางแผนจัดการการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ในพื้นที่ตนเองให้มากที่สุดเป็นสำคัญ

ปัญหาและแนวทางแก้ปัญหาของชุมชนในการจัดการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์

ปัญหาและอุปสรรคของการการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ จากการวิจัยได้ค้นพบว่าปัญหา ของชาวบ้านคือเงินที่ใช้ในการดำเนินกิจกรรมเกี่ยวกับการดูแลรักษาพยาบาลช้างและ การขาด การประชาสัมพันธ์ในการดำเนินกิจกรรมของบ้านเกิดโง้งการสนับสนุนจากหน่วยงานของรัฐ ขาด การผสมพันธุ์ช้างพื้นบ้านเมื่อจำนวนช้างลดลง ขาดการสนับสนุนพันธุ์ช้างเพื่อใช้ในการผสมพันธุ์ ทั้งนี้เพื่อให้ช้างสามารถคงอยู่ตลอดไป การนัดหมายของบริษัทท่องเที่ยวไม่ตรงเวลา ค่าให้บริการ ช้างยังราคาเดิม ช้างไม่อยากขึ้นพญาเสาเพราะอากาศร้อนช้างเหนื่อย

อภิปรายผลการวิจัย

การมีส่วนร่วมของชุมชนในการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ กรณีศึกษาการท่องเที่ยวเชิง อนุรักษ์ บ้านเกิดโง้ง เมืองปะทุมพอน สาธารณรัฐประชาธิปไตย ประชาชนลาว ครั้งนี้ พบว่า ชุมชนบ้านเกิดโง้ง เมืองปะทุมพอน แวงงจำปาสักเห็นความสำคัญของการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ ประชาชนมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ มีหน้าที่รับผิดชอบโดยตรงและประชาชนส่วนใหญ่เข้ามามี ส่วนร่วมเพราะเป็นการประกอบอาชีพของตนเอง จากแหล่งท่องเที่ยวจึงทำให้มีรู้สึกถึงความเป็น

เจ้าของแหล่งท่องเที่ยว การมีส่วนร่วมหากประชาชนมีความรู้ถึงความเป็นเจ้าของแล้วนั้น กิจกรรมต่าง ๆ ผลสำเร็จและดำรงอยู่ได้เนื่องจากประชาชนส่วนใหญ่เห็นถึงคุณค่าความสำคัญและประโยชน์ที่ได้รับจากการอนุรักษ์และประโยชน์ที่จะได้รับจากการท่องเที่ยว ซึ่งประชาชนในชุมชนได้เริ่มต้นตัวในการอนุรักษ์ป่าไม้เพื่อการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ตั้งแต่หลัง การเปลี่ยนแปลง การปกครอง ใน ปี ค.ศ.1975 (พ.ศ.2518) ต่อมาในปี ค.ศ. 1996 (พ.ศ.2535) ได้มีการประกาศใช้กฎหมายป่าไม้ เจ้าหน้าที่ได้มีการอบรม ให้ความรู้กับผู้นำชุมชน และผู้นำชุมชนได้เผยแพร่ความรู้ต่อประชาชน ให้มีจิตสำนึกและเกิดความรู้ความเข้าใจในการอนุรักษ์ ป่าไม้เพื่อการท่องเที่ยว และมีความรู้สึกเป็นเจ้าของทรัพยากร ผู้นำชุมชนจึงได้มีการประชุมปรึกษาหารือเพื่อจัดกิจกรรมการท่องเที่ยวซึ่งขึ้นภูอาสา ชมป่า ไม้ที่มีความอุดมสมบูรณ์ ที่เขวชมบริเวณ ภูอาสา เพราะบริเวณดังกล่าวเป็นแหล่งวัดโบราณที่ได้เคารพนับถือสืบเนื่องกันมาแต่บรรพบุรุษ ได้ถ่ายทอดสืบต่อกันมา ด้านปัญหาในการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ พบว่ามีหลายประการคือ ปัญหาของชาวบ้านคือเงินทุนที่ใช้ในการดำเนินกิจกรรมเกี่ยวกับการดูแลรักษาพยาบาลช้าง ในอนาคตต้องคำนึงถึงแหล่งอาหารช้าง และการขาดการประชาสัมพันธ์ในการดำเนินกิจกรรมของบ้านเกิดโง้ง ขาดการสนับสนุนจากหน่วยงานของรัฐ ขาดการผสมพันธุ์ช้างพื้น บ้านเมื่อจำนวนช้างลดลง ขาดการสนับสนุนพันธุ์ช้างเพื่อใช้ในการผสมพันธุ์ การนัดหมายของบริษัทท่องเที่ยวไม่ตรงเวลา ค่าให้บริการซึ่งยังราคาถูกและช้างต้องทำงานหนักเมื่อเข้าสู่ฤดูร้อน ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ของ สุทธิชัย ออบอุ้น (2541: บทคัดย่อ) ได้ทำการศึกษาถึง ศักยภาพของชุมชนท้องถิ่นในการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ ศึกษาเฉพาะกรณี : เส้นทางสายสายน้ำลำน้ำกอก ซึ่งผลการศึกษาพบว่า ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับระดับศักยภาพในการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ประกอบด้วย ปัจจัยส่วนบุคคล ปัจจัยภายในชุมชน และปัจจัยด้านสถานการณ์สิ่งแวดล้อม และพบว่า กลุ่มตัวอย่างมีความรู้ ความเข้าใจด้านการท่องเที่ยวเชิงนิเวศเป็นอย่างดี มีการบริหารจัดการและมีส่วนร่วมในเครือข่ายการท่องเที่ยวของชุมชนและรัฐ จะเป็นกลุ่มตัวอย่างที่มีศักยภาพมากกว่ากลุ่มตัวอย่างที่ไม่มีความรู้ ความเข้าใจด้านการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ขาดการบริหารจัดการและไม่มีส่วนร่วมในเครือข่ายการท่องเที่ยวของชุมชนและรัฐ และสอดคล้องกับงานของ พนิดดา สิงห์ครา (2544: บทคัดย่อ) ได้ทำการศึกษาถึง ศักยภาพของชุมชนในการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศแบบโฮมสเตย์ บ้านห้วยฮี ตำบลปลู้ง อำเภอมือง จังหวัดเมืองฮ่องสอน ซึ่งผลการศึกษาพบว่า การท่องเที่ยวแบบโฮมสเตย์คือ การท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่นักท่องเที่ยวจะพักแรมในชุมชน เหมือนเป็นสมาชิกในครอบครัว เพื่อเรียนรู้วิถีชีวิต แลกเปลี่ยนประสบการณ์ เรียนรู้วัฒนธรรม โดยชุมชนบ้านห้วยฮีนี้ได้ดำเนินธุรกิจด้านการท่องเที่ยวมากกว่า 4 ปีแล้ว สามารถทำรายได้เสริมให้สมาชิกได้ประมาณ 200-600 บาทต่อ

อเดือน ซึ่งเป็นรายได้ที่เป็นที่พอใจของชุมชนเพราะการจัดการการท่องเที่ยวไม่ได้เข้าไปทำลายทรัพยากรธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม วัฒนธรรม และวิถีชีวิตที่เป็นแบบแผนดั้งเดิมของชุมชน

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะเชิงพัฒนา

1. ควรมีการเผยแพร่ความรู้แก่ประชาชนให้ทราบปัญหาต่างๆ ที่จะเกิดขึ้นกับแหล่งท่องเที่ยว ซึ่งประชาชนในพื้นที่ควรจะเป็นผู้มีส่วนร่วมในการวางแผนแก้ไขปัญหาเหล่านั้น
2. ควรมีการประชาสัมพันธ์ให้ประชาชนทราบถึงความก้าวหน้าของการดำเนินการต่างๆ ที่เกิดขึ้นในพื้นที่ เช่น จัดการประชุมผู้เกี่ยวข้อง การจัดประชาสัมพันธ์หรือการดำเนินงานตามโครงการต่างๆ โดยมีการประชาสัมพันธ์ผ่านสื่อ ป้าย
3. หน่วยงานภาครัฐ ควรเข้ามามีส่วนร่วมในการสนับสนุนพัสดุช่างให้มากกว่านี้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการส่งเสริมทางด้านงบประมาณ
4. หน่วยงานภาครัฐ เข้ามามีส่วนร่วมในการปลูกพืช/ต้นไม้โตเร็วบริเวณสองข้างทางที่ข้างเดินนำนักท่องเที่ยวขึ้นชมภูอาสา

ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรมีการศึกษาในกรณีข้างเหลือน้อยควรจะหาวิธีการท่องเที่ยวรูปแบบอื่นๆ มาทดแทน
2. ต้องการ คำแนะนำที่ถูกต้องจากภาครัฐและภาคเอกชนที่มีประสบการณ์ในการดำเนินการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์
3. ควรศึกษาความสำคัญเกี่ยวกับการอนุรักษ์สภาพแวดล้อมอยู่บริเวณแหล่งท่องเที่ยว เพื่อหาแนวทางในการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้น

บรรณานุกรม

- กฎหมายป่าไม้.จัดพิมพ์กรมป่าไม้.กระทรวงกลาโหมและป่าไม้ร่วมกับกรมโฆษณาอบรมกฎหมาย กระทรวงยุติธรรม.พฤษภาคม 2551.
- การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย. โครงการศึกษาแนวทางบริการและจัดการการท่องเที่ยวในพื้นที่ รับผิดชอบขององค์การบริหารส่วนตำบล (อบต.) และสภาตำบล (สต.). กรุงเทพฯ : การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย, 2541.
- การศึกษาค้นคว้าความเป็นไปได้ในการสร้างสวนพฤกษศาสตร์อยู่ในป่าเขตสงวนแห่งชาติเซเปียน. โดยแขนงป่าไม้ แขวงจำปาสัก หน่วยงานอนุรักษ์ ทรัพยากรธรรมชาติ เล่มที่ 3 กุมภาพันธ์ 2547.
- เกตุศิริ เจริญวิศาล และจุฑามาศ จันทรัตน์. 2543. “ความเข้าใจแรงจูงใจในการท่องเที่ยว : เพื่อส่งเสริมให้ไทยเที่ยวไทย,” จุลสารการท่องเที่ยว. 4 (ตุลาคม-ธันวาคม 2543) : 47-48.
- ขจัตถ์ชัย บุญพัฒน์. ชาวเขา. กรุงเทพฯ : แพร่พิทยา, 2544.
- ข้อตกลงของรัฐมนตรี กระทรวงกลาโหมและป่าไม้ว่าด้วยระเบียบการวัดไม้ก่อนต่อไม้ และการจัดเรียงคุณภาพไม้ ฉบับเลขที่ 0116/กป ลงวันที่ 17 พฤษภาคม 2550
- คู่มือสนาม ต้นดอกฝั่งธรรมชาติใน สปป.ลาว Field guide the wild orchids of โดย ดร.บัวไข แสง สักสา และวิจิตร คำไซ Sponsored by UNESCO
- จุฑามาศ จันทรัตน์. “การท่องเที่ยวก้าวไกล หัวใจอยู่ที่ความร่วมมือ,” จุลสารการท่องเที่ยว 2 . (เมษายน-มิถุนายน 2541) : 10.
- เจิมศักดิ์ ปิ่นทอง. วิวัฒนาการบุกรุกที่ดินที่ทำกินในป่า. กรุงเทพฯ : สถาบันชุมชนท้องถิ่นพัฒนา, 2535.
- _____ ... การระดมประชาชนเพื่อการพัฒนาชนบท, วารสารเศรษฐศาสตร์ปริทัศน์. กรุงเทพฯ : คณะเศรษฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2528.
- ฉลอง น้อยนิม. การพัฒนาคู่มือสื่อความหมายธรรมชาติและประวัติศาสตร์เพื่อการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในอุทยานแห่งชาติภูหินร่องกล้า. วิทยานิพนธ์ปริญญาโท, มหาวิทยาลัยมหิดล.2542.
- ฉลองศรี พิมพ์สมพงษ์. การวางแผนและการพัฒนาตลาดการท่องเที่ยว. กรุงเทพฯ : คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, 2542.
- ฉัตรแก้ว สิมารักษ์. การจัดการรายการบริษัทนำเที่ยว. เอกสารประกอบการเรียนหลักสูตรปริญญาโท มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, 2542.

- ชนิดา มุมานะจิตต์. “เปิดโลกการประชุม 7 Mekong Forum กรุงย้งกึ่ง สหภาพพม่า,” นิตยสารธุรกิจท่องเที่ยว. 15 (พฤษภาคม 2545) : 14
- ชาติชาย มณีกาญจน์. ศักยภาพขององค์กรชุมชนในการจัดการกองทุนหมุนเวียนวิทยานิพนธ์. ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต (การศึกษานอกระบบ) มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, 2537.
- ชูชาติ วารปรีดี. หัวหน้าชมรมอนุรักษ์แม่น้ำพ้ันบ้าน. วันที่ 13 มีนาคม 2547 (สัมภาษณ์).
- ชูวิทย์ ศิริเวชกุล. “การท่องเที่ยวเชิงชุมชนและการจัดโฮมสเตย์,” จุลสารการท่องเที่ยว. 20 (เมษายน-มิถุนายน 2544) : 5-7.
- ช่อแพร ทินพรรณ. สภาพเศรษฐกิจสังคมของนักท่องเที่ยวที่มีความสัมพันธ์กับการประกอบกิจกรรมท่องเที่ยวเชิงนิเวศในอุทยานแห่งชาติเขาใหญ่. วิทยานิพนธ์ปริญญาโท, มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์. 2541.
- ไชยา ยี่มิวิไล. “ท่องเที่ยวรอบรู้,” นิตยสารธุรกิจท่องเที่ยว. 14 (มีนาคม 2544) : 47.
- คณัฒ เทียนพุด. ผู้บริหารธุรกิจยุคโลกาภิวัตน์. กรุงเทพฯ : ก.พลพิมพ์, 2540.
- ดวงตา จตุพร. ประสิทธิผลของการนำนโยบายไปปฏิบัติ : ศึกษาเฉพาะกรณีปีการท่องเที่ยวไทย 2541-2542. วิทยานิพนธ์ปริญญาโท, มหาวิทยาลัยรามคำแหง. 2543.
- ดำรงราชานุภาพ, สถาบัน. สำนักงานปลัดกระทรวงมหาดไทย. การมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่นในการบริหารจัดการด้านการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ. รายงานผลการศึกษาวิจัย. กรุงเทพฯ : แอล.ที.เพรส, 2543.
- เดชา ไต้สูงเนิน. การบริหารจัดการการท่องเที่ยวเกษตร กรณีศึกษาบ้านม่วงคำ ตำบลโป่งแยง อำเภอแมริม จังหวัดเชียงใหม่. การค้นคว้าแบบอิสระ ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิตบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, 2543.
- ไทรรัตน์ สุนทรประภัสสร. “รัฐ-ชุมชน-เอกชน ร่วมท่องเที่ยว,” เดลินิวส์. 1 มกราคม 2543 : 6.
- ทวีทอง หงษ์วิวัฒน์. การมีส่วนร่วมของชุมชน นโยบายและกลวิธี. กรุงเทพฯ : ศักดิ์โสภการพิมพ์, 2527.
- ธวัชชัย รัตนช้อน. การจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของชุมชนบนพื้นที่สูง. เชียงใหม่: วิทยานิพนธ์ปริญญาโท, มหาวิทยาลัยเชียงใหม่. 2542.
- นพรัตน์ มุณีรัตน์. การสื่อสารในการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของชุมชนคีรีวง อำเภอลานสกา จังหวัดนครศรีธรรมราช. วิทยานิพนธ์บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2541.
- นำชัย ทนุผล. “การพัฒนาธุรกิจการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในชุมชนบ้านโป่ง อำเภอสันทราย จังหวัดเชียงใหม่,” จุลสารการท่องเที่ยว. 21 (มกราคม-มีนาคม 2545) : 48

- นำชัย ทนุผล.. บทความพิเศษ “ECOTOURISM :ปรัชญาองค์ประกอบและแนวคิด.” จดหมายข่าวการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย. 20 (มีนาคม 2541) : 8-10.
- นิกร เกลี้ยงพิบูลย์. ความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวต่อการพัฒนาสวนพฤกษศาสตร์พรรคจังหวัดสระบุรี, วิทยานิพนธ์ปริญญาโท, มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.2544.
- นิคม จารุมณี. การท่องเที่ยวและการจัดการอุตสาหกรรมท่องเที่ยว. กรุงเทพฯ : โอ.เอส. พรินต์ติ้งเฮ้าส์, 2536.
- นิรันดร์ จงวุฒิเวศย์. กลวิธี แนวทาง การส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนในงานพัฒนาชุมชน. กรุงเทพฯ : ศักดิ์โสภณาการพิมพ์, 2537.
- บัณฑิต อ่อนดำ. บทบาทของผู้นำท้องถิ่นและการระดมประชาชนให้เข้าสู่กระบวนการพัฒนารายงานการสัมมนาระดับชาติสถาบันในชนบทอุบลราชธานี. กรุงเทพฯ โรงพิมพ์อมรินทร์ดิงกรุ๊ป, 2521.
- บุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา. การพัฒนาการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน. เชียงใหม่ : คณะมนุษยศาสตร์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, 2542.
- ปธาน สุวรรณมงคล. ทักษะบางประการในเรื่องสภาพลกับการมีส่วนร่วมของชุมชนในการมีส่วนร่วมของประชาชนในงานพัฒนา. กรุงเทพฯ : ศักดิ์โสภณาการพิมพ์, 2526.
- ปนัดดา บุญยสาระนัย. กลุ่มชาติพันธุ์ในล้านนา (ชุดที่ 2). เอกสารประกอบการฝึกอบรม เรื่อง “ศิลปวัฒนธรรมเพื่อส่งเสริมการสร้างรายได้ด้านการท่องเที่ยว,” 13-14 กันยายน 2544; มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- ประภาพรรณ อุ่นอบ. ทักษะการทำงานและปัจจัยเงื่อนไขในการพัฒนาทักษะการทำงาน ของแรงงานภาคอุตสาหกรรมท่องเที่ยวในรายงานท้องถิ่น : การศึกษาในกลุ่ม ประชาสังคม (Civic groups) ภาคเหนือตอนบน กรณีจังหวัดเชียงราย. รายงานการวิจัย เบื้องต้น ชุดโครงการทักษะการทำงาน, 2545.
- ประสพสุข ดีอินทร์. การมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ของกำนัน ผู้ใหญ่ในภาคเหนือ. วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรบัณฑิต มหาวิทยาลัยมหิดล, 2531.
- ปรัชญา เวสารัชช์ . บริการประชาชน-ทำได้ไม่ยาก (ถ้าอยากทำ) ครั้งที่ 1. กรุงเทพฯ : สำนักงานเลขาธิการคณะกรรมการการปฏิรูประบบการราชการ, 2540.
- ปรียาภรณ์ พรหมพิทักษ์. ความคิดเห็นของนักท่องเที่ยวต่อแผนการพัฒนาลิ่งอำนวยความสะดวกบริเวณอุทยานแห่งชาติภูกระดึง จังหวัดเลย. วิทยานิพนธ์ปริญญาโท,มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.2527.

แผนยุทธศาสตร์การท่องเที่ยวธรรมชาติในเขตป่าสงวนแห่งชาติเซเปียน โดยแผนการท่องเที่ยวประจำ
แขวงจำปาสัก 07/2550

พนิตดา สิงห์ครา. ศักยภาพของชุมชนในการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศแบบโฮมสเตย์ บ้านห้วยอี
ตำบลปลูม อำเภอเมือง จังหวัดแม่ฮ่องสอน. เชียงใหม่: การค้นคว้าอิสระปริญญาโท,
มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.2544.

พยอม วงศ์สารศรี. องค์การและการจัดการ. กรุงเทพฯ : สถาบันราชภัฏสวนดุสิต, 2538.

พันทิพา โฉมประดิษฐ์. ความคิดเห็นของนักท่องเที่ยวที่มีต่อแผนการพัฒนาลำน้ำความสะดวก
บริเวณอุทยานแห่งชาติเขาใหญ่. วิทยานิพนธ์ปริญญาโท, มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์,
2530.

พิกุล สิทธิประเสริฐกุล.. การจัดการการท่องเที่ยวเพื่อการอนุรักษ์ของอำเภอปางมะผ้า จังหวัด
แม่ฮ่องสอน. กรุงเทพฯ: วิทยานิพนธ์ปริญญาโท, มหาวิทยาลัยมหิดล.2543

พิสิฐ เจริญวงศ์. วัตถุประสงค์การท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน. กรุงเทพฯ : ไทยวัฒนาพานิช, 2544.

ไพรัตน์ เตชะรินทร์. การบริหารงานพัฒนาชนบท ครั้งที่ 1. กรุงเทพฯ : ไทยวัฒนาพานิช, 2525.

ภราเดช พยัควิเชียร. . “หลากหลายมุมมองภาคการท่องเที่ยวปี 2544,” วารสารธุรกิจท่องเที่ยว ปี
2544. 4 (มกราคม 2544) : 12-13.

_____ .พัฒนาการท่องเที่ยวไทยในทิศทางยั่งยืน, จุลสารการท่องเที่ยว. 2 (เมษายน-มิถุนายน
2539) : 4-7.

ภักดี รัตนผล. การบริหารจัดการการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน. เชียงราย : สถาบันราชภัฏเชียงใหม่,
2544.

ภิญโญ แสงแก้ว. “การพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนสำหรับประเทศไทย,” จุลสารการท่องเที่ยว.
21 (มกราคม-มีนาคม 2545) : 33

มนัส สุวรรณ. การเขียนโครงการวิจัยทางสังคมศาสตร์ และมนุษยศาสตร์. พิมพ์ครั้งที่ 2.
เชียงใหม่ : สถาบันวิจัยสังคม มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, 2541ก.

_____ .ระเบียบวิธีการวิจัยทางภูมิศาสตร์. กรุงเทพฯ : โอเดียนสโตร์, 2532.

_____ . รายงานฉบับสมบูรณ์โครงการเพื่อจัดทำแผนปฏิบัติการเพื่อฟื้นฟูทรัพยากรการ
ท่องเที่ยวในพื้นที่อนุรักษ์ (เชียงใหม่). เชียงใหม่ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
, 2541ข.

มานิตา มัตนาวิ. “ทำอย่างไรให้การท่องเที่ยวไทยยั่งยืน,” อนุสาร อ.ส.ท. 41 (กุมภาพันธ์ 2544) :
35.

- ยุวดี นิรัตน์ตระกูล. “การท่องเที่ยวชุมชน : LIFE-SEEING VS SIGHTSEEING,” จุลสารการท่องเที่ยว. 20 (เมษายน-มิถุนายน 2544) : 5-9.
- รวบรวมคำร่ำสมติ และคำสั่งต่าง ๆ เกี่ยวกับงานป่าไม้กระทรวงกลาโหมและป่าไม้ กรมป่าไม้ สิงหาคม 2544
- รัฐทิติยา หิรัณยหาด. แนวทางการพัฒนาเพื่อเพิ่มศักยภาพหมู่บ้านวัฒนธรรมเพื่อการท่องเที่ยว : กรณีศึกษาบ้านหนองขาว อำเภอท่าม่วง จังหวัดกาญจนบุรี. การค้นคว้าแบบอิสระ ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, 2544.
- รำไพพรรณ แก้วสุริยะ. “การท่องเที่ยวเชิงนิเวศนำผลสู่การพัฒนาท่องเที่ยวยั่งยืน,” อนุสาร อ.ส.ท. 43 (กุมภาพันธ์ 2545ก) : 118.
- _____. “การจัดการ การท่องเที่ยวเชิงนิเวศเป็นหน้าที่ของชุมชน,” อนุสาร อ.ส.ท. 43 (ธันวาคม 2544ง) : 113
- _____. “การจัดระบบบัญชีของชุมชน,” อนุสาร อ.ส.ท. 43 (เมษายน 2545ค) : 116.
- _____. “ท่องเที่ยวยั่งยืน (ท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์) ท่องเที่ยวเชิงนิเวศ,” อนุสาร อ.ส.ท. 43 (พฤศจิกายน 2544ค) : 118-119.
- _____. “บทบาทและพันธกิจของชุมชน (ประชาคม) ต่องานพัฒนาการท่องเที่ยว,” อนุสาร อ.ส.ท. 43 (มีนาคม 2545ข) : 118.
- _____. “ประชาคม : ร่วมคิด ร่วมช่วยดูแล จัดการท่องเที่ยวได้อย่างไร,” อนุสาร อ.ส.ท. 42 (กุมภาพันธ์ 2544ข) : 125-126.
- _____. 2545 ซ. “รายได้ รายจ่าย ระบบบัญชีของชุมชน”. อนุสาร อ.ส.ท. 43.10 เดือน พฤษภาคม 2545) : 122-123.
- _____. การท่องเที่ยวชมวิถีชีวิตชนบทอย่างยั่งยืน (Sustainable Rural Tourism or Village Tourism). เอกสารประกอบการบรรยายเรื่อง การจัดการท่องเที่ยวชนบท 26-28 กันยายน, 2544ก. กรุงเทพฯ.
- _____. การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ. เอกสารประกอบการสัมมนา เรื่องมาตรฐานการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ. 24 พฤศจิกายน 2543; นนทบุรี.
- รุ่ง แก้วแดง. “การบริหารและพัฒนาผู้แนวโน้ในเป้าหมาย,” นิตยสารกินรี. (มิถุนายน 2536) : 33-34.
- รุ่งทิพย์ ว่องปฏิการ. “การท่องเที่ยวกับการจัดการด้านสิ่งแวดล้อม,” จุลสารการท่องเที่ยว. 20 (มกราคม-มีนาคม 2544) : 23.

- วรรณพร วนิชชานุกร. นิเวศท่องเที่ยว.: การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์. กรุงเทพฯ : สถาบันราชภัฏสวนดุสิต, ม.ป.ป.
- วิฒนชัย ชูมาก. แนวทางการพัฒนาบุคลากรในอุตสาหกรรมท่องเที่ยว. เอกสารสรุปการสัมมนา นักศึกษาปริญญาโท รุ่นที่ 1 สาขาการจัดการอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวบัณฑิต วิทยาลัย มหาวิทยาลัยเชียงใหม่. เชียงใหม่ : ม.ป.พ., 2543.
- วายเอ็ม.ซี.เอ. เชียงราย และสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัยภาคเหนือ. ความคิดเห็นต่อ รูปแบบความร่วมมือของภาคีต่างๆ ในการจัดการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ใน จังหวัด เชียงราย. เอกสารประกอบการประชุมเชิงปฏิบัติการ, 2543.
- วิจัยเพื่อการพัฒนาแห่งประเทศไทย, สถาบัน. รายงานฉบับสมบูรณ์โครงการศึกษาเพื่อจัดทำแผนแม่บทการพัฒนาการท่องเที่ยวของประเทศ. กรุงเทพฯ : ม.ป.พ., 2540.
- _____. รายงานฉบับสมบูรณ์โครงการศึกษาเพื่อจัดทำแผนปฏิบัติการพัฒนาอุตสาหกรรมท่องเที่ยวแห่งชาติ ในช่วงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 9 (พ.ศ. 2545-2549). กรุงเทพฯ : ม.ป.พ., 2544.
- วิจัยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งประเทศไทย, สถาบัน. รายงานขั้นสุดท้าย การดำเนินการเพื่อกำหนดนโยบายการท่องเที่ยวเพื่อรักษาระบบนิเวศ. กรุงเทพฯ : กองบริการที่ปรึกษา ศูนย์บริการวิชาการ สถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งประเทศไทย, 2540
- วิฑูรย์ สิมะโชคดี. คุณภาพ คือ การเรียนรู้. กรุงเทพฯ : สมาคมส่งเสริมเทคโนโลยี (ไทย-ญี่ปุ่น) 2543.
- วิไลพร ลีวเกษมสานต์. “สรุปประเด็นการประชุมเชิงปฏิบัติการด้านการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ,” จดหมายข่าว การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ. 69 (เมษายน 2545) : 6.
- วีระพันธุ์ ชินวัตร. “แผนแม่บทอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวแห่งชาติ, วารสารธุรกิจท่องเที่ยว. 13 (ธันวาคม 2543) : 10-11.
- _____. รายงานฉบับสุดท้ายโครงการรักษาเอกลักษณ์ของสถาปัตยกรรมท้องถิ่นและสิ่งแวดล้อมเพื่อดึงดูดนักท่องเที่ยว จังหวัดเชียงราย. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยศิลปากร. 2544.
- ศรีพร สมบุญธรรม. “การพัฒนาการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน,” จุลสารการท่องเที่ยว. 2 (เมษายน-มิถุนายน 2536) : 20-23.
- ศิริวรรณ เสรีรัตน์. องค์การและการจัดการ. กรุงเทพฯ : วิธีที่พัฒนา, 2539.

ศูนย์พัฒนาและสงเคราะห์ชาวเขา จังหวัดเชียงราย กองสงเคราะห์ชาวเขา กรมประชาสงเคราะห์ กระทรวงแรงงานและสวัสดิการสังคม. ข้อมูลพื้นฐานหมู่บ้าน/กลุ่มบ้าน ปี 2545. กรุงเทพฯ: กระทรวงแรงงานและสวัสดิการสังคม, 2545.

สงเคราะห์ชาวเขา, กอง. กรมประชาสงเคราะห์ กระทรวงแรงงานและสวัสดิการสังคม. คู่มือปฏิบัติงานโครงการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์บนพื้นที่สูง. กรุงเทพฯ : กรมประชาสงเคราะห์ กระทรวงแรงงานและสวัสดิการสังคม, ม.ป.ป.

สมศักดิ์ เตชะเอราวัณ. การจัดการธุรกิจบ้านพักแบบชุมชนมีส่วนร่วม : กรณีศึกษา บ้านแม่กำปองกิ่งอำเภอแม่ออน จังหวัดเชียงใหม่. เชียงใหม่: การค้นคว้าอิสระปริญญาโท, มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.2544.

สร้อยสวัสดิ์ อาสาสมัครพกิจ. เกณฑ์ความพร้อมในการประกอบธุรกิจนำเที่ยวเชิงนิเวศ. เอกสารประกอบการอบรมระยะสั้น โครงการลงทุนเพื่อสังคม หลักสูตรการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ 16 พฤษภาคม 2543; เชียงราย

สถัญญ์ แสงอรัญญ์. ศักยภาพและแนวทางการจัดการ อุทยานแห่งชาติ เพื่อการท่องเที่ยวเชิง อนุรักษ์ : กรณีศึกษาอุทยานแห่งชาติ อ่าวพังงา จังหวัดพังงา. วิทยานิพนธ์ปริญญาโท, มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.2541.

สุทิพย์ ออบอ่อน. “การศึกษาศักยภาพของชุมชนท้องถิ่นในการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ ศึกษาเฉพาะกรณี : เส้นทางสายน้ำล้านน้ำก”. จุลสารการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย. 17 (กรกฎาคม-กันยายน 2541): 12-14. 2541.

สุวิพร ภัทราพรนนท์. ทักษะคตินักท่องเที่ยวที่มีต่อการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ กรณีศึกษาอุทยานแห่งชาติในจังหวัดกาญจนบุรี. วิทยานิพนธ์ปริญญาโท, มหาวิทยาลัยมหิดล.2541.

อภิวรรณ เกียงขวา. ความคิดเห็นของนักท่องเที่ยวเกี่ยวกับการปรับปรุงและพัฒนาสถานที่พักผ่อน อุทยานแห่งชาติเขาใหญ่. วิทยานิพนธ์ปริญญาโท, มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.2534.

อร ศรีแพร. “การพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน,” จุลสารการท่องเที่ยว. 20 (กรกฎาคม-กันยายน 2544) : 4-14

อ้อฟ้าไซค์.“เก็บข่าว...มาเขียน,”. นิตยสารธุรกิจท่องเที่ยว. 14 (มีนาคม 2544) : 47.

อากรพันธ์ จันทร์สว่าง. การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ. กรุงเทพฯ : โอเดียนสโตร์, 2531.

อำนาจ วีระวนิช. การจัดการธุรกิจขนาดย่อม. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, 2544.

Adhikary,M. **Management of Ecotourism**. Bangkok : Srinakarinwirot University, 1995.

Collier, Alan and Harraway, Sue. **The New Zealand Tourism Industry**. Auckland : Longman, 1997.

- Jeff Petry, Dr. **GUIDELINES for Interaction between the Tourism Industry and Northern Thailand's Mountain Peoples.** Bangkok : n.p., 1998.
- Khan, Mahmood A, Olsen, Michael D. and Var, Turgut. **VNR'S Encyclopedia of Hospitality and Tourism.** New York : Van Nostrand Reinhold, 1993.
- Kotler, Philip ; Bowen, John and Makens, James. **Marketing for Hospitality and Tourism.** New Jersey : Prentice-Hall Inc, 1996.
- Leiper, N. "The Framework of Tourism : Towards a Definition of Tourism and the Tourist Industry," Annals of Tourism Research, Vol. 6(4), 1997.
- Leiper, N. **Tourism System : An Interdisciplinary Perspective.** New Zealand: Massey University, 1990.
- McIntosh, Robert W. and Goeldner, Charles R. **Tourism Principle, Practices, Philosophies.** 5nd ed. New York : John Wiley and Sons, Inc, 1986.
- Middleton, Victor T.C. **Marketing in Travel and Tourism. 2nd Ed.** Oxford : Butterworth Heinemann Ltd, 1994.
- Mill, Robert Christie. **Tourism The International Business.** New Jersey : Prentice Hall Inc, 1990.
- PATA Foundation, "Thai Airways International and Tourism Authority of Thailand," **NORTHERN THAILAND'S MOUNTAIN PEOPLES-An Introduction with Guidelines for Visitors.** Bangkok : n.p, 1998.
- PATA Thailand Chapter. "Environment Committee," **GUIDELINES for interaction between the Tourism Industry and Northern Thailand's Mountain Peoples.** Bangkok : n.p, 1998.
- Robert Broad. "Photos of Thailand/Ban Lorcha,". (Online) 2002 cited. (23 August 2002) Available http://www.westnet.com.au/robertbroad/LORCHA_Village/index-page2html.
- Ziffer, KA. **Ecotourism : The Uneasy Alliance Conservation International.** Los Angles, California : n.p.,1999.

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก
แบบสอบถาม

- CE j=É´
- 8 |tα©ðα©θ©Ã¥/ £÷-£É¾Ç°α¾-
 CE ,òèó¾-Ã©É´¾
 CE j¾-ÃSÉ
 CE j¾-°½÷-iñj
 CE j¾-´ó|È,-»É´,´Ã-j¾-°½÷-iñj
 CE j¾-|¾ααÀ|ó´Ã-j¾-°½÷-iñj
 CE ÇÓ¥;iñ©
- 9 £,¾´À²tα²ðÃ¥Ç°α-ñjèÈ°αèÈ¼,°Òj¾-¥ñ©j¾- À²°j¾-°½÷-iñjÃ©´S÷´Sö-´ó|È,-»É´,
 CE £,¾´²É°´Ç°αα÷;j£½z¾j- Ái½j¾-¥ñ©j¾- À²°j¾-°½÷-iñjÃ©´S÷´
 Sö-´ó|È,-»É´,
 CE |tαét´½èñ©Ã¥´ið´ñjèt|÷©
 CE |tαét´¾jÁ´É´ñ©´÷α,ÁjÉÄÇ,ñ©è½-¾ À²°Á´É´ó-ñjèÈ°αèÈ¼,À²´Ç°α-
 CE £,¾´Á´ñ- Ái½ ÇÓÁ-½-j°α

Ç. Å£αjÉ¾α

- ½S¾j°- Ái½ jñα£ð´
- 1. ½¹,ñ©j¾-ªα«t-«¾-S÷´Sö-(À¹©°ö-Ç°α¾-ªαS÷´Sö-´¾¥¾jÁ,¥;´
 -,´ój¾-èj´¾¹¾jó-Ã-ÁªÈ½SÉ,αÃ©´Ã®Èα¾´½²¾® À¹©j¾-ét
 È¼-Ã´αét;¿Èñ-)
- 2. ¥¿,-£°®£ð,èñαïö/¹ñα£¾Á»ð°-.....£°®£ð,¹ñα£¾Á»ð°-
 ½S¾j°-èñαïö.....£ð-
 ¥¿Á-jÁ´ñ-S¾´.....£ð-
 À©ñj-É°-(0CE13´ó).....£ð-
 Á»αα¾-(14CE60´ó).....£ð-
 |ðαj,È¾ 60´ó.....£ð-
- 3. ½S¾j°-´ój-É´Sö-S¾©Ã©Á-É
 j-É´Sö-S¾©.....¥¿,-£ð,Á»ð°.....%
 j-É´Sö-S¾©.....¥¿,-£ð,Á»ð°.....%
 j-É´Sö-S¾©.....¥¿,-£ð,Á»ð°.....%
- 4. ½S¾j°-Ã,Á»αα¾-jÈ,-Á´È´¥ð®j¾-|ðj¾S´-.....
 ¥¿,-.....£ð-,øÉ®Ö¥ð®j¾-|ðj¾²¾j®ñα£ñ®.....£ð-
 ´°øÉèt¥ð®|ðαjÈ,¾j¾-|ðj¾²¾j®ñα£ñ®´½´¾.....£ð-

Å£αjÉ¾αÀ|©«½jò©

- 1. S¾,®É¾-´ó¾Só®Ã©Á©È
 j½|òj.....£°®£ð,£É¾Ç¾´´.....£°®£ð,»ñ®¥É¾αÀ-
 ²¾j½|òj.....£°®£ð,¹¾Á£´°α´È¾Ç°ααòα.....£°®£ð,
 -°¥¾²¾j½|òj.....£°®£ð,´-Ã.....£°®£ð,
 - 2. ´óS¾,ét®É¾-ìÈ¼αñ©Ã´ñ-°¾Só®.....£°®£ð,(αð,£,¾´,´¾)ñ©
 ètìÈ¼αÀ©ÉÁjÈ.....½ÀìÈ´À»ð°-i½.....Áª
 - 3. Ã©´½ÀìÈ´S¾,®É¾-´ó¾-Ã©É£°®£ð,i½.....®¾©/jò®/´ó
 i¾´Ã©Éèt;¿Èñ-Ç°αS¾,®É¾-Ã©É¥¾j (´°-½jò©Ã-»®´òèt°É¾´¾)
- £ . £,¾´øÉ£,¾´ÁÇi¾Á¥Ã-j¾-èÈ°αèÈ¼,ÀSóα½÷-iñj Á©´S÷´Sö-´ó|È,-»É´,
 1. £,¾´øÉ£,¾´ÁÇi¾Á¥Ã-j¾-èÈ°αèÈ¼,ÀSóα½÷-iñj
 2. £,¾´²¹½-ñj/¥ò©|z-òjÁ-£÷-£É¾Sñ®²½´¾j-/,ñ©è½-¾èzS÷´Sö-
 3. £,¾´²É°´Ç°αS÷´Sö-Ã-j¾-¥ñ©j¾-èÈ°αèÈ¼,ÀSóα½÷-iñj ÁiÁ´j¾-¥ñ©j¾-
 Å£αjÉ¾α À²°j¾-èÈ°αèÈ¼,ÀSóα½÷-iñj Á©´S÷´Sö-´ó|È,-»É´,

รายชื่อผู้ให้ข้อมูลสัมภาษณ์ของชาวบ้านเกียดโจ้ง

ลำดับที่	ชื่อ	อายุ / ปี
1	ท้าวลินี	65
2	ท้าวแหวง	45
3	ท้าวไล่แต้ม	38
4	ท้าวเต็มคอน	47
5	ท้าวกาจัน	55
6	ท้าวดีเสียน	37
7	ท้าวบุทอง	41
8	ท้าวไซหวัง	43
9	ท้าวกิเรียด	35
10	ท้าวเสียดปาน	38

11	ท้าวไพโรพัน	28
12	ท้าวพ่อเพื่อน	59
13	ท้าวเหลืองกล่อง	37
14	ท้าวแพง	41
15	ท้าวบุญจัน	37
16	ท้าวหลอด	37
17	ท้าวเผือก	34
18	ท้าวพ่อหมู	58
19	ท้าวแถว	52
20	ท้าวพ่อกล่อม	61
21	ท้าวคำพัน	39
22	ท้าวตันจอง	38
23	นางแม่กามี	54
24	ท้าวพ่อสวน	52
25	ท้าวไลโฮม	54
26	ท้าวโจอม	44

ลำดับที่	ชื่อ	อายุ /ปี
27	นางค้อม	47
28	ท้าวบุญเพ็ง	49
29	ท้าวสิน	26
30	ท้าวสมน้อย	51
31	ท้าวโต๊ะ	49
32	ท้าวหนูโสด	26
33	ท้าวพ่อม้วย	55
34	แม่ทิทา	51
35	ท้าวดินสุ	49
36	ท้าววันย้อย	50
37	ท้าวพ่อสิงห์	44
38	ท้าวลาบเต็ม	35

39	ท้าวเลิศเหลี่ยม	36
40	ท้าวพ่อพัน	54
41	ท้าวเหลียง	27
42	ท้าวพ่อพิม	51
43	ท้าวสีโท	38
44	นางเตี้ย	42
45	นางทีโสด	44
46	นางพันโสด	79
47	นางหมุด	75
48	นางแก่น	55
49	ท้าวแก้ว ทองจัน	60
50	ท้าวหงตืบ	57
51	ท้าวบัน	51
52	ท้าวพันแตะ	47
53	นางแก่น	48

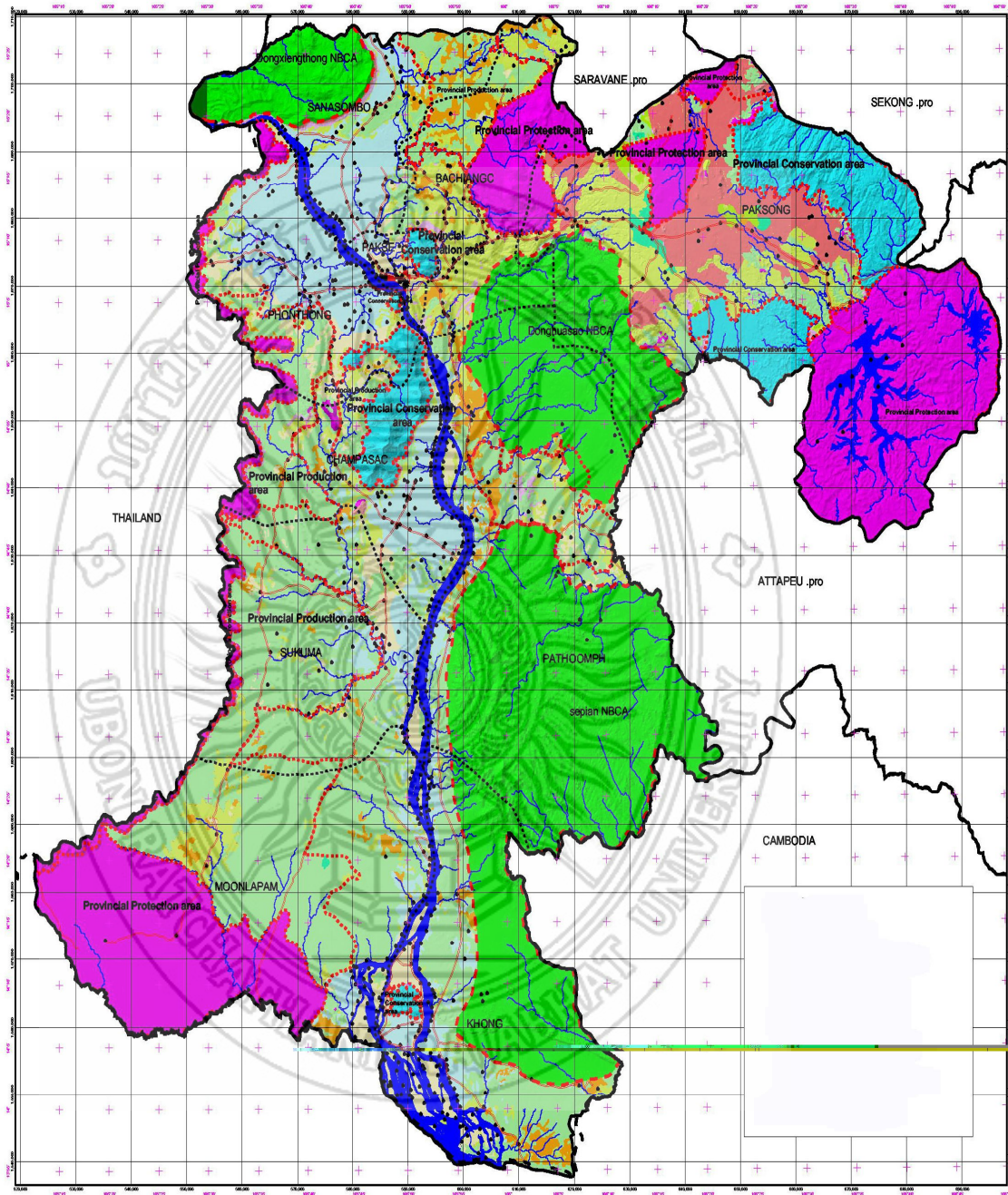
ลำดับที่	ชื่อ	อายุ /ปี
54	ท้าวพูนหง	39
55	ท้าวหว่างจัน	29
56	ท้าวกลาวัน	42
57	ท้าวเอื้องพง	34
58	ท้าวขุนเรียง	67
59	ท้าวสีสี	45
60	ท้าวจามกุ่ม	57

ภาคผนวก ค
ภาพประกอบการวิจัย

ແຜນທີ່ ການວາງແຜນທີ່ໃຊ້ດິນກະສິກໍາ ແລະ ແບບເຂດປ່າໄມ້
Land Use Planing and Forset Zoning Map

ສ ປ ປ ສ ວ
ແຂວງ ຈໍາປາສັກ
CHAMPASACK PROVINCE

ป้ายทางเข้าบ้านเกียดโจ้ง

ป้ายต้อนรับนักท่องเที่ยว

ที่นั่งหลังช้าง (แห่่งช้าง)

ศูนย์ข้อมูลและที่ขึ้นช้าง

น้ำบาดาลบริเวณศูนย์ข้อมูล

โรงเรียนประถมบ้านเกียดโจ้ง

ป้ายโรงเรียนบ้านเกียดโจ้ง

ของที่ระลึกบริเวณศูนย์ข้อมูล

รถนักท่องเที่ยว

จุดที่ขึ้นช้าง

ที่นั่งช้าง (ของชาวบ้าน)

ผู้เก็บข้อมูลกำลังสอบถามชาวบ้าน

พิธีเปิดงานเทศกาลล่องช้าง บ้านเกียดโง้ง

พิธีคล้องช้าง

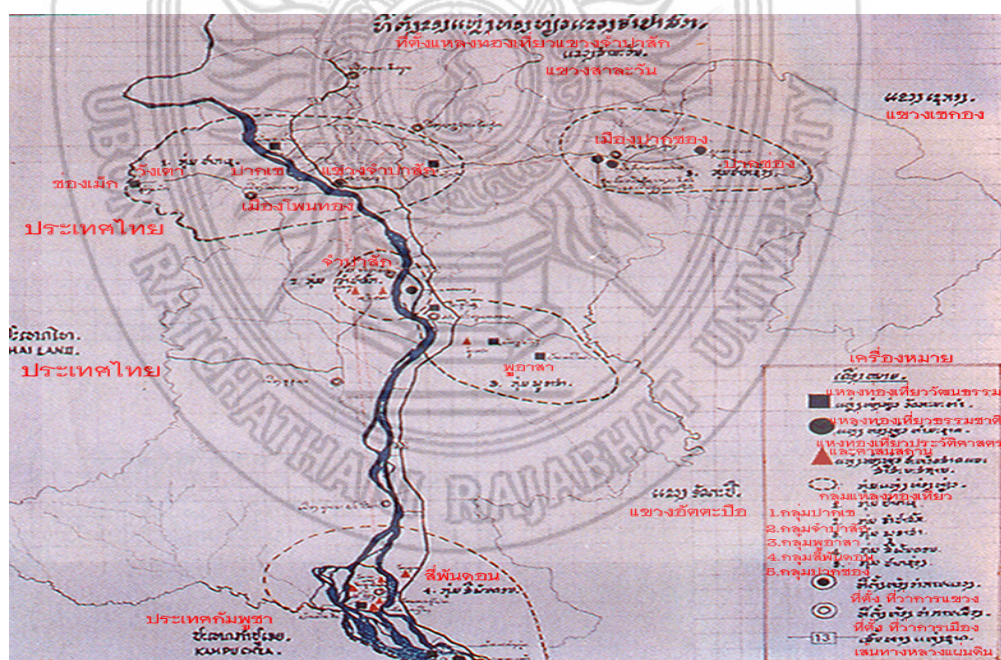

ประกวดเทพีช้าง

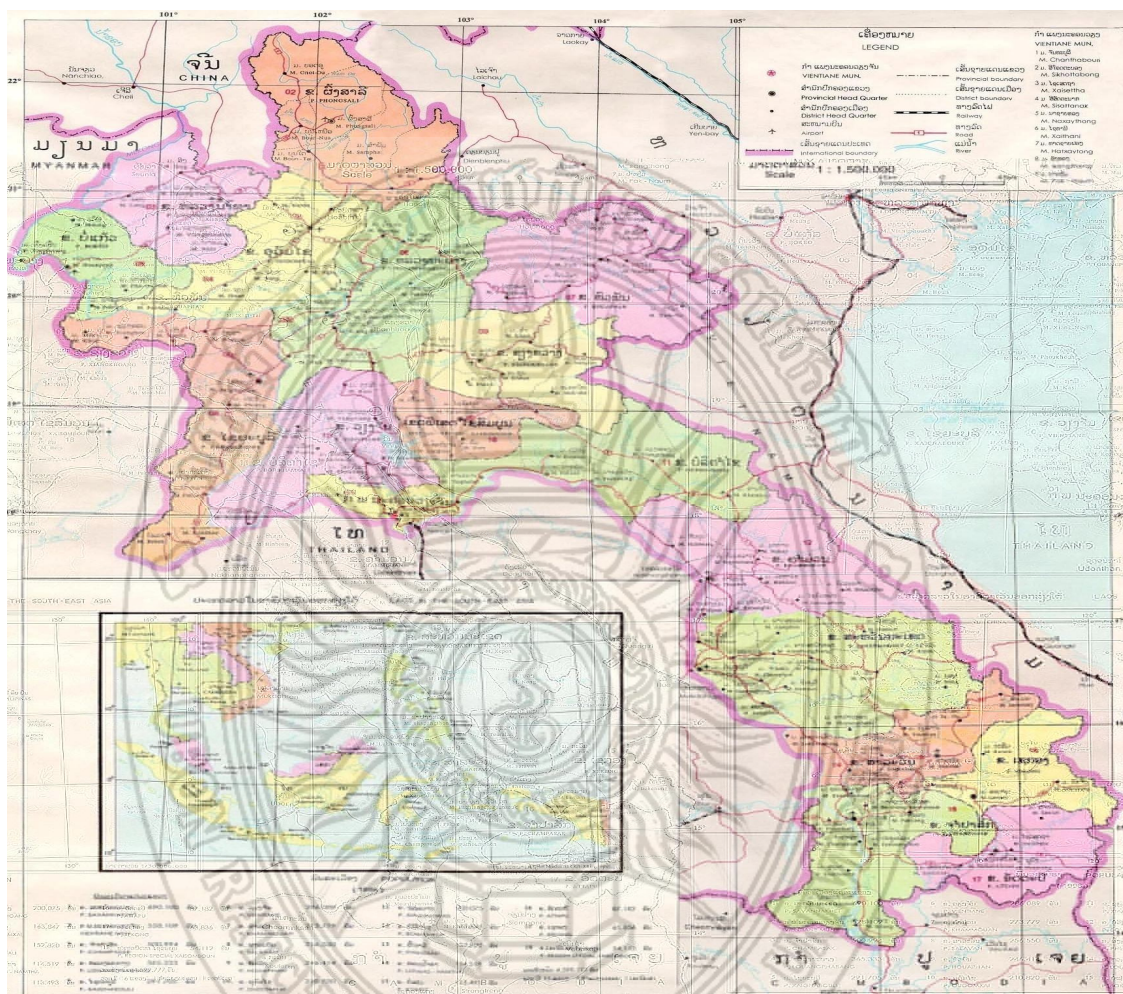

บริเวณบึงเกียดโจ้ง

แผนที่บ้านเกียดโจ้ง

แผนที่สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว

ປ້າຍຊີ້ບອກທາງເຂົ້າບ້ານ ແລະ ແຜນທີ່ຂອງບ້ານ

ประวัติผู้วิจัย

ชื่อ – สกุล นายสุนทอน ไชสงคาม

วันเดือนปีเกิด 22 สิงหาคม ค.ศ.1964 (พ.ศ.2507)

สถานที่เกิด แขวงสาละวัน สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว

สถานที่อยู่ปัจจุบัน แขวงจำปาสัก สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว

สถานที่ทำงาน แผนกกะสิกรรมและป่าไม้ แขวงจำปาสัก
สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว

ตำแหน่งหน้าที่ปัจจุบัน ประสานงานโครงการกองทุนแก้ไขความทุกข์จน แขวงจำปาสัก
สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว

ประวัติการศึกษา

ค.ศ.1980 (พ.ศ.2523) มัธยมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนมัธยม สพาค เมืองวาปี แขวงสาละวัน

ค.ศ.1988 (พ.ศ.2531) มัธยมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนอุดมบำรุงจง แขวงจำปาสัก

ค.ศ.1996 (พ.ศ.2539) ปริญญาตรี คณะป่าไม้คงโคก
มหาวิทยาลัยแห่งชาติเวียงจันทน์ สปป.ลาว

ค.ศ.2007 (พ.ศ.2550) ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต (ศศ.ม.)
สาขาสังคมศาสตร์เพื่อการพัฒนา
มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี
ประเทศไทย